

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Andra kammaren.

Nr 9.

Lördagen den 23 februari.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Danielson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 69, med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 76, angående ytterligare anslag till nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet m. m.;

nr 77, angående anslag för budgetåret 1946/47 till småskoleseminarierna;

nr 79, med förslag till lag, om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 80, angående arméns ingenjörpersonal; och

nr 81, angående bestridande av vissa haverikostnader.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas på begäran att f. statsrådet *Axel Pehrsson-Bramstorp* på grund av tarmsjukdom vårdas intagen å Karolinska sjukhusets kirurgiska klinik, samt att han beräknas bliva arbetsoförmögen under åtminstone ytterligare två månader från dags dato.

Karolinska sjukhuset den 21 februari 1946.

Göran Gibson,

leg. läk.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 67, angående anslag till om- och tillbyggnad av flygtekniska försöksanstaltens verkstadsavdelning; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 73, med förslag till familjebidragsförordning.

§ 5.

Föredrogs och remitterades till jordbruksutskottet den på bordet liggande motionen nr 401 av herr *Hansson* i Skediga m. fl.

Andra kammarens protokoll 1946. Nr 9.

§ 6.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Persson** i Landafors som anförde: Herr talman! I januari månad i fjol väckte jag med flera en motion, nr 344, i andra kammaren med hemställan om att riksdagen måtte besluta om utredning och efter denna fatta beslut om vad som skall vara att anse som ett ur hälsosynpunkt tillfredsställande existensminimum samt att resultatet av en sådan utredning skulle läggas till grund för såväl socialvården som för bedömandet av de skattefria avdragens storlek och för fastställandet av ett mot införsel i lön skyddat existensminimum till skydd mot hänsynslös skatteindrivning. Riksdagen svarade, att den förutsatte att Kungl. Maj:t skulle komma med förslag i frågan.

Vid höstriksdagen, då frågan om den nya uppbördsreformen blev aktuell, motionerade herr Adolfsson m. fl. på nytt om en dylik utredning beträffande existensminimum för att uppnå, att existensminimum skulle lämnas okränkt vid såväl beskattning som införsel och löneavdrag. Riksdagen svarade, att den förutsatte, att Kungl. Maj:t skulle ägna frågan om erforderligt existensminimum vid löneavdrag och införsel uppmärksamhet.

Ännu en gång vid höstriksdagen motionerade herr Persson i Stockholm m. fl. om samma sak, när i samband med frågan om ny dyrortsgruppering även frågan om de kommunala skattefria avdragen ställdes på dagordningen. Riksdagen uttalade sig för att »vid revisionen av avdragsbestämmelserna bör även frågan prövas, i vad mån den allmänna stegringen i levnadskostnaderna bör föranleda en höjning av avdragens nivå».

Det kan icke vara någon mening i att samhället med den ena handen tar pengar av en medborgare, pengar som denne behöver till mat, kläder och bostad, för att med den andra handen ge samma medborgare fattigvårdsbidrag till livsuppehållet. Utgångspunkten för här återopade motioner har bl. a. varit arbetarrörelsens efterkrigsprogram, där det heter: »Eftersom fattigdomen starkt ökar hälsoriskerna, har man här ett ytterligare skäl till att förverkliga en minimistandard för folket.»

Vilket belopp är med hänsyn tagen till levnadskostnaderna å skilda orter att anse såsom minimikostnad för en ur hälsosynpunkt tillfredsställande levnadsstandard? På denna fråga, för all social- och skattepolitik grundläggande, har ännu icke från statsmakterna lämnats något auktoriserat svar, ehuru även kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering redan år 1944 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om utredning i frågan och uttalat att »resultaten av en sådan utredning måtte beaktas vid den mera definitiva organisation av socialpolitiken som nu håller på att förberedas».

Nu äro vissa sociala reformer redan förberedda att genomföras och måste genomföras utan tidsutdräkt, utan att den begärda utredningen om existensminimum företagits. Det är dock för de många i fortsättningen planerade reformerna i hög grad angeläget, att utredningen verkställs så skyndsamt som möjligt.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

När har statsrådet, i anledning av kommissionens för ekonomisk efterkrigsplanering och riksdagens uttalanden, för avsikt att framlägga resultaten av en utredning om vad som är att anse såsom ett ur hälsosynpunkt tillfredsställande existensminimum?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Herr statsrådet *Danielson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 78, angående befrielse för Birger Olof Lennart Löfberg från ersättnings-skyldighet; och

nr 83, angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr **Birke**, som anförde: Herr talman! Enligt beslut av 1945 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 227 med förslag till lag angående ändring av lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd skall statsbidrag till nybyggnad av barnhem utgå med högst tre fjärdedelar av byggnadskostnaderna, dock att bidraget ej må överstiga 4 500 kronor per vårdplats, som barnhemmet med normal beläggning beräknas rymma.

Kungl. Maj:t har i nämnda proposition utgått från en genomsnittlig byggnadskostnad av i runt tal 6 000 kronor per vårdplats och anför bland annat, att i fråga om barnhemsbyggen under senare år (1941—1944) kostnaderna växlat mellan 9 333 kronor och 6 216 kronor för vårdplats. Det har inhämtats, att barnhem som ritats av socialstyrelsens arkitekt kostat 11 580 kronor per vårdplats. På grund av socialstyrelsens för närvarande uppställda mycket höga standardkrav för godkännande av plan för nybyggnad av barnhem ha kostnaderna nu stigit till ca 13 700 kronor per vårdplats, motsvarande ca 90 kronor per kubikmeter, för ett barnhem, som planerats i Stockholms län. Enligt socialstyrelsens direktiv skulle vidare för barnhemmet anställas icke mindre än 14 personer för att vårda 28 barn. Det kan beräknas att inom riket erfordras vårdplatser för ca 2 000 barn; detta skulle medföra en kostnad av ca 24 miljoner kronor, om platskostnaden på grund av socialstyrelsens standardfordringar beräknades till 12 000 kronor per vårdplats.

Enligt min uppfattning är det synnerligen angeläget, att utbyggnaden av barnhemsverksamheten snarast kommer till stånd. Men den av socialstyrelsen intagna ståndpunkten att kräva så hög standard kommer att äventyra förslagens genomförande, eller i varje fall avsevärt försena verksamhetens fulla utbyggande. Landstingen kunna knappast vara villiga att bära så stora kostnader som erfordras, om socialstyrelsens nuvarande direktiv och fordringar bliva normgivande. Om platskostnaden belöper sig till 12 000 å 13 000 kronor få landstingen svara för tre fjärdedelar av hela kostnaden, i stället för att staten enligt riksdagens beslut skulle betala denna andel. Det är vidare att märka, att byggnadskostnaderna icke nämnvärt torde hava stigit sedan undersökningsperioden 1941—44, varför de sedan dess ökade kostnaderna per vårdplats helt torde bero på socialstyrelsens ökade fordringar, vilka synas innebära ett avsteg från de standardförutsättningar, som legat till grund för Kungl. Maj:ts nämnda proposition och riksdagens år 1945 fattade beslut i ärendet.

I dessa tider med så höga statsskatter är det även ett allmänt intresse att begränsa kostnaderna, så att skattebetalarna ej belastas i onödan genom allt för höga kvalitetsfordringar beträffande de allmänna inrättningarna.

Då det är av vikt att erforderliga nya vårdplatser snarast komma till stånd, så att barnhemsverksamheten kan uthyggas på ett rationellt och tillfredsställande sätt för rimliga kostnader i anslutning till riksdagens beslut, anhåller jag med stöd av vad som anförts om kammarens medgivande att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Interpellation. (Forts.)

Är herr statsrådet beredd att snarast vidtaga sådana åtgärder, att utbyggnandet av barnhemsverksamheten i enlighet med 1945 års riksdagsbeslut icke äventyras?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. jämte en i ämnet väckt motion; och nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till tillfälligt lönetillägg;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av väckta motioner om viss ändring i centrala uppbördsnämndens sammansättning; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ beredskapsförfogandelagen den 30 juni 1942 (nr 584);

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen den 30 juni 1942 (nr 515) om åtgärder mot vanhävd av jordbruk, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 4, i anledning av väckt motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol;

nr 5, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för innehavare av offentliga förtroendeuppdrag till ersättning för olycksfall i arbete; och

nr 6, i anledning av väckt motion om viss ändring av 6 kap. 18 § 1 mom. vägtrafikstadgan;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, såvitt propositionen avser jordbruksärenden, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin jämte i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion angående tillhandahållande åt jord- och skogsbruket av i krigsmaktens förvar befintliga lager av sprängämnen;

nr 2, i anledning av väckt motion angående utarbetande av en redogörelse över svenska handelsflottans förluster under andra världskriget av människoliv och egendom; och

nr 3, i anledning av väckt motion angående utökad giltighetstid för järnvägarnas tur- och returbiljetter.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1946/47; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för skepparen G. H. S. Nilsson i Påskallavik från viss skadeståndsskyldighet; samt

från bevillningsutskottet:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående om-sättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 20 §, 21 § samt 36 § 2. förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.14 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 26 februari.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse

Till riksdagens andra kammare.

Med anmälan att ledamoten av riksdagens första kammare Axel Samuel (Sam) Emanuel Larsson, som den 17 mars 1944 utsetts till fullmäktig i riksgäldskontoret för valperioden 1944—1947, avlidit den 24 december 1945, få fullmäktige härigenom hemställa, att val av fullmäktig för återstående delen av sagda valperiod efter herr Larsson måtte jämlikt § 71 riksdagsordningen verkställas.

Stockholm den 21 februari 1946.

Å fullmäktiges vägnar:

Anders Örne.

/John Hägglund.

Kammaren biföll för sin del fullmäktiges hemställan.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *Eskil Eriksson*, Sandby, Gimo, på grund av akut magtarmkatarr med feber är förhindrad inställa sig till riksdagsarbetet sannolikt minst fjorton dagar framåt från denna dag, intygas på heder och samvete.

Östhammar den 23 februari 1946.

Eric Sandstedt,
provinsialläkare.

Kammaren beviljade herr Eriksson i Sandby ledighet från riksdagsgörö-målen tills vidare fr. o. m. den 23 innevarande februari.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 69, med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

till statsutskottet propositionerna:

nr 76, angående ytterligare anslag till nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet m. m.;

nr 77, angående anslag för budgetåret 1946/47 till småskoleseminarierna; och

nr 78, angående befrielse för Birger Olof Lennart Löfberg från ersättnings-skyldighet;

till bankoutskottet propositionen, nr 79, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 80, angående arméns ingenjörpersonal;

nr 81, angående bestridande av vissa haverikostnader; och

nr 83, angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom.

§ 5.

Föredrogs, men bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 28—30, bevillningsutskottets betänkanden nr 9—11, andra lagutskottets utlåtanden nr 1, 2 och 4—6, jordbruksutskottets utlåtanden nr 2 och 4 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1—3.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Persson* i Landafors vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående utredning om vad som är att anse såsom existensminimum.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Birke* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående vidtagande av åtgärder för barnhemsverksamhetens utbyggande.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Senander**, som anförde: Herr talman! Bland de s. k. långtidsinkallade beredskapsmännen råder en starkt utbredd otillfredsställelse med de övergångsförmåner, som bjudits dem i samband med försvarsberedskapens avveckling. Inte minst påtalas den brist på välvillig förståelse, som hittills präglat tillämpningen av bestämmelserna rörande avvecklingsersättning och värnpliktslån. Fall kunna påvisas, där en onödigt formalistisk tillämpning av gällande bestämmelser förhindrat tilldelandet av avvecklingsersättning eller värnpliktslån åt långtidsinkallade, som uppenbart varit i behov av stöd. Det har även framkallat missnöje, att i åtskilliga fall, där avvecklingsersättning utgått, denna gjorts till föremål för en ganska hårdhänt införsel för gäldande av förfallna skatter.

Kritik har även riktats mot att de långtidsinkallade krigsfrivilliga i allmänhet äro uteslutna från förmånen av avvecklingsersättning. Endast för det fall att de under viss bestämd tid och andra närmare angivna förutsättningar

Interpellation. (Forts.)

jämväl varit tvångsinkallade ha de möjligheter att erhålla dylik ersättning. Detta betraktas av de frivilliga som en påtaglig orättvisa. De förmena med rätta, att därest de icke frivilligt påtagit sig sina uppgifter, så skulle andra beredskapsmän ha behövt inkallas tvångsvis. Under sådana förhållanden borde de frivilliga, för den händelse de uppfyllde övriga villkor för erhållande av avvecklingsersättning, ha kommit i åtnjutande av sådan.

På senare tid ha på flera platser i landet bildats kommittéer för tillvaratagande av de långtidsinkallades intressen. Från den i Stockholm verkande kommittén, utsedd vid möte i oktober månad förra året, har till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ingivits en skriftlig framställning med vissa preciserade önskemål. Framställningen var dagtecknad den 18 oktober 1945 och undertecknad av K. Banck, A. Nordfeldt, G. Holm, B. Jonsson och Th. Johansson. Om resultatet av denna framställning har ännu ingenting avhört.

Med hänvisning till ovanstående får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

Vilka åtgärder ha vidtagits i anledning av nyssnämnda skriftliga framställning från långtidsinkallade beredskapsmän i Stockholm?

Kan det förväntas att proposition om förbättring av de långtidsinkallades avvecklingsförmåner kommer att föreläggas innevarande års riksdag under dess vårsession?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herrar *Hagård* och *Kyling*, nr 402, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 59, angående statsbidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn m. m.;

herrar *Persson* i Svensköp och *Johnsson* i Kastanjegården, nr 403, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 73, med förslag till familjebidragsförordning; och

herr *Hedlund* i Östersund m. fl., nr 404, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 55, angående upplåtelse i vissa fall av mark å renbetesfjällen i Jämtlands län m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 10.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 24, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 14 juni 1928 (nr 196) om galtbesiktningstvång.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.10 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 27 februari.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 82, angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet;
nr 85, angående kapitalinvestering i värnpliktslånefonden för budgetåret 1946/47; och
nr 86, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Erlander**, som anförde: Herr talman! Herr von Friesen har till mig riktat följande fråga: Är statsrådet i tillfälle att meddela när de år 1942 tillsatta socialutbildningssakkunnigas år 1944 förebådade betänkande kan väntas föreligga?

Till svar härpå får jag meddela, att betänkandet, om intet oförutsett hinder uppstår, torde komma att avlämnas i nästkommande april månad.

Härefter yttrade

Herr **von Friesen**: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till ecklesiastikministern för det lämnade svaret, som jag finner tillfredsställande.

Orsaken varför jag tillät mig framställa denna fråga, som ju har ganska stor betydelse dels för de studerande ungdomar, som vänta på de sakkunnigas utformning av den statsvetenskapliga examen, dels ock för andra sakkunnigutredningar, i främsta rummet universitetsutredningen och kommittén för den samhällsvetenskapliga forskningen, är, såsom också framgår av frågans formulering, att man rätt länge har annonserat, att denna kommitté skulle vara färdig med sitt betänkande. Sålunda påpekades i 1944 års riksdagsberättelse, att kommittén skulle vara färdig med sitt betänkande år 1944. I 1945 års riksdagsberättelse säges, att den skulle vara färdig år 1945. I 1946 års riksdagsberättelse säges, att den skall vara färdig i början av år 1946. Av statsrådets lämnade svar synes framgå, att sistnämnda förmodan varit riktig. Man kan med välvillig tolkning säga, att april 1946 är i början av året, som också förutsattes i riksdagsberättelsen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet **Sträng**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr Johansson i Torp till mig riktat följande frågor:

Svar på interpellation.

Svar på interpellation. (Forts.)

Har herr statsrådet observerat det läge vari den svenska fiskerinäringen nu befinner sig?

Är herr statsrådet beredd medverka till att, utan tidsutdräkt, framlägga förslag för riksdagen angående effektivisering av fiskdistributionen inom landet samt de andra förslag som, utan att konsumenternas berättigade intressen trädas för nära, för fiskerinäringen eliminera olägenheterna av import av utländsk fisk?

I skrivelse den 19 maj 1945, 266, anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående fiskerinäringens efterkrigsproblem samt för riksdagen framlägga de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

I anledning härav tillkallades jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 31 juli 1945 sakkunniga att verkställa utredning och avgiva förslag angående fiskerinäringens efterkrigsproblem och den prisreglerande verksamheten på fiskets område.

Enligt direktiven för utredningen skall densamma även upptaga de av interpellanten särskilt berörda distributionsproblemen.

Från ordföranden för utredningen har jag inhämtat, att de sakkunniga sannolikt skola kunna i väsentliga delar avsluta sitt arbete före utgången av innevarande år. Emellertid anser ordföranden — utom beträffande vissa mera fristående frågor — icke möjligt att framlägga några definitiva förslag så tidigt att de kunna föreläggas årets riksdag.

Jag inser till fullo önskvärdheten av att de av interpellanten berörda spörsmålen rörande fiskerinäringens förhållanden inom landet snarast bringas till en lösning, och jag är för min del beredd att påskynda frågans behandling i den mån så är möjligt utan åsidosättande av erforderlig utredning.

Härefter yttrade:

Herr **Johansson** i Torp: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för det lämnade svaret liksom för den positiva inställning herr statsrådet synes ha till de problem, som uppkallat mig att framställa interpellationen.

Jag har i min interpellation framhållit de omständigheter som föranlett mig att framföra den, och jag har ingen anledning att upprepa dessa. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att sedan interpellationen framställdes har det brydsamma i läget än ytterligare understrukits av det ovanligt givande sillfisket utanför västkusten, som ställt fiskets utöware inför en bekymmersam situation. Det är ett tragiskt förhållande, att medan det bohuslänska fisket gynnas av en tillgång så riklig, att man står rådvill inför problemet att bereda avsättning för vad man kan producera, så svälta människorna ute i Europa. Det är tragiskt ej minst därför att det är på sitt sätt ett skriande vittnesbörd om människornas valhänthet, då det gäller att tillgodogöra sig en givmild naturs hävor.

Emellertid är det som bekant så, att fiskets avsättningssvårigheter ingalunda äro någon ny företeelse, ej heller försöken att på officiella initiativ få en rättsida på svårigheterna. Ända sedan urminnes tid har frågan om avsättning av fiskets produkter varit en fråga om distributionsmöjligheter. Men i äldre tid var problemet i någon mån enklare. Människorna hade sin smak ej så inriktad på färska födoämnen som senare, vilket medförde att saltade och torkade varor kunde lagras och saluföras i mån av behov, varjämte begränsningen av den tekniska utrustningen för fisket satte en spärr för produktionsförmågan.

I modern tid ha gjorts upprepade försök att genom offentliga utredningar komma till rätta med problemen. Några särskilt påtagliga resultat ha dock ej framkommit. Det förefaller mig, som om man vid alla dessa försök tagit allt-

Svar på interpellation. (Forts.)

för lätt på distributionsfrågan. Vid detta förhållande kan det ej hjälpas, att man gripes av oro för att även den nu arbetande utredningen skall rygga tillbaka för att angripa det onda i dess rot.

Jag har redan i min interpellation framhållit, att det av direktiven för utredningen framgår, att de sakkunniga ej böra tveka att föreslå även vittgående åtgärder. Jag anser det självklart, att statens medverkan till fiskhandelns sanering måste tillgripas icke bara i form av en formell välsignelse utan även genom ett direkt stöd så effektivt, att fisken utan fördyrande mellanhänder når kortaste vägen till konsumenterna. Det allmänna får ej heller draga sig för att göra stora ansträngningar i syfte att få ut fisken i färskt och gott tillstånd till alla delar av landet. I detta sammanhang förtjänar det påpekas, att de statliga kommunikationsmedlen kunna i stor utsträckning nyttjas för att bygga upp ett effektivt transportsystem för fisk, ett transportsystem vilket omspannar hela landet. Vidare torde det kunna ifrågasättas om ej, då det gäller detaljhandeln, nyetableringskontrollen, vilken är känd från åtskilliga områden av det moderna affärslivet, bör legaliseras härvidlag.

Jag vet nu, att jag utsätter mig för risken att framkalla ett ramaskri och att beskyllas för att påkalla för mycket av statliga ingripanden. Jag har nyss erinrat om att det allmänna även i äldre tid ej dragit sig för att ingripa reglerande på detta område. Den för närvarande rikliga tillgången på sill för osökt tanken på dessa äldre statsingripanden, åtminstone i vad det gäller Bohuslän. Vi torde nämligen snabbt närma oss en sådan lång och givande sillfiskeperiod, som med jämna mellanrum återkommit i Bohusläns historia under det senaste årtusendet, då tillflödet varit så fantastiskt rikligt, att vi ha svårt att göra oss en föreställning därom. Dessa sillfiskeperioder ha varit både en lycka och en olycka för landskapet. Det har vid de mest givande av dessa perioder icke saknats statliga ingripanden av mycket stor räckvidd. Det saknas ej heller exempel på att förhållandena fått utveckla sig mera fritt och med resultat att fiskarbefolkningen utarmats. Skulle vi en vacker dag stå inför ett rikt givande sillfiske, där moderna tekniska hjälpmedel utnyttjas till sin fulla kapacitet, komma problem att uppstå inför vilka dagens svårigheter komma att förblekna. Det ligger därför makt uppå att vi redan nu på allvar gripa oss an med lösningen av de förhandenvarande problemen, så att vi icke stå handfallna inför de större frågorna i framtiden.

Med dessa ord har jag, herr talman, velat ge uttryck åt min förhoppning, att det snara utredningsresultat, som är ställt i utsikt, skall giva upphov till positiva beslut med bestående verkningar.

Herr Utbult: Herr talman! Jag vill uttala min tillfredsställelse över statsrådet Strängs löfte att göra vad på honom ankommer för att eliminera olägenheterna i fråga om importen av utländsk fisk. Efter avtalet med Norge voro vi fiskets män klara på att det var skadliga verkningar att vänta av detta avtal. Det har också visat sig, vad det innebar och innebär för vårt fiske på västkusten. Det sades efter det norska avtalet, att någon import av färsk fisk från Norge kan aldrig komma i fråga, så länge det i Sverige finns tillgång på svensk fisk. Men det har redan visat sig, att ganska stora mängder färsk fisk importeras från Norge och detta på samma gång som det är omöjligt att sälja svensk färsk fisk, trots att det är ganska små möjligheter att införa färsk fisk.

Från västkusten, från en viss plats i Halland, har det under vintern sålts ganska stora mängder färsk fisk till Stockholm. Under veckan den 3—9 februari brötos dessa försäljningar till Stockholm. Efter vad som sades från Stockholm berodde detta på import av norsk färsk fisk. Resultatet blev, att statens livsmedelskommission i stället fick övertaga en hel del svensk fisk till

Svar på interpellation. (Forts.)

saltning. Samma vecka som en hel del utländsk fisk importerades till Sverige måste statens livsmedelskommission för saltning övertaga nära 4 000 lådor färsk fisk. På samma gång som statens livsmedelskommission hade frusen fin slätfisk i Göteborg, uppgående till nära 6 000 lådor, som icke kunde försäljas, lämnade handelskommissionen rätt till import av färsk fisk.

Man tycker, att det är underligt, att det skall behöva ske en import på sådant sätt, att den svenska fisken skall behöva gå till saltning och ligga osåld. Saken är ju den, att våra svenska fiskare kunna föra in en obegränsad mängd fisk och sill. Det är då bra underligt att regeringen slutit ett avtal med Danmark, som ger danskarna tillåtelse att föra in för 4 500 000 kronor danskfångad fisk, medan vi få exportera dit för endast 2 000 000 kronor. Man tycker, att den svenskfångade fisken under nuvarande förhållanden, när export och försäljning på utlandet är så gott som stoppad, skulle ha företräde framför utlandsfångad importerad fisk. Men så är icke förhållandet.

Våra svenska fiskare som besöka danska och norska hamnar kunna icke sälja ett kilo fisk i Danmark och Norge. Vi hade några båtar, som voro i Danmark i december. De kommo in för storm. De hade några lådor som de ville sälja. Detta var omöjligt i Danmark. De kunde icke ens sälja så mycket som fem lådor småfisk till fiskmjöl, ty det var förbjudet.

Ätminstone en del svenskfångad fisk kan antagligen försäljas om regeringen gör vad den kan för att få ut den svenska fisken till de nödlidande i Europa. Det är smärtsamt att tänka, att hela havet inpå oss är fullt med sill och fisk samtidigt som hundratals miljoner människor hålla på att svälta ihjäl icke längre bort än i Tyskland. Finns det icke möjlighet för den svenska regeringen att taga hand om en del av vår svenska fisk och sälja eller helt enkelt skänka bort den till dem, som hålla på att svälta ihjäl? Det vore i alla fall en möjlighet att få bort en del av det överskott, som nu finnes och som hotar att bli många hundra gånger större än nu, när vintern är slut och fisket sättes i gång på allvar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 402 av herrar *Hagård* och *Kyling*;

till behandling av lagutskott motionen nr 403 av herrar *Persson* i Svensköp och *Johnsson* i Kastanjegården; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 404 av herr *Hedlund* i Östersund *m. fl.*

§ 5.

Föredrogs den av herr *Senander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, angående förbättring av de långtidsinkallades avvecklingsförmåner.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 84, angående anslag till barnavdelningar vid lasarett m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

*Provisorisk
löneförbättring
för vissa
befattnings-
havare i
statens tjänst
m. fl.*

I propositionen nr 3 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1946, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att tillfälligt lönetillägg under budgetåret 1945/46 och provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1946/47 finge i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för finansdepartementet föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t, dels besluta om sättet för bestridande av de med berörda lönetillägg förenade kostnaderna, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i nämnda statsrådsprotokoll förordats medgiva överskridande under budgetåren 1945/46 och 1946/47 av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, av vilka arvoden och andra ersättningar till icke-ordinarie personal utginge, samt att förordna om arvodestillägg åt befattningshavare, vilkas arvoden fastställts genom riksdagsbeslut.

Enligt Kungl. Maj:ts berörda förslag, som avsåg befattningshavare vid den civila och militära statsförvaltningen och det statsunderstödda kommunala skolväsendet, skulle det provisoriska lönetillägget omfatta hela löneskalan och för den huvudsakliga delen av denna (4 löneklassen och högre lönelägen) uppgå till årsbelopp av 720 respektive 690 och 660 kronor i ortsgrupperna A—C respektive D—F och G—I. Förnyad utbetalning av tillfälligt barntillägg under nästa budgetår skulle icke ifrågakomma. Vidare skulle under budgetåret 1945/46 vid sidan av den tidigare beslutade provisoriska löneförbättringen för detta budgetår utgå ett tillfälligt lönetillägg, vilket oberoende av såväl dyrortsgrupp som löneläge föreslagits till 300 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehåft åtskilliga i anledning av detsamma väckta motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *E. Hage* och *J. F. Grym* (I: 105) och den andra inom andra kammaren av herr *Gavelin m. fl.* (II: 208), hade hemställts, att riksdagen vid behandling av lönefrågorna för de statsanställda måtte besluta, att det tillfälliga barntillägg, som av 1945 års riksdag beslutats skola under vissa villkor utgå till statstjänstemän upp till 20:e löneklassen, skulle under samma förutsättningar och villkor utgå till alla statsanställda — även kollektivanställda sådana — upp till en löneställning, motsvarande nämnda löneklass, samt utbetalas om möjligt under loppet av innevarande budgetår ävensom att riksdagen måtte bestämma, att utgifterna härför, i den mån de ej fölle på de affärsdrivande verken, skulle upptagas å respektive huvudtitlar å tilläggsstaten för budgetåret 1945/46.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *G. Ohman* (I: 106) och den andra inom andra kammaren av herrar *Adolfsson* och *Senander* (II: 206), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte ge respektive verkstyrelser bestämda direktiv att dem underställd kollektivavtalsanställd personal skulle erhålla proportionsvis samma löneförbättring som övriga statstjänare, däri inbegripet även det engångstillägg, som av Kungl. Maj:t föreslagits utgå med 300 kronor.

I en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga väckt motion (II: 120) hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 3 måtte besluta, att engångstillägg om 300 kronor icke skulle utgå, då grundlönen överstege 500 kronor i månaden eller 6 000 kronor för år.

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

Utskottet hemställde under punkten A,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 105 och II: 208, I: 106 och II: 206, I: 194 och II: 311 samt II: 120,

a) medgiva, att tillfälligt lönetillägg under budgetåret 1945/46 finge i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1946 föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t;

b) besluta, att utgifterna för tillfälligt lönetillägg skulle bestridas beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar och befattningshavare hos statens pensionsanstalt från de medel, av vilka verkets utgifter i övrigt bestredes, samt beträffande andra befattningshavare från de anslag, som vore avsedda för tillfälligt lönetillägg;

c) medgiva, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1946/47 finge i huvudsaklig överensstämmelse med i nämnda statsrådsprotokoll föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t;

d) besluta, att utgifterna för provisoriskt lönetillägg, i den mån de icke avsåge befattningshavare hos bank- och fondinspektionen eller sparbanksinspektionen, skulle bestridas: beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar samt befattningshavare hos försäkringsinspektionen och statens pensionsanstalt ävensom befattningshavare med avlöning från luftfartsfonden från de medel, av vilka verkets eller institutionens utgifter i övrigt bestredes, beträffande befattningshavare vid statens hingstdepåer och stuteri samt å lantbruksstyrelsens stuteribyrå från det anslag, varav vederbörandes lön utginge, samt i fråga om andra befattningshavare från de anslag, som vore avsedda för provisoriskt lönetillägg;

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i ovannämnda statsrådsprotokoll förordats medgiva överskridande under budgetåren 1945/46 och 1946/47 av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, av vilka arvoden och andra ersättningar till icke-ordinarie personal utginge, samt att förordna om arvodestillägg åt befattningshavare, vilkas arvoden fastställes genom riksdagsbeslut;

II. att motionerna I: 135 och II: 236 samt I: 163 och II: 207 måtte anses besvarade genom vad utskottet i sin motivering anförde.

Under punkten B anmälde utskottet, att utskottet komme att senare avgiva utlåtande i anledning av motionerna II: 329 och 330.

Reservationer utan angivna yrkanden hade avgivits

1:o) av herrar *Karl Andersson*, *Andersson* i Malmö, *Mårtensson* och *Viklund*;

2:o) av herr *Rubbestad*; samt

3:o) av herr *Pettersson* i Dahl.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Rubbestad: Herr talman! Som kammarrens ledamöter finna har jag en blank reservation fogad vid detta utskottsutlåtande. Jag skall ganska kortfattat försöka klargöra vad som ligger bakom denna blanka reservation.

Jag har nämligen för min del icke kunnat biträda utskottets utlåtande så-

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.

(Forts.)

dant det föreligger och alltså bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Orsaken härtill är den, att i juni månad i följt tillsatte Kungl. Maj:t en utredning med uppgift att söka utreda huru löneläget är på den privata marknaden och med hänsyn till denna försöka komma fram till förslag om åtgärder också för stats-tjänarna. Nu har Kungl. Maj:t i den proposition, som här föreligger, enligt min mening föregripit denna lönekommitté och dess fria ståndpunktstagande. Det förslag som Kungl. Maj:t framlägger är nämligen av den storleksordning, att det knappast kan vara möjligt för lönekommittén att fritt pröva löneläget med hänsyn till vad som gäller på den privata marknaden och i fråga om löner i allmänhet.

Man tycker ju, att när Kungl. Maj:t gått in för denna kraftiga lönehöjning skulle det vara erforderligt, att departementschefen hade varit på det klara med, vilket löneläge som gäller i allmänhet. Men av finansministerns yttrande i remissdebatten framgick klart och tydligt, att han icke hade denna kunskap. Han sade nämligen: »Frågan om förhållandet mellan statens löner å ena sidan och det enskilda näringslivets löner å andra sidan är en på många punkter fortfarande för mig oklar fråga; den får väl den sittande lönekommittén närmare utreda.»

Enligt min mening är det att taga litet lätt på detta ekonomiska problem, när man utan vidare går med på den kraftiga lönehöjning som här föreslås. Jag ifrågasätter dessutom, om det verkligen är nödvändigt med hänsyn till det löneläge, som förefinnes för statens befattningshavare. Hur löneläget förhåller sig inom skilda inkomstgrupper torde nämligen finansministern ha klart för sig. Ty det finns en del uppgifter härom i en bilaga, som fogats till statsverkspropositionen och som innehåller riksräkenskapsverkets utredning angående inkomsterna. Jag skall bara taga några siffror för att belysa, hur det ligger till. Enligt 1945 års taxering är antalet taxerade, som finnes i de olika längderna, 3 009 000 personer. Det är alltså samtliga som beskattas och som införs i taxeringslängderna. Av dessa äro bland andra upptagna dels företagare och dels anställda. Om man ser på företagen finnas inom jordbruket med binäringar 331 944 stycken redovisade, och medelinkomsten per år för dessa är 3 402 kronor. De anställda inom jordbruket med binäringar utgöra 391 992, och medelinkomsten för dessa ligger vid 1 911 kronor.

Nå, men hur förhåller det sig med dessa, som äro anställda i allmän tjänst? Jo, där redovisas 264 158 personer, och av dessa äro cirka 180 000 anställda i statens tjänst. De ha en löneinkomst i medeltal på 5 324 kronor. Det är alltså en mångdubbel inkomst i förhållande till vad som gäller anställda inom jordbruket.

Jag kan som jämförelse nämna, att industriarbetarna, som i taxeringslängderna äro redovisade till ett antal av 974 913 stycken, komma till en medelinkomst av 3 986 kronor, alltså ungefär 1 400 kronor lägre än anställda i statens tjänst.

Under sådana omständigheter tycker man nog, att finansministern borde ha betänkt sig mer än en gång, innan han rusat i väg med så kraftiga lönetillägg, som här ha föreslagits, eller 720 kronor per år för de på A-ort anställda och 660 kronor för dem på I-ort.

Vad kommer då lönen att bli enligt detta nya förslag för en av de lägsta anställningshavarna i statens tjänst? Jag kan taga t. ex. ett kontorsbiträde här i Stockholm. Om hon befinner sig i slutlöneklassen blir lönen enligt det nya förslaget cirka 5 700 kronor per år. När man vet, att en lantarbetare icke kommer upp till högre årslön än 2 500 kronor eller högst 3 000 kronor, ställer man sig verkligen frågande, om det kan vara rimligt att gå med på denna lö-

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

nejusterings utan vidare, särskilt som det pågår en utredning som skall pröva löneläget från fall till fall. Jag vill också erinra om att jämförelser även kunna anställas med enskild företagsamhet på närliggande områden. Man kan sålunda göra jämförelse mellan statens järnvägars befattningshavare och befattningshavarna vid Bergslagens järnvägar, ett privat företag, som ju tidigare reklamerat så mycket för. Även där ligger staten över i fråga om lönerna trots att befattningshavarna ha samma utbildning och tjänsteallgigande. Allt detta gör att man som sagt borde vara litet mera återhållsam på detta område.

Det tillägg, som här föreslås, betyder per arbetstimme räknat — naturligtvis olika för olika befattningshavargrupper — en ökning från 10 till 34 öre. Var och en förstår att det kommer att bli en sugning uppåt i lönerna över hela linjen. Vid föredragningen av ärendet på tredje avdelningen i statsutskottet redogjorde professor Woxén för läget på avtalsmarknaden för de kollektivanställda vidkommande, och han meddelade därvid, att den höjning, som nu föreslås, givit sig uttryck i ett krav från de kollektivanställdas sida om en höjning av timlönen med 20 öre och än mera. Han uppgav vidare, att om motsvarande höjning skulle effektueras för de i statens tjänst kollektivanställda skulle det betyda en merutgift på icke mindre än 27 miljoner kronor per år. Det säger sig självt, att om en dylik ökning av löneförmånerna vidtages vid statens affärsdrivande verk och fabriker, de i privat företagsamhet anställda komma att åberopa detta vid sina avtalsuppgörelser. Det blir med andra ord med all säkerhet en löneskrivning uppåt, som kommer att medföra att man icke kan hålla på vare sig lönestopp eller prisstopp. Dessa båda här ifrågakarande faktorer, lönerna och varupriserna, kunna icke ses isolerade. Det går kanske att göra en och annan mindre justering i lönerna utan att detta påverkar priserna, men sådana kraftiga hopp uppåt varom här är fråga måste ovillkorligen inverka på prisfrågan såsom sådan.

Jag vill vidare, herr talman, säga, att det finns även en annan sak i propositionen, som jag icke gillar. Det gäller dyrortsgrupperingen. Alla känna vi till att riksdagen i fjol skrev till Kungl. Maj:t och framhöll, att riksdagen förväntade att vid utanordnandet av de provisoriska tilläggen för budgetåret 1946/47 tjänstemännen i de lägsta dyrortsgrupperna skulle få en bättre kompensation än övriga tjänstemän. Nå, hur har nu Kungl. Maj:t förverkligat detta riksdagens beslut? Jo, på det sätt jag nyss nämnde, nämligen att i de lägsta Ortsgrupperna, A—C, tillägget skall utgå med 720 kronor, i Ortsgrupperna D—F med 690 kronor och i de tre högsta, alltså i Ortsgrupperna G—I, med 660 kronor. Skillnaden i tilläggen mellan högsta och lägsta dyrort är sålunda endast 60 kronor. Det är den sammanpressning som åstadkommes enligt Kungl. Maj:ts förslag. Då de nu gällande löneplanerna antogs 1938 enligt 1936 års lönekommittés förslag, beräknades skillnaden i levnadskostnader på dyraste och billigaste ort till 48 procent. Den dyrortsgrupperingskommitté, som i fjol framlade sitt förslag, konstaterade emellertid, att denna skillnad minskats till cirka 20 procent. Orsaken till sammanpressningen angavs vara den, att levnadskostnaderna i de lägre dyrorterna ökat relativt mer än i de dyraste orterna. Självklart är att en dylik sammanpressning av levnadskostnaderna icke rimligen kan leda till att löneskillnaden jämnas ut på ett sådant sätt som föreslås i propositionen, nämligen med endast 60 kronor, utan man får nog ta till betydligt större summor på de lägsta Ortsgrupperna eller också minska på beloppen i de s. k. dyrare Ortsgrupperna för att kunna uppnå någon rättvisa. När de nya lönerna fastställdes 1938 var skillnaden i lön i fjärde löneklassen på A-ort och I-ort 768 kronor. Med nu utgående rörligt tillägg och kristillägg

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

har den ökat till 1 007 kronor. I 12 löneklassen har skillnaden ökat från 1 152 till 1 509 kronor, i 15 löneklassen från 1 296 till 1 698 kronor, i 20 löneklassen från 1 656 till 2 170 kronor och i 25 löneklassen från 1 800 till 2 358 kronor. Denna utveckling säger oss, att befattningshavarna i de lägsta dyrorderna blivit än mera ogynnsamt ställda än de som befinna sig å de högre dyrorderna. Därför vore naturligtvis mera riktigt, att man försökte få till stånd en utjämning, som gäve befattningshavarna i de lägsta dyrorderna en betydligt större löneförbättring än de övriga. Om den nu sittande lönekommittén skulle finna, att en utjämning bör komma till stånd, vilket jag för min del är förvissad om att den kommer att göra, är det hart när omöjligt att få en sådan utjämning till stånd, när man höjer lönerna på de högre dyrorderna på det av Kungl. Maj:t föreslagna sättet. För att få den önskvärda utjämningen kommer det nämligen att dra oerhörda kostnader att på ett rättvist sätt höja lönerna i de lägsta dyrorderna, ty redan det nu föreliggande förslaget innebär en kostnadsökning av rätt skrämmande omfattning. Vilka bli då kostnaderna enligt den kungl. propositionen? Jo, de tillfälliga lönetilläggen för innevarande budgetår komma att kosta 49 miljoner kronor och de provisoriska lönetilläggen för nästkommande budgetår beräknas till 110 miljoner kronor. Summan blir alltså 159 miljoner kronor. Dessutom förordas här en fullmakt för Kungl. Maj:t att utanordna vissa belopp till innehavare av arvodestjänster. Hur stora kostnaderna härför komma att bli har man icke kunnat få någon uppfattning om. De framgå icke av den kungl. propositionen, och icke heller kunde den representant för finansdepartementet, som föredrog ärendet på statsutskottets tredje avdelning, lämna någon upplysning om den saken. Han kunde endast säga, att det kunde röra sig mellan 30- å 40 000 anställda och att kostnaderna kunde beräknas till lägst 1 miljon och högst 6 miljoner kronor eller eventuellt ännu mera; men något bestämt kunde han som sagt icke säga på den punkten. Om vi emellertid räkna med 6 miljoner kronor, är summan uppe i 165 miljoner kronor. Såsom en följd av denna provisoriska lönereglering får man dessutom säkerligen räkna med en ökning i de kollektivanställdas löner som jag nyss angav till 27 miljoner, varför slutsumman av kostnaderna enligt den föreliggande propositionen blir 192 miljoner. Försöker så den sittande utredningskommittén få till stånd en önskvärd utjämning mellan högsta och lägsta dyrort med detta höga utgångsläge på I-ort, som föreslagits, är det lätt att föreställa sig av vad storleksordning kostnaderna komma att bli. Redan i remissdebatten sade jag, då jag påtalade denna sak, att jag icke hade så mycket att erinra mot att man höjde lönerna särskilt för de lägre tjänstemännen, detta dock under den bestämda förutsättningen att man också tillgodosåg de rimliga anspråk, som framkommit från jordbrukarhåll under innevarande år. Det har emellertid visat sig, att de förhandlingar, som i det avseendet förts, ännu icke lett till något resultat. Under sådana förhållanden är det ju klart, att de som ha de sämsta inkomsterna icke med glatt hjärta vilja vara med om att höja lönerna åt andra, som ha det väsentligen bättre ställt än vi jordbrukare.

Jag är övertygad om, att propositionen kommer att bifallas, men vid sådant förhållande vädjar jag till regeringen att ta sig en allvarlig funderare på om det icke vore rimligt att man, när man nu höjer lönerna för statstjänarna, som en konsekvens härav accepterade de krav från jordbrukarhåll, som innebära en höjning av mjölkpriset med 3 öre per liter, vilket skulle betyda en höjning av timlönen med cirka 9 öre. Då dessa ifrågavarande grupper, såsom man vet, äro de sämst ställda i inkomsthänseende, skulle det vara orimligt,

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

om icke deras krav bifölles, när man nu är så rundhänt med att hjälpa de i ekonomiskt hänseende bättre ställda i samhället.

Beträffande det föreslagna provisoriska tillägget för innevarande budgetår på 300 kronor till alla tjänstemän i alla lönelägen vill jag säga, att jag är fullt på det klara med det berättigade i att framför allt de lägst avlönade befattningshavarna i de lägsta dyrorterna få ett dylikt tillägg. De behöva en ökning i sina inkomster, men jag finner det icke rimligt att man skall kasta ut 300 kronor till befattningshavare i 28, 29 och 30 lönegraderna för att nu icke nämna generaldirektörer och andra, som redan nu tack vare gällande kristillägg och rörliga tillägg fått en förhöjning av sina förut goda löner sedan löne-regleringens genomförande år 1938 med i genomsnitt 3 300 kronor för år. Man ställer sig synnerligen tveksam mot detta, när man vet att mer än hälften av Sveriges till beskattning upptagna medborgare har en årsinkomst, som ligger under 3 000 kronor!

Herr talman! Jag skall icke vidare uppehålla tiden. Helst skulle jag ha velat yrka avslag på den kungl. propositionen, men då jag med hänsyn till riksdagens sammansättning finner ett sådant yrkande utsiktslöst, skall jag icke framställa något yrkande.

Herr **Mårtensson**: Herr talman! Jag skall icke till närmare bemötande uppta vad herr Rubbestad nu anfört; det kommer säkerligen utskottets talesman att göra.

Huruvida, såsom herr Rubbestad menade, det föreliggande förslaget till provisorisk löneförbättring åt statstjänstemännen kan komma att föregripa den sittande lönekommitténs arbete är ännu för tidigt att uttala sig om. Jag tror emellertid för min del, att farhågorna i det avseendet äro överdrivna. I övrigt vill jag framhålla att jag tror att den löneförbättring, som föreslagits i den kungl. propositionen, är nödvändig, om staten under nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden skall kunna ha kvar sin personal.

Herr Karl Andersson har jämte mig och ytterligare två ledamöter fogat en blank reservation vid detta utskottsutlåtande. Reservanterna ha önskat en något klarare och tydligare skrivning i det stycke på sid. 13 i utskottsutlåtandet, där det talas om kollektivanställda, men då man icke har lyckats ernå någon enighet på den punkten inom avdelning och utskott komma reservanterna icke att framställa något särskilt yrkande i det avseendet. Jag är fullt medveten om, att det ur löneteknisk synpunkt icke är lämpligt att till exempel riksdagen skall fastställa en del av lönen till de kollektivanställda, medan en annan del av lönen skall fastställas vid fria förhandlingar mellan representanter för parterna. Den personal, som är anställd enligt kollektivavtalslinjen, får finna sig i att lön och anställningsvillkor regleras vid fria förhandlingar mellan parterna. Om det systemet icke leder till ett tillfredsställande resultat för den kollektivanställda personalen, har denna enligt min mening ingenting annat att göra än att försöka få till stånd en ändring i anställningsförhållandena, eventuellt en sådan ändring, att riksdagen blir den beslutande myndigheten även i vad det gäller lönerna för denna personalgrupp. Å andra sidan har jag svårt att förstå, varför en person, som är anställd enligt kollektivavtal, i regel skall ha mindre lön än den som tillsettes genom konstitutorial. Man kan göra sig den frågan, om en person, som är förare på en landsvägsbuss, icke har lika stort ansvar och lika krävande tjänstgöring som den som är förare på en rälsbuss. Jag har den uppfattningen, att så är förhållandet. Men om vi se på lönerna finna vi, att det är en väsentlig skillnad mellan den lön som utgår till en förare på en landsvägsbuss och den lön som en förare på en rälsbuss har. Kollektivanställd bussförare, alltså en som för en

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

landsvägsbuss, har en lön, som motsvarar lönen i löneklasserna 4—10. I stort sett samma arbete utföres vid järnvägarna av konstitutorialanställd rälsbussförare, men denne är placerad i någon av löneklasserna 8—12. Samma anmärkningsvärda skillnad råder mellan kollektivanställd magasinsskarl vid biltrafiken och konstitutorialanställd stationskarl vid järnvägarna. Löneklasserna äro här 2—7 resp. 5—9. Man kan även göra sig den frågan, huruvida en banarbetare icke har lika pressande arbete som exempelvis en lägre tjänsteman på banavdelningen. Och vidare, varför skall en person, som arbetar med underhållet på våra vägar, ha en så låg lön jämfört med övriga befattningshavare. Om vi se på lönestatistiken för år 1945 i fråga om vägförvaltningarnas personal, så finna vi, att förtjänsterna under tiden januari—juni 1945 uppgingo för vägingenjörerna till 804 kronor för månad, för vägmästarna till 497 kronor för månad, för platsledarna till 442 kronor för månad o. s. v., men för vägarbetarna uppgick månadslönen under samma tid till i genomsnitt 286 kronor. För vägarbetarna i Kronobergs län uppgick månadslönen under samma tid till i genomsnitt 232 kronor, och samma lön utgick även i Hallands län. För de båda skånelänen, Kristianstads län och Malmöhus län, uppgick månadslönen för vägarbetarna under denna tid till resp. 248 och 244 kronor. Man måste göra sig den frågan, om icke skillnaden mellan lönerna till dessa arbetare och tjänstemännen vid vägväsendet är alltför stor. Jag har den uppfattningen, att samtliga här nämnda, vare sig de äro anställda enligt avlöningsreglementet för tjänstemän eller de äro anställda enligt kollektivavtalsprincipen, utföra ett nödvändigt och samhällsnyttigt arbete. Vid lönesättningen bör därför i första hand tagas hänsyn till arbetet och icke till anställningsformen för de olika befattningshavarna. Jag har för övrigt den uppfattningen, att lönesättningen bör inriktas så, att även de lägre befattningshavarna, vare sig de tillsättas genom konstitutorial eller anställas enligt kollektivavtalsprincipen, tillerkännas en sådan lön, att de något så när kunna existera på densamma.

Jag har endast velat ge uttryck åt dessa reflexioner i anledning av utskottets utlåtande på denna punkt, och jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Andersson* i Malmö.

Vidare yttrade:

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Det nu föreliggande statsutskottets utlåtandet är någonting av en mystifikation. Det utdelades, som kammarens ledamöter veta, på kammarledamöternas bord i lördags den 23 februari. Men redan tre dagar dessförinnan, onsdagen den 20 februari, läste vi i en tidning här i Stockholm, att detta statsutskottets utlåtande innebar en bakläxa för herr Wigforss. De av kammarens ledamöter, som ha studerat utskottets utlåtandet, äro säkerligen lika undrande inför detta tidningens meddelande som jag, som har varit med om att utarbeta utlåtandet. Jag skall ge ett litet belägg för hur pass vederhäftigt detta omdöme kan vara. I fråga om arvodespersonal och kollektivanställd personal säges i propositionen följande: »För dessa personalgrupper bör därför i princip liksom förut gälla, att de icke omfattas av den provisoriska tilläggsregleringen men att hinder icke bör möta för att företaga de jämkningar i löneställningen, som kunna finnas påkallade och förenliga med de allmänna riktlinjerna på löneområdet. Beträffande dylika jämkningar ha vid behandlingen av frågan om provisoriska lönetillägg vid 1944 och 1945 års riksdagar gjorts vissa principuttalanden. Då frågan om eventuell löneförbättring för kollektivavtalsanställd personal blir beroende på avtalsförhand-

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

lingar, har jag beträffande sådan personal endast att hänvisa till berörda principuttalanden.» Utskottet säger på s. 13: »Såsom departementschefen framhållit bör därför i princip liksom förut gälla, att arbetargrupperna icke omfattas av den provisoriska tilläggsregleringen, men att hinder icke bör möta att företa de jämkningar i löneställningen, som kunna finnas påkallade och förenliga med de allmänna riktlinjerna på löneområdet. Denna fråga bör emellertid bliva beroende på avtalsförhandlingar, för vilka utskottet ej anser att riksdagen i enlighet med motionsyrkandet bör giva direktiv.» Såvitt jag kan förstå, har statsutskottet med detta sitt uttalande helt och hållet instämt i vad herr Wigforss såsom föredragande departementschef har sagt i propositionen. Hur man då kan konstatera, att utskottets utlåtande är en bakläxa åt herr Wigforss, förstår jag icke. Den enda förklaringen jag kan ge därvidlag är, att utskottsutlåtandet icke förelåg offentligt den 20 februari, när tidningen i fråga skrev på detta sätt.

Jag skall emellertid nu säga några ord främst i anledning av det anförande som hölls av den förste ärade talaren i denna debatt men också något klarlägga den fråga, som berördes av den närmast föregående ärade talaren. Vi funno av herr Rubbestads anförande, att han helst hade velat åstadkomma ett avslag på Kungl. Maj:ts förslag, men han var ju så välvillig, frikostig och generös, att han avstod från att göra något yrkande. Hans argumentation gick emellertid ut på att visa, hur orimligt Kungl. Maj:ts förslag var och vilka stora vådor ur olika synpunkter som ett bifall till detsamma skulle medföra. Jag tror, att det är tämligen bortkastad möda att ta upp någon längre debatt i det avseendet med den ärade talaren. Jag kan ju för min egen del nöja mig med att konstatera, att när han icke fullföljde sin argumentering så pass långt, att han kom med något yrkande, så kan man väl förutsätta, att han själv har förlorat tilltron till argumenteringens kraft och betydelse. Han sade visserligen, att han kände kammarens sammansättning, och det var ju för honom en anledning att sluta sitt anförande på det sätt, som han gjorde. Men känner jag den ärade talaren rätt, brukar han icke böja sig för dylik argumentation, utan han plägar framhärda in i det sista.

I anledning av hans tal om denna provisoriska lönerегlerings menliga inverkan ur samhällssynpunkt på löneläget i allmänhet och prisbildningen och vad därmed sammanhänger, vill jag säga, att jag tror, att han sköt vida över målet. Jag tror icke heller, att det är nödvändigt, att jag tar upp någon debatt med honom i det avseendet ur nationalekonomiska synpunkter. Säkerligen finns det andra i kammaren, som bättre än jag äro skickade att ta upp en debatt efter dessa linjer. Jag erkänner, att herr Rubbestad har rätt i att även en lönerегlering av denna omfattning, vare sig man kallar den provisorisk eller tillfällig, icke kan undgå att öva inflytande på närliggande områden inom samhällslivet. Jag förmodar att Kungl. Maj:t, som nu har framlagt detta förslag, har tagit dessa frågor under sorgfällig prövning. Jag behöver sålunda icke, förefaller det mig, diskutera frågan i detta avseende ur mera teoretiska synpunkter. Men jag erkänner riktigheten av herr Rubbestads påstående, att givetvis kommer ett beslut i enlighet med statsutskottets nu föreliggande utlåtande att ha konsekvenser. Framför allt gäller detta de avtalsförhandlingar rörande statens egna kollektivanställda arbetare, som pågå eller äro nära förestående. Detta har utskottet och departementschefen heller icke kunnat uraktlåta att säga. Det framgår ju av mina citat ur såväl propositionen som utskottets utlåtande i början av mitt anförande.

Herr Mårtensson ansåg ju, som vi hörde av hans anförande, att utskottet hade bort utforma något klarare, som han uttryckte sig, den uppfattningen,

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

att riksdagens beslut skulle öva direkt inflytande på kollektivanställdas löneförhandlingar. Utskottet har nöjt sig med att i det avseendet instämma i vad departementschefen sagt och säger, att hinder icke bör möta att företaga de jämkningar i löneställningen, som kunna finnas påkallade och förenliga med de allmänna riktlinjerna på löneområdet. Det är ju allmänna riktlinjer på löneområdet, som vi behandla i dag, kan jag säga, och jag skulle gärna vilja se den förhandlare t. o. m. på arbetsgiversidan, som kan blunda för vad riksdagen i det avseendet uttalar och vägra gå med på skäligen jämkning i löneställningen vid kollektivavtalsförhandlingarna. Men härifrån till att göra bestämda uttalanden om på vad sätt de blivande kollektivavtalen skola utformas och vad de skola innehålla, är ju steget mycket långt. Statsutskottet har i det avseendet stannat på samma linje som tidigare, när dylika frågor där behandlats. Man överlåter åt parterna själva att utforma kollektivavtalens innehåll. Jag tror, att i det långa loppet är det den lämpligaste och starkaste ståndpunkten även för de kollektivanställda arbetarna själva.

En annan fråga är, att jag för min del anser, som jag nyss här antytt, att det är alldeles självfallet, att om riksdagen gör ett uttalande beträffande löneläget för jämförbara grupper bland tjänstemannapersonalen, kan detta ha en viss inverkan även på kollektivavtalslönerna. Statsutskottet har ju också gjort ett mycket positivt uttalande härvidlag i början av det stycke jag förut citerade. Sålunda säger utskottet: »I detta sammanhang önskar utskottet uttala, att åtskilliga grupper kollektivavtalsanställda arbetare ha så likartade arbetsuppgifter med vissa grupper tjänstemän att jämväl likartad löneställning framstår såsom önskvärd.» Jag tror, att man med åberopande av detta uttalande kan vid avtalsförhandlingarna just för de grupper, som herr Mårtensson direkt exemplifierade i sitt anförande, komma ganska långt. Men jag vidhåller såsom min uppfattning, att jag icke tror, att det vore lyckligt, om riksdagen med direktiv skulle binda avtalsförhandlingarna, när de gå till sitt arbete. En omedelbar följd av att bindande direktiv lämnades skulle ju bli, att de kollektivanställda skulle få lika långa perioder mellan varje lönerörelse, som tjänstemännen ha haft, och det ha ju tjänstemännen alltid betraktat som en synnerligen stor olägenhet, när det gäller deras löneställning. Jag tror sålunda, att vad statsutskottet i det avseendet har sagt i det nuvarande läget är vad som lämpligen bör sägas. Det blir ju sedan vederbörande parter sak att draga de konsekvenser ur statsutskottets skrivsätt, som de själva finna vara påkallade.

Herr Rubbestad framhöll i sitt anförande, hur löneläget är hos det för närvarande mest framstående PHM-företaget i vårt land jämfört med löneläget för statens anställda. Han åberopade, att Bergslagens järnvägars personal har lägre avlöningar än vad statens motsvarande tjänstemän få efter ett bifall till statsutskottets nu föreliggande förslag. Jag erkänner, att det är ett faktum. Men jag betraktar det närmast som en underlåtenhetssynd av oss, som voro med om att besluta i principfrågan om ett förstärkt järnvägsnät, att vi icke ha tillsett, att Bergslagens järnvägar vid det här laget har upphört att existera som ekonomiskt företag. Herr Rubbestad har i det avseendet mycket större ansvar än jag, eftersom det ju är känt och omvittnat, att samlingsregerandet är orsaken till att icke förstärkt järnvägsnät bedrivits i hastigare takt. Då herr Rubbestad var med i samlingsregeringen är det klart att han kunnat vidtaga åtgärder för att få bort den ur hans synpunkt och ur min synpunkt obehagliga jämförelsemöjligheten. Han hade kunnat medverka till förstärkt järnvägsnät av det företag, som man i de sista av dessa dagar brukat nämna på tal om enskild företagsamhets företrädan framför statsdriften. Men det är ju på det sättet, herr Rubbestad, att det bland annat ingår i enskild före-

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

tagksamhet icke bara att göra affärer med allmänheten, såsom ett järnvägsföretag gör, utan också att göra affärer med den anställda personalen, d. v. s. pressa ned dennas löner. Man tar litet mera betalt än staten för de tjänster, man gör allmänheten, man tar alltså dyrare frakter, och man betalar de anställda litet lägre löner än staten gör. På båda hållen förtjänar man alltså pengar. Det är bevis på hur PHM-företagens ekonomiska möjligheter utnyttjas. Men att detta varken bör tillfredsställa herr Rubbestad eller mig är ju ganska självfallet.

Nu måste jag emellertid säga, att Bergslagernas järnvägar är ju ett alldeles särskilt anmärkningsvärt exempel på hur enskilda företagare i lönefrågorna handla i strid mot herr Rubbestads uppfattning. Herr Rubbestad vill ju, som vi hörde, höja lönerna på de billigare orterna, därför att han anser, att löneläget på dessa orter är alltför lågt i förhållande till löneläget på de dyrare orterna. I det avseendet är det nog icke så stor skillnad mellan herr Rubbestads och min uppfattning, även om vi ha litet delade meningar om graden och farten i utjämningen. Men Bergslagernas beryktade järnvägsbolag har ju en betydligt större spännvidd än vad staten har i fråga om lönerna till sina anställda. Jag skall bara ta några exempel. Jag kan ju då icke jämföra Stockholm å ena sidan med billigaste ort å andra sidan, därför att Bergslagernas järnvägar icke har några löntagare i Stockholm, utan jag måste göra en jämförelse mellan Göteborg och A-ort. Då finna vi, att spännvidden i fråga om statens löner, om vi såsom herr Rubbestad uttrycka den i procent av lönen på dyraste ort, i här föreliggande fall Göteborg och A-ort, i löneklasserna 5—7 är omkring 16 %. I fråga om de löner, som utgå enligt Bergslagernas järnvägars avtal, är nämnda spännvidd mellan 19 och 20 %. Detta gäller den egentliga Bergslagsbanan. Beträffande lönerna vid vissa andra av Bergslagernas järnvägsbolag drivna järnvägar är spännvidden ännu större. Sålunda är exempelvis vid Kils—Fryksdalens järnväg spännvidden mellan A-ortslönerna och Göteborgslönerna 32 % och vid Västra Värmlands järnväg, som med sin södra del tangerar de trakter, herr Rubbestad räknar som sina egna, är spännvidden omkring 35 %. Sådan är ett enskilt företags lönepolitik, ett företag, som herr Rubbestad vill ta upp som lämpligt jämförelseobjekt i detta avseende. Jag upprepar, att jag anser att det hade varit önskvärt, att Bergslagsbanan hade förstatligats långt före detta. Jag hoppas, att vi ganska snart skola befinna oss i det läget, att denna möjlighet för herr Rubbestad att göra jämförelser på löneområdet icke längre skall vara till finnandes.

I samband med att denna proposition framlagts har det väckts en hel del motioner, som gälla andra grupper av löntagare än dem Kungl. Maj:ts förslag avser. Ännu har ju icke någon i denna debatt berört just dessa frågor. Jag skall sålunda icke heller, herr talman, upptaga dessa frågor till något utförligt bedömande. Jag vill bara erinra om att utskottet på vanligt sätt underkastat även dessa frågor sorgfällig behandling, men man har kommit till den slutsatsen, att det icke var möjligt att i det läge, vari vi befinna oss, lösa dem positivt. Det var ju bekant för allt folket genom tidningspressen, att förhandlingar i månader pågingo mellan representanter för statsmakterna och de stora personalorganisationerna om hur ett provisoriskt avlöningstillägg skulle utformas för nästa budgetår. Såvitt jag kan förstå av handlingarna i frågan ha icke från de grupper, som äro berörda i dessa motioner, gjorts några direkta framstötter under hela denna långa tid. Först när ärendet låg på riksdagens bord togo intresserade medlemmar av riksdagen, upp dessa frågor till behandling och förde fram dem inför riksdagen i samband med den kungl. propositionen. Det förefaller mig ha varit lämpligare att framför allt de intresserade personalgrup-

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

perna hade visat intresse för saken något tidigare, så att man kunnat få deras lönefrågor ompröva hos Kungl. Maj:t i ett sammanhang. Det är enligt min mening ganska egendomligt, att dessa personalgrupper icke tidigare gjort sig påminta. Det är nämligen omöjligt för ett riksdagsutskott att på den relativt begränsade tid, som i allmänhet står till förfogande vid prövning av ärendena, penetrera framför allt så varierande och skiftande spörsmål som dem vilka uppkomma vid en jämförelse mellan löneförhållandena för vissa grupper av de i offentlig tjänst anställda och löneförhållandena för statsanställda. Avlöningsvillkoren för exempelvis folkhögskolelärare, ämneslärare och de andra grupper, som berörts i motionerna, äro till sin natur så väsentligt olika avlöningsvillkoren för statens egna anställda, att det behövs en alldeles speciell och sakkunnig granskning för att komma fram till ett rimligt resultat. Utskottet har icke ansett sig kunna åstadkomma en sådan utan har nöjt sig med att hänvisa till att denna fråga bör prövas av Kungl. Maj:t och att Kungl. Maj:t får vidtaga de åtgärder, som av förhållandena kunna vara påkallade. Jag tror, att det är det enda resultat man kan nå i detta sammanhang.

Jag ber, herr talman, att med hänvisning till utskottets motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag kan i likhet med två tidigare talare i debatten börja med att säga, att jag vid utskottets utlåtande fogat en blank reservation. Det är ju då också riktigt, att jag motiverar min ståndpunkt och anger orsaken till att jag avgivit denna reservation.

Jag tycker, att det är helt naturligt, att man hesiterar litet inför de väldiga belopp, som det här rör sig om. Det bör icke vara märkvärdigt, att man kan göra reflexioner sådana som de herr Rubbestad gjorde. Det belopp vi tidigare haft att anvisa för statstjänstemännens provisoriska lönetillägg har, såsom anföres i propositionen, uppgått till i runt tal 23 miljoner kronor. Nu är man framme vid en summa av 160 miljoner kronor för provisoriska och tillfälliga lönetillägg. Räknar man vidare i likhet med herr Rubbestad in tilläggen för de kollektivavtalsanställda och dem som ha arvodestjänster, kommer man upp till 192 miljoner kronor och det stannar troligen inte ens där. Jag tror därför att man kan säga som en tidning härom dagen, att man hade tänkt sig att de provisoriska lönetilläggen skulle ha stannat vid 200 miljoner men att detta nog icke är möjligt. Det är utan tvivel riktigt, att den utgiftsökning, som dessa stora lönetillägg innebär, kommer att inverka ganska mycket också på andra områden. Utskottets talesman, herr Eriksson i Stockholm, har heller icke förnekat konsekvenserna härav.

Om vi, såsom man tidigare gjort i debatten, gå tillbaka till höstriksdagens beslut angående en ny dyrortsgruppering och det uttalande riksdagen då gjorde i fråga om de provisoriska lönetilläggen, veta vi fuller väl, att riksdagen var fullt enig när den framhöll, att de löner, som enligt den nuvarande dyrortsgrupperingen utginge till tjänstemännen i de fyra lägsta ortsgrupperna, voro orättvisa, varför man lade Kungl. Maj:t på hjärtat att särskilt ihågkomma dessa tjänstemän när det bleve fråga om de provisoriska lönetilläggen för nästa budgetår. Detta skulle alltså Kungl. Maj:t ha gjort, när Kungl. Maj:t föreslagit att tjänstemännen i de tre lägsta ortsgrupperna, alltså i ortsgrupperna A, B och C, skola få ett extra lönetillägg på 5 kronor i månaden eller sammanlagt 60 kronor om året. Man kan väl knappast säga, att en sådan summa kan vara kompensation för den låga lön dessa tjänstemän tidigare haft, och man tycker, att när Kungl. Maj:t här skall taga ett så djärvt grepp som att ge ett tillfäll-

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

ligt lönetillägg innevarande budgetår utöver det tidigare provisoriska lönetillägget, hade det varit riktigt om Kungl. Maj:t i enlighet med höstriksdagens uttalande föreslagit att det tillfälliga lönetillägget skulle utgå till tjänstemännen i ortsgrupperna A—D, d. v. s. till tjänstemännen i de fyra lägsta ortsgrupperna. Nu har i stället Kungl. Maj:t gjort så, att Kungl. Maj:t föreslagit, att det tillfälliga lönetillägget skall utgå till alla statstjänstemän, oavsett lönegrad, oavsett ortsgrupp. Man kan ju i likhet med herr Rubbestad ställa sig funderksam till huruvida det är nödvändigt att ge tillfälligt lönetillägg till alla statstjänstemän, också till de allra högst avlönade. Däri inbegripas också, såsom det anmärkts, generaldirektörer, och man får förutsätta att även statsråden få del av det tillfälliga lönetillägget. Man ifrågasätter som sagt, om detta skall vara nödvändigt.

Jag kommer, herr talman, att litet längre fram i mitt anförande ställa ett yrkande, som jag anser stå i överensstämmelse med höstriksdagens uttalande och som riksdagen enligt min mening borde ha stannat för. Innan jag går in på detta, skall jag uppehålla mig något vid en del motioner, som väckts med anledning av den kungl. propositionen. Den föregående talaren, herr Eriksson i Stockholm, var inne litet på dem, och han berörde en viss grupp, nämligen folkhögskollärarna. Han sade för sin del, att han tyckte att dessa grupper skulle tidigare visat sitt intresse och gjort sig påminta hos Kungl. Maj:t. Vi veta ju alla, att denna ganska rundligt tilltagna provisoriska löneökning tillkommit efter stark press från vissa gruppers sida, T. C. O. och andra, och att Kungl. Maj:t fallit undan för deras krav. Man kan väl icke säga som herr Eriksson, att eftersom en del grupper icke gjort sig påminta, dessa icke skola bli ihågkomna. Jag trodde verkligen, att statsmakterna voro till för att skapa rättvisa i så stor utsträckning som möjligt, oavsett om de olika grupperna i förväg göra sig påminta, medelst sina organisationer eller på annat sätt.

Vad folkhögskollärarna beträffar — och lantmannaskolornas lärare äro givetvis i samma läge — förundrar man sig över att ingen hänsyn tagits till dem. Herr Eriksson i Stockholm anser, att deras ställning är säregen. De ha andra förmåner vid sidan om lönen. De ha speciella tjänstetider, deras tjänst kan vara halvårstjänst eller helårstjänst o. s. v. Ja, detta är ju riktigt, men å andra sidan måste man väl säga sig, att denna lärarkår — jag inräknar däri lärarna vid lantmannaskolorna och lanthushållsskolorna — icke har en mindre betydelsefull ställning eller utför en mindre viktig gärning än andra lärare. Jag tror, att man snarare kan säga, att de uträtta ett mycket betydelsefullt arbete, och ingen i riksdagen vill väl göra gällande motsatsen. Man kan icke heller säga annat än att de ha en utbildning som motsvarar andra lärares, för att icke säga att den är både dyrare och mera kvalificerad. Jag vill icke på något sätt förringa folkskollärary- och folkskollärarynnestjänstens gärning eller göra gällande att dess medlemmar äro för litet utbildade eller uttala mig ringaktande om dessa stora grupper, men jag måste ändå säga, att den utbildning folkhögskollärarna ha är mycket mera kvalificerad än deras. En hel del av folkhögskollärarna äro filosofie licentiater eller filosofie doktorer. Och agronomerna, som tjänstgöra i lantmannaskolorna, ha en synnerligen dyrbar utbildning för närvarande. Man kan därför säga, att dessa gruppers utbildning är av den art, att de borde vara ihågkomna när det gäller lönetillägg. Jämför man deras nuvarande löner med de i samma orter tjänstgörande statstjänstemännens, folkskollärarnas, folkskollärarynnestjänsternas, stationsinspektörernas, banvakternas, o. s. v., skall man finna, att deras löneläge är väsentligt sämre. Det må vara tämligen förklarligt, att de känna sig orättvist behandlade, när de komma underfund med att deras kamrater i andra tjänsteställningar ha fått såväl tillfälligt lönetillägg som pro-

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

visoriskt lönetillägg. Man undrar därför, om det är nödvändigt att gå fram på det sättet.

Jag har inom utskottet försökt kämpa för bifall till motionerna och för ett uttalande från riksdagens sida, som vore litet skarpare och där man mera tryckte på dessa lärares rätt till provisoriskt och tillfälligt lönetillägg. Men det blev en kompromiss i utskottet, då man försökte få fram ett enigt uttalande så starkt som det överhuvud taget var möjligt att bli eniga om. När jag nu i alla fall framhåller dessa synpunkter, gör jag det med den tanken, att Kungl. Maj:t skall fästa särskilt avseende vid ifrågavarande grupper och i enlighet med det uttalande som utskottet här gör snarast framlägga förslag till provisoriskt lönetillägg för dem.

Innan jag lämnar själva huvudfrågan kan jag icke annat än instämma med herr Rubbestad och uttala den önskan, att när nu riksdagen kommer att fatta beslut i enlighet med utskottsutlåtandet, Kungl. Maj:t icke glömmer de andra grupper i vårt samhälle, vilka nu, såsom herr Eriksson säger, gjort sig påmint — jag menar givetvis jordbrukarna, vilka för sin del ansett att de böra i likhet med andra grupper få kompensation, så att de i sin tur ha möjlighet att ge något så när rimliga löner till sina anställda. Jag menar liksom herr Rubbestad, att Kungl. Maj:t icke kan undgå att taga hänsyn här till, när Kungl. Maj:t snart har att bedöma det nu framställda kravet från jordbrukarnas sida.

Jag skall tillåta mig ställa ett yrkande om ändring av utskottets motive-ring och givetvis också av klämman. Jag yrkar, att utskottets uttalande på sidan 11, som börjar på sjunde raden med orden: »För att med siffror belysa» och slutar med orden »i de särskilda beloppen», ersättes med följande: »Utskottet anser, att en något större kompensation åt de fyra lägsta ortsgrupperna än vad Kungl. Maj:t föreslagit skulle ha stått i bättre överensstämmelse med höstriksdagens ställningstagande till tjänstemannalönerna förra året. Det i de likalydande motionerna I:194 och II:311 framlagda förslaget till vissa jämkningar i lönetilläggs belopp har utskottet därför funnit tilltalande. Utskottet har likväl ansett sig böra avböja dylika jämkningar med särskild hänsyn till att tjänstemannaorganisationerna godkänt det i propositionen framlagda förslaget.» Detta uttalande skulle då sträcka sig fram till det stycke nederst på s. 11, som börjar med orden »Kungl. Maj:ts förslag avser». Därefter skulle utskottets formulering följas till och med den mening överst på s. 14, som slutar med orden »eller 6 000 kronor för år». Den därefter följande meningen: »Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag jämväl i denna del» skulle utgå och i stället följande uttalande göras: Utskottet har i likhet med motionären icke funnit tillräckligt motiverat, att det ifrågavarande engångsbeloppet av 300 kronor utbetalas till alla befattningshavare över hela löneplanen. Med viss anslutning till vad utskottet ovan anført rörande de provisoriska lönetilläggsbeloppen förordar utskottet, att utbetalningen av tillfälligt lönetillägg begränsas till tjänstemän å de fyra lägsta ortsgrupperna A—D.

Nästa stycke i utskottets motivering, som börjar med orden »Slutligen har» och slutar med orden »kollektivavtalsanställd personal» skulle bibehållas oförändrat.

Därefter skulle utskottets hemställan följa, vilken i överensstämmelse med de föreslagna ändringarna i motiveringen skulle få följande lydelse fram till b):

Utskottet, som i övrigt ej funnit anledning till erinran mot propositionen, får under återopande av vad sålunda anförts

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

A. hemställa,

I. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionen II:120 och med avslag å motionerna I:105 och II:208, I:106 och II:206 samt I:194 och II:311

a) medgiva, att tillfälligt lönetillägg under budgetåret 1945/46 må i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet förordade grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t.

Från och med b) och till slut skulle ordalydelsen bli densamma som i utskottets förslag.

Herr Senander: Herr talman! Ehuru jag självfallet inte gillade innehållet i herr Rubbestads anförande, var det ändå ganska kostligt för mig att lyssna till detsamma. Herr Rubbestad började med en mycket aggressiv sakargumentation mot det föreliggande förslaget, men gjorde plötsligt en logisk kulterbytta och reducerade hela problemet till ett spørsmål om »kohandel». Jag vet inte, om man skall betrakta det faktum, att herr Rubbestad inte hade något yrkande så, att han ändå tror sig kunna utnyttja denna fråga i enlighet med sitt syftemål vid de pågående förhandlingarna om jordbrukspriserna.

Jag fann anförandet anmärkningsvärt även ur en annan synpunkt — jag kanske också härvidlag kan säga, att detsamma var högst oiogiskt. Herr Rubbestad tillhörde på sin tid 1936 års lönekommitté och hade i stort sett ingenting att invända mot den reallön kommittén fastställde med 1935 som basår. Han var ju till och med så generös, att han anslöt sig till förslaget om rörligt tillägg på dessa löner, vilket ju skulle medverka till ett bibehållande av den reallön för statstjänarna, som 1936 års lönekommitté ansåg böra gälla. Sedermera har ju reallönen för statstjänarna på grund av innehållen dyrtidskompensation reducerats i avsevärd grad — jag tror inte jag överdriver, om jag säger, att denna reduktion belöper sig till 20 å 25 procent. När det nu framlägges ett så blygsamt förslag som det föreliggande, vilket inte ens tillnärmelsevis återställer reallönen, sådan den fastställdes av riksdagen i enlighet med förslag av den kommitté, som herr Rubbestad själv tillhörde, så verkar det högst inkonsekvent, att herr Rubbestad reagerar mot förslaget på det sätt han gjort. Jag kan inte finna vare sig rim eller reson i det resonemang, som herr Rubbestad förde.

Till herr Mårtensson i Uddevalla skulle jag vilja säga, att hans anförande beträffande den kollektivavtalsanställda personalen var en alldeles ypperlig argumentation för den motion, som ingivits av herr Adolfsson och mig i denna fråga. Det var bara beklagligt, att inte herr Mårtensson i konsekvens med detta resonemang ställde något yrkande i anslutning till detsamma. Han borde ha kunnat utnyttja arbetarmajoriteten och fått den att fatta ett beslut, som äntligen hade förmått de motspänstiga verkstyrelser, som ha att förhandla med den kollektivavtalsanställda personalen, att rätta sig efter de direktiv, som riksdagen tidigare har givit.

Det förslag till provisorisk avlöningsförstärkning, som vi nu behandla, är utan tvivel rent siffermässigt sett den största avlöningsförstärkning, som någonsin givits statstjänarna. Tidigare ha statsmakterna varit i allra högsta grad restriktiva då det gällt statens anställda, och till och med de definitiva löneregleringar som genomförts, ha varit synnerligen blygsamma, för att inte använda ett starkare omdöme. Det föreliggande förslaget ger mer än tidigare förslag, och bland annat av denna anledning har det inte utlöst någon starkare reaktion från de statsanställdas sida. Jag tror emellertid att det vore

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

farligt att draga alltför stora växlar på framtiden av det faktum, att statstjänarna ha låtit sig nöja med det provisorium, som nu föreslås. I verkligheten äro nämligen statstjänarna inte alls så nöjda som det kan synas. Emot detta kan naturligtvis invändas, att så stor kan knappast en löneförbättring bli, att den väcker allmän och full tillfredsställelse. Herr Rubbestad, som tycks ha tagit till sin livsuppgift att kverulera mot statstjänarna och stadsbefolkningen överhuvud taget, kanske till och med vill säga, att statstjänarna aldrig äro nöjda, men dessa invändningar ha mindre betydelse i betraktande av det faktum, att de lägre statstjänarna aldrig haft en inkomst som givit dem en godtagbar levnadsstandard. Ännu mindre har detta varit fallet under krigsåren, då statsmakterna bland annat använt statstjänarna som högt föredöme för industriarbetarna, då det gällt att reducera dyrtidskompensationen till hälften av den verkliga levnadskostnadstegringen.

Om statstjänarna alltså i verkligheten inte äro så nöjda med förslaget som det ytligt sett kan förefalla, har detta sin givna förklaring. I förslaget ingår som bekant en engångsersättning till ett belopp av 300 kronor, vilken är avsedd att vara ett slags ersättning för lidna förluster genom innehållandet av dyrtidskompensation under krigsåren. Det kan förefalla generöst av statsmakterna att på så sätt vilja gottgöra sina anställda för de offer, som dessa ha bringat under en svår tid. Ingen skall heller förneka, att denna åtgärd är ett uttryck för en god vilja hos statsmakterna att reparera följderna av sin lönepolitik under krigsåren. Man kan emellertid inte undgå att ställa denna engångsersättning på 300 kronor i relation till de verkliga förluster de lägre statstjänarna lidit under krigsåren genom att inte få full kompensation för levnadskostnadstegringen. Låt mig taga ett par exempel. En stationskarl eller brevbarare eller tullvakt i högsta löneklassen och i femte lönegraden, som ju dessa grupper tillhöra, samt på Stockholms dyrort har av sin dyrtidskompensation under krigsåren fått avstå sammanlagt i runt tal 3 600 kronor. En tjänsteman i åttonde lönegradens högsta löneklass på samma dyrort har fått satsa omkring 4 400 kronor. Då befattningshavaren i femte lönegradens högsta löneklass har en fast lön på 3 837 kronor om året och den i åttonde lönegradens högsta löneklass på samma dyrort 4 590 kronor om året, betyder alltså innehållandet av dyrtidskompensation, att dessa statstjänare fått offra i runt tal en årslön på den officiella lönepolitikens altare under krigsåren. Det för tjänar omnämnas i detta sammanhang, att huvudmassan av de lägre statstjänarna befinner sig i femte lönegraden, där den fasta lönen varierar efter dyrort och löneklass från 205 kronor 50 öre till 335 kronor 25 öre i månaden — den sistnämnda siffran gäller Stockholm. Det tycker jag är siffror som till och med borde komma beslutsamhetens friska rodnad hos herr Rubbestad att övergå i eftertankens kränka blekhet. När nu statstjänarna trots allt accepterat det föreliggande förslaget, borde den smäleken kunna besparas dem, att det finns riksdagsledamöter, som anse att de böra undanhållas en liten erkänsla för att de under årens lopp ha fått öva sig i tålmodets svåra konst.

Utöver vad jag tidigare framhållit om orsakerna till att statstjänarna låtit sig nöja med det provisorium som nu föreslås vill jag nu framhålla den allra väsentligaste. Den är, att statstjänarna i allra största utsträckning ställa sina förhoppningar till den kommande definitiva löneregleringen. Särskilt måste detta vara fallet med de lågt avlönade statstjänare som redan tidigare erhållit provisorisk löneförstärkning. Det finns nämligen bland dessa många som känna stor besvikelse inför vad som nu föreslås, och jag för min del måste säga, att deras besvikelse är berättigad. De av dessa statstjänare, som ha det högsta provisoriska tillägget och dessutom maximum av utgående barntillägg, erhålla visser-

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

ligen engångsbeloppet på 300 kronor för första hälften av innevarande år, men när det gäller provisoriet för nästa budgetår, få samma befattningshavare, sedan barntillägget och nuvarande provisorium slopats, en löneförhöjning av endast 4 kronor 82 öre i månaden. Det är självklart, att dessa familjeförsörjare, som befinna sig i en synnerligen låg löneställning, ha anledning att känna besvikelse. Om emellertid inte ens dessa befattningshavare, som tidigare ansetts vara så dåligt avlönade, att de före alla andra måst erhålla en provisorisk avlöningsförstärkning, på ett mera markant sätt reagerat mot förslaget, beror detta huvudsakligast på att de sätta sin tillit till den definitiva löne regleringen. Därvidlag tror jag, att de främst fastnat för utfästelsen att deras intressen vid den definitiva löne regleringen proportionsvis komma att tillgodoses i större grad än övriga befattningshavares.

Den kommunistiska gruppen har avstått från att motionera om förbättringar i det föreliggande förslaget. Jag har tidigare anfört skälen till att vi inte gjort detta, trots vetskapen om att förslaget inte i alla avseenden kan anses tillfredsställande ens som provisorium betraktat. Till vad jag tidigare sagt vill jag tillägga att vi ställa stora förhoppningar på den definitiva löne regleringen, och vi förmoda, att den i enlighet med gjorda utfästelser skall medföra en betydligt förbättrad ställning för de lägre statstjänarna.

Till slut vill jag bara säga ett par ord om utskottets ställning till den av herr Gunnar Adolfsson och mig avgivna motionen till förmån för den kollektivavtalsanställda statspersonalen. Vi ha i denna motion yrkat, att riksdagen på ett mera positivt sätt än tidigare skulle uttala sig för att de förmåner, som nu skola givas statstjänstemännen, också skulle komma den kollektivavtalsanställda personalen till del. Utskottsmajoriteten, ja, man kan väl, sedan herr Mårtensson avstått från att ställa något yrkande, tala om utskottet i sin helhet, har inte velat vara med om längre gående åtgärder för att förmå de oftast ganska desperata verkstyrelser, som ha med kollektivavtalsanställd personal att skaffa, att visa större medgörlighet än tidigare. Vi beklaga, att utskottet inte velat sträcka sig längre än det gjort. Tidigare uttalanden från riksdagen i denna fråga ha tydligen inte haft nämnvärd effekt på vederbörande verkstyrelser. Jag skulle emellertid vilja hemställa till dem det vederbör, i första hand finansministern, att de, hur än riksdagens beslut i ärendet må bliva, använda sitt inflytande för att förhindra fortsatt sabotage från verkstyrelsernas sida av riksdagens tydligt uttalade vilja om vederbörligt hänsynstagande till den kollektivavtalsanställda personalen.

Herr talman! Med stöd av det sagda vill jag hemställa om bifall till den av herr Adolfsson och mig avgivna motionen.

Herr Hansson i Skediga: Herr talman! Jag har till frågan om detta provisoriska tillägg väckt en motion om att det endast skall utgå på löner lägre än 6 000 kronor eller med tillägg närmare 8 000 kronor. Jag skall inte tala om kristillägget nu, därför att det kommer upp i nästa fråga, men det utgör tillsammans med lönetillägget 31 procent, det vill säga 3 380 kronor på en årslön av 10 800 kronor. Bara detta kristillägg är mer än 1 700 000 människor ha i årsinkomst. Under sådana förhållanden är det alldeles klart, att ett lönetillägg på 300 kronor till dem, som redan erhållit kristillägg på 3 380 kronor, skulle innebära en överkompensation jämfört med andra grupper. Om man betalar det provisoriska lönetillägget även till de högre lönegrupperna, kommer skillnaden att kvarstå trots löneaktionen. Vi få vara på det klara med att lönerna i så fall komma att stiga och draga med sig varupriserna, och då blir den avsedda förbättringen lika med plus minus noll. Man kan också fråga sig, vart penningvärdet skall ta vägen, om man utan behovsprövning delar ut detta

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.

(Forts.)

tillägg till alla statstjänare. Jag vill för min del inte vara med om att rösta för ett förslag, som innebär, att man betalar ut 300 kronor till sådana, som tidigare fått kristillägg på upp till 3 380 kronor. För dem, som ha en årsinkomst på 5 000 eller 6 000 kronor och som således fått ungefär hälften av det nämnda beloppet, kan det däremot vara berättigat.

Vid en jämförelse mellan landsbygdens och städernas ekonomiska förhållanden finna vi, att företagarna i städerna ha en medelinkomst på 4 655 kronor mot 2 903 på landsbygden. När vi nu stå inför frågan huruvida det provisoriska lönetillägget skall beslutas — och att döma av utskottets sammansättning och riksdagens inställning till frågan, kommer propositionen troligen att bifallas — skulle jag vilja fråga: varför ställer man sig så oförstående när det gäller mjölkpriset? Underhandlingarna om detta ha visserligen inte avslutats, men man tycks inte vara så särdeles intresserad av denna fråga. Herr Eriksson i Stockholm sade nyss beträffande de kollektivavtalsanställda, att han skulle vilja se den, som ställer sig emot de förbättringar, som skulle inträda vid kollektivavtalsförhandlingar. Jag skulle vilja vända på frågan och undra, om herr Eriksson vill ställa sig emot en förbättring även för jordbrukarna. Vi måste i alla fall komma till rättvisare ekonomiska förhållanden för landsbygden jämfört med städerna.

Det har flera gånger väckts motioner i riksdagen i föreliggande fråga, men då har alltid utskottet svarat, att lönekommittén skall behandla ärendet, och motionerna ha följaktligen avslagits. Nu kommer det emellertid ett förslag från Kungl. Maj:t, och trots att en lönekommitté finns tillsatt, går man vid sidan om den. Om de föreslagna tilläggen skola betalas även till de högre lönegrupperna, måste man anse, att lönekommitténs uppgift är av intet värde, och vad som blir resultatet, när lönekommittén kommer med sitt förslag, kan lätt förstås.

Jag vill inte yrka bifall till min motion, ty jag förstår, att det är gagnslöst. Däremot vill jag yrka bifall till herr Petterssons i Dahl reservation i vad den berör lönegrupperna A—D, men ej i övriga punkter, emedan jag anser, att löneförbättringen endast skall utgå på inkomster upp till 6 000 kronor.

Herr Gavelin: Herr talman! Sedan jag begärt ordet har en av de reservanter, som till detta utlåtande fogat blank reservation, herr Mårtensson, i ett anförande motiverat sin och sina medreservanterns blanka reservation. Då de synpunkter, som herr Mårtensson på ett skickligt sätt framfört, i stort sett sammanfalla med min egen uppfattning och i övrigt med synpunkterna i den motion, som jag tillsammans med några kammarkamrater har väckt i denna fråga, har jag ingen anledning att förlänga debatten med att upprepa dessa synpunkter.

Jag vill endast i allra största korthet kraftigt understryka vad jag i min motion har anfört när det gäller lönerna för de kollektivavtalsanställda arbetarna vid statens olika verk och skall inskränka mig till att göra ett par påpekanden, vilka jag kommer att ta till intäkt för ett yrkande om bifall till min motion. Jag finner på s. 13 i utskottets utlåtande ett rätt positivt uttalande till förmån för dessa kollektivavtalsanställda. Herr Eriksson i Stockholm har redan fäst uppmärksamheten vid och läst upp detta uttalande. Uttalandet är ur motionärernas synpunkt ganska tillfredsställande, men om utskottet hade satt punkt, sedan utskottet skrivit: »Denna fråga bör emellertid bliva beroende på avtalsförhandlingar», och vidare uteslutit sista satsen: »för vilka utskottet ej anser att riksdagen i enlighet med motionsyrkandet bör giva direktiv», tror jag att vi skulle ha känt oss ännu mera tillfredsställda. Utskottets

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

uttalande hade då i någon mån sammanfallit med de uttalanden, som riksdagen under de föregående åren i detta avseende gjort. Jag finner det litet egenomligt, att utskottet så starkt hävdar, att riksdagen inte skall på något sätt befatta sig med några uttalanden eller ge några fingervisningar till staten när det gäller underhandlingar med de kollektivavtalsanställda arbetarna. Jag kan inte förstå annat än att dessa arbetare principiellt sett befinna sig i samma läge som de, för vilka vi nu besluta lönehöjningar. För deras vidkommande råder endast, i jämförelse med dessa sistnämnda lönegrupper, det omvända förhållandet, att de först underhandla och komma till ett resultat, vilket sedan bekräftas av riksdagen. Jag tycker det skulle vara lika förnuftigt om riksdagen kunde göra vissa principiella uttalanden, som kunde ligga till grund för förhandlingar beträffande lönevillkoren för dessa kollektivavtalsanställda grupper, för vilka staten ändå faktiskt är högste arbetsgivare. Såsom vi i vår motion mycket kraftigt understrukit måste det kännas särskilt smärtsamt och förgärligt för dessa arbetare att vara uteslagna från möjligheten att få samma barnbidrag, som de befattningshavare, vilka ha dubbelt så hög lön som de själva och kanske arbeta på samma arbetsplats, enligt de föreslagna bestämmelserna.

Jag skulle helst ha velat yrka bifall till den hemställan, vi gjort i vår motion, i dess helhet, men då jag har kommit underfund med att detta måhända möter vissa hinder, ber jag att få utesluta den andra delen av denna hemställan. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till yrkandet i motionen med uteslutande av den passus som lyder: »ävensom att riksdagen måtte bestämma, att utgifterna härför, i den mån de ej falla på de affärsdrivande verken, skola upptagas å respektive huvudtitlar å tilläggsstaten för budgetåret 1945/46.»

Herr Adolfsson: Herr talman! Herr Eriksson i Stockholm erinrade för en stund sedan om en formulering i statsutskottets utlåtande, som förekommit i riksdagshandlingarna vid åtskilliga tillfällen. Han syftade på den passus, där det om de kollektivavtalsanställda heter, att »hinder icke bör möta att företaga de jämkningar i löneställningen, som kunna finnas påkallade och förenliga med de allmänna riktlinjerna på löneområdet». På det sättet har det sagts nu i tre år, men riksdagens uttalanden ha icke vid något tillfälle fått den önskade effekten. Det var av den anledningen vi ansågo att vi borde motionera om att åt respektive verkstyrelser skulle ges bestämda direktiv om att deras personal skulle få proportionellt samma löneförbättring som övriga stats-tjänare.

Av ordalagen att döma skulle statsutskottet vara tämligen positivt inställt till själva likställighetsfrågan. Men denna i ord uttryckta positiva inställning mister dock sin betydelse genom att utskottet tillfogat den förklaring, varpå den föregående talaren nyss riktade uppmärksamheten, nämligen att frågan bör bli beroende på avtalsförhandlingar, men att utskottet anser att riksdagen icke bör giva direktiv för dessa. Ja, noga betänkt borde riksdagen inte behöva ge några sådana direktiv, i all synnerhet som de statsägda företag, under vilka dessa arbetare sortera, kunna dirigeras av en arbetarmajoritet. Under sådana förhållanden borde denna fråga ha kunnat lösas förhandlingsvägen. Det har ju nu visat sig, att detta inte har lyckats, och detta förhållande var väl anledningen till att järnvägsmannaförbundets nyligen hållna extra kongress bland annat beslöt att instämma i den av vårt parti i denna fråga avgivna motionen och att vid denna kongress många motioner från medlemmar och avdelningar avgåvos, i vilka liknande krav ställdes.

De arbetargrupper det här gäller ha tyvärr vissa erfarenheter att bygga på, vilka inom parentes sagt inte äro av dagsfärskt datum. Man skall kanske inte

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.

(Forts.)

erinra om det förflutna. Jag vill ändå i detta sammanhang påpeka, att den socialdemokratiska tidningen *Arbetet* i Malmö redan år 1940 i en artikel rörande ban- och byggnadsarbetarnas vid SJ arbetsförhållanden och lönevillkor skrev, att den vid upprepade tillfällen »betecknat det såsom skandalöst att arbetsvillkoren och arbetsförhållandena vid ett statligt företag skola vara så otillfredsställande ordnade att de gott kunna jämföras med förhållandena vid sådana enskilda företag, där omsorgen om aktieägarnas intressen är den viktigaste angelägenheten och omsorgen om arbetarnas intressen av en socialt anständig försörjning är en hjärtligt likgiltig angelägenhet». Vad som sedermera har inträffat för dessa arbetargrupper har tyvärr givit nya belägg för att det i vår motion framställda kravet är fullt berättigat.

Jag vill erinra om att det var i december 1944 riksdagen gjorde sitt första uttalande beträffande möjligheterna att förbättra de löpande avtalen för kollektivavtalsanställda. Förutsättningen för att en sådan förbättring skulle kunna ske var, att en förändring i lönepolitiken skulle ha inträffat och att avtalen voro träffade på längre sikt. En förändring på löneområdet har ju skett genom tillkomsten av de provisoriska lönetilläggen för vissa statliga befattningshavare. Vad beträffar förutsättningen att avtalen skulle vara träffade på lång sikt, så måste väl sådana kollektivavtal, som gällde till och med utgången av år 1945, vid detta tillfälle kunna anses ha varit träffade på lång sikt. Men trots att det var fullkomligt självklart att dessa avtal voro träffade på lång sikt och att en förändring på lönepolitikens område hade skett, vägrade järnvägsstyrelsen lika fullt att uppta förhandlingar med ban- och byggnadsarbetarna på det sätt som hade begärts. Järnvägsmannaförbundets och väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundets styrelser tillskrevo då regeringen i ärendet. Men regeringen teg. När en interpellation i denna fråga besvarades i andra kammaren den 2 maj förra året, hade regeringen inte ens tagit upp skrivelsen från dessa fackförbundsstyrelser till behandling, trots att månader förflutit sedan den avlämnats. Innan denna interpellation framfördes hade inga som helst åtgärder vidtagits vare sig från regeringens eller järnvägsstyrelsens sida i syfte att tillmötesgå de krav på förhandlingar, som arbetarna framfört. Efter allt talande och skrivande i detta ärende tillsattes så kommunikationsverkens avtalsnämnd, som den 16 april 1945 meddelade, att den var villig att den 27 april upptaga förhandlingar. Jag vill inte säga mycket om kommunikationsverkens avtalsnämnd vid detta tillfälle, men jag vill säga att dessa förhandlingar blevo en fullkomlig parodi på vad vi bruka kalla för förhandlingar. Detta kan jag styrka med mera klart preciserade fakta, om någon här i kammaren skulle önska detta. Vad som förekom verkade mera som mycket dåligt skämt än som förhandlingar. Långt om länge fingo emellertid ban- och byggnadsarbetarna vid SJ en liten löneförbättring på hela 7 öre i timmen. Men denna löneökning var endast delvis retroaktiv och den innefattade icke heller de barntillägg, som andra grupper i statstjänst enligt riksdagens beslut skulle komma i åtnjutande av. Detsamma gällde för övrigt även linjearbetarna vid kungl. telegrafverket, som i genomsnitt fingo en löneökning av endast 5 öre i timmen, även den endast delvis retroaktiv.

Även nu låter det naturligtvis säga sig, att de kollektivavtalsanställda arbetarna på förhandlingsvägen skulle kunna uppnå de behövliga löneförbättringarna. Från kommunistiskt håll mena vi verkligen inte att riksdagen i allmänhet skulle bestämma de kollektivavtalsanställdas löner. Herr Mårtensson yttrade sig för en stund sedan ungefär på det sättet, att det inte kunde anses lämpligt att riksdagen fastställer en del av lönen medan en annan del av denna lön bestämmes genom fria förhandlingar. Vi kunna hålla med herr Mårtens-

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

son om att detta som regel inte är lämpligt. Men här är det fråga om extraordinära förhållanden och därför är det också fråga om extraordinära åtgärder. Det kanske i detta sammanhang även kunde tillåtas mig att säga, att det dessutom också är fråga om en extraordinärt hårdflirtad förhandlingspart, detta i alldeles särskild grad när det gäller kungl. järnvägsstyrelsen. När alltså vederbörande verkstyrelser ha vägrat att gå med på sådana löneförbättringar, som de provisoriska löneförstärkningarna kunna anses ha motiverat, detta trots riksdagens klart uttalade vilja, vilken klarast uttrycktes i statsutskottets utlåtande i hithörande ärende i fjol, och när statens förhandlare inte ge med sig ens om de ha skriftligt avfattade beslut att gå efter utan tydligen också måste ha besluten försedda med både stämpel och sigill och litet av varje, är det verkligen på tiden att riksdagen hävdar sin vilja på ett sådant sätt som vi i vår motion ha föreslagit.

Jag vet att utskottets talesman, herr Eriksson i Stockholm, för en stund sedan, förklarade, att utskottet har så klart uttalat sin vilja, att han skulle vilja se den förhandlare, som vågar inta en annan ståndpunkt. Ja, både herr Eriksson och vi andra ha fått se förhandlare, som vågat intaga en annan ståndpunkt än riksdagen i denna fråga. Riksdagen gjorde positiva uttalanden både 1944 och 1945, men herr Eriksson i Stockholm och vi andra fingo bevittna, hur statens förhandlare bortsågo ifrån vad riksdagen hade förklarat och från början till och med vägrade att förhandla.

När utskottet nu är så välvilligt inställd mot de kollektivavtalsanställda, frågar jag varför utskottet inte drar konsekvenserna av denna sin ståndpunkt. Ja, statsutskottet invänder på något ställe i sitt utlåtande, att en del avtal nu ha utlöpt och att nya sådana skola träffas, varför ett helt annat läge föreligger nu än tidigare. Jag skulle vilja ställa frågan: när verkstyrelser i början av år 1945 kunde vägra att gå med på förhandlingar om förändringar i på längre sikt träffade avtal, hur skall man då kunna räkna med att tillfredsställande resultat skulle kunna uppnås nu utan uppsplitande strider? Jag vill för övrigt i detta sammanhang upprepa, att denna provisoriska löneförstärkning, som vi anse att de kollektivavtalsanställda böra komma i åtnjutande av, inte bör betraktas som en del av resultatet av ordinära förhandlingar om löneställning utan endast som en extraordinär åtgärd. De nyligen avbrutna förhandlingarna om avtal för ban- och byggnadsarbetare visa för övrigt, att kungl. järnvägsstyrelsen inte nämnvärt har ändrat sinneslag. Jag vill erinra om att förhandlingarna brötos därför att det förelåg alltför stora meningsskiljaktigheter i lönefrågan. I detta sammanhang vill jag också nämna, att de löneökningar banarbetarna begärt, äro så obetydliga som en höjning av timlönen med 10—21 öre, beroende på olika grupper. Att förhandlingarna om denna obetydliga ökning måst brytas visar, att järnvägsstyrelsen alltså är lika hårdflirtad som tidigare. Kungl. Maj:t borde för den skull giva järnvägsstyrelsen bestämda direktiv.

Det är för övrigt inte bara när det gäller löneförhållandena som villkoren äro anmärkningsvärt dåliga för vissa grupper av kollektivavtalsanställda. Ban- och byggnadsarbetare t. ex. ha sämre semesterförhållanden än personalen vid trafikavdelningen. Vidare ha de lägre ersättning vid sjukdom och olycksfall samt mindre antal fribiljetter på järnvägen. Slutligen ha de också lägre dagtraktamenten och i anmärkningsvärt hög grad osäkra anställningsförhållanden o. s. v. Vad deras löneförhållanden beträffar kan jag nämna, att på A och B-ort är inkomsten för en banarbetare ungefär 250 kronor per månad. Eftersom dessa arbetare i regel gå arbetslösa under någon del av året, få de på sin höjd en årsinkomst av 2 500 kronor.

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

Många linjearbetare vid telegrafverket ha att dragas med inte bara dåliga inkomster utan också stor otrygghet i anställningsförhållandena. Timlönen för linjearbetarna vid telegrafverket är efter sex års väl meriterad tjänst på A-ort 1 kronor 26 öre plus index och på B-ort 1 krona 31 öre. I den allra högsta dyrtidsgruppen, I-orten, är timlönen 1 krona 64 öre. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att för denna arbetargrupp förekommer som regel inte något ackordsarbete annat än i viss utsträckning i Stockholm och Göteborg.

Vad sedan verkstadsarbetarna beträffar vill jag i korthet erinra om att t. ex. förrådsarbetare och grovarbetare i åldern 18—21 år på A-ort ha 59 öre i timmen plus index. Timmermän och liknande arbetare, som fyllt 21 år, ha 83 öre i timmen på A-ort och 1 krona 7 öre på I-ort. Elektriska montörer, maskinuppsättare och plåtslagare m. fl., som fyllt 21 år och arbetat i facket i fyra år, ha en timlön av 88 öre på A-ort och 1 krona 12 öre på I-ort. Härtill kommer index på samtliga dessa löner samt — vilket är självklart — i vissa fall också ackordsersättningar. Jag tror inte det är nödvändigt att jag anger flera exempel på hur dessa arbetargrupper ha sina anställnings- och löneförhållanden ordnade.

Till slut vill jag bara tillägga, att vi tyvärr ha anledning frukta, att ett nytt riksdagsuttalande av den innebörd, som statsutskottet här föreslagit, inte kommer att ha någon sådan effekt på verkstyrelserna, att de kollektivanställda äntligen tillerkännas något av den rättvisa, som bl. a. riksdagen vid flera tillfällen uttalat sig för. Rika erfarenheter tyda härpå, och det är ju inte heller för ro skull eller för orerandets skull, som denna dokumenterade omedgörlighet vid skilda tillfällen har brännmärkts här i riksdagen. Ingenting har heller inträffat, som skulle kunna förmå oss att taga tillbaka vårt förslag. För den skull komma vi att yrka bifall till vår motion. Detta tror jag för övrigt att herr Senander redan gjort. I motionen hemställes, att verksstyrelserna skola givas bestämda direktiv om att betala ut proportionsvis samma ersättning till de kollektivavtalsanställda som till övriga arbetargrupper.

Kanske jag sedan får taga kammarens tid i anspråk ytterligare någon minut och i det här sammanhanget framlägga några synpunkter på en annan fråga. Det talas ju numera mycket om förstatligande, även om de praktiska handlingarna icke äro lika talrika som orden. Det ser dock ut som om en del av statens förtroendemän i verkstyrelser och ämbetsverk mycket målmedvetet söka att genom sin politik misskreditera förstatligandets idé. Man vill tydligen driva det dithän, att arbetarna skola bibringas den uppfattningen, att det inte ligger i deras intresse att den och den verksamhetsgrenen förstatligas. Omedgörligheten när det gäller att bifalla också de mest elementära löne- och andra krav tyder på, att man fullt avsiktligt bedriver en politik med det syfte, som jag här nämnt. Även detta borde ge arbetarmajoriteten i riksdagen anledning att visa vederbörande i verkstyrelser och ämbetsverk, att de inte äro fullständigt allsmäktiga, utan att över dem står den representation, som svenska folket skickat hit till Helgeandsholmen.

Allra sist, herr talman, vill jag säga, att jag i likhet med herr Senander betraktar herr Mårtenssons tal som både sant och riktigt. Men jag vill fråga: Förplikta inte de ord, som han här yttrade, till någonting? Var hans tal ett agitationstal, eller vad var det? Herr Mårtenssons tal utmynnade tyvärr i bifall till utskottets i fråga om de kollektivanställda negativa yrkande. Hur mycket blev det då kvar av alla orden? Jag skulle gärna vilja veta, om arbetarmajoriteten har flera representanter, vilka äro av den meningen, att orden skola till ingenting förplikta.

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

Herr talman! Med vad jag nu anfört ber jag få yrka bifall till den motion vi framställt i detta ämne.

Herr **Pettersson** i Degerfors: Herr talman! Eftersom debatten dragit längre ut på tiden än jag räknat med, skall jag i likhet med herr Mårtensson inskränka mig till att förklara, att jag på en punkt icke är nöjd med statsutskottets utlåtande. Jag avser den punkt som rör de kollektivavtalsanställda.

Vi äro i princip överens om att några bindande direktiv icke böra ges förhandlingsdelegationen. Men vi ha ansett, att man hade kunnat skriva mera positivt. Jag vill erinra om att när det gäller övriga grupper, som icke ingå i löneplanerna, men som motionsvägen förts fram, har utskottet intagit en mycket positiv ställning. Jag kan t. ex. nämna lärarna vid privatläroverken, vid folkhögskolorna, vid en del lantmannaskolor o. s. v. Beträffande dem säger utskottet, att det har funnit skäl tala för en lönejustering. I en del andra fall säger utskottet, att man kommer att behandla frågan längre fram under vårsessionen. Men när det gäller de kollektivavtalsanställda har statsutskottet sagt, att hinder icke föreligga för en eventuell lönejustering. Finansministern har på s. 9 i propositionen hänvisat till riksdagens tidigare skrivelse i denna sak. Detta har emellertid fallit bort i utskottets utlåtande. Om detta har skett medvetet eller omedvetet kan jag icke uttala mig om, men det brukar inte komma bort någonting omedvetet från statsutskottet. Jag måste säga, att man blir betänksam inför detta. Här kommer man och säger till en skollärare, en järnvägstjänsteman eller annan statsanställd, oavsett löneställning: Ni får 720 kronor — eventuellt 690 eller 660. Till andra befattningshavare och tjänstemän säger man: Vi ha funnit skäl tala för en löneförbättring. Men till banarbetarna säger man, att det föreligger inte något hinder för en lönejustering. Detta innebär detsamma som om man hade sagt: Om ni vilja ha någonting, så få Ni slå Er till det!

Jag blev inte så litet chockerad av herr Rubbestads ord, när han kom in på sina betänkligheter med hänseende till inflationsfaran. Vad som chockerade mig i herr Rubbestads yttrande var, att han var mindre betänksam mot den stora anslagsposten än han var mot att om nu den föreslagna löneförbättringen skulle gå igenom — vilket han tar för givet — detta skulle medföra, att även de kollektivavtalsanställda skulle komma med sina krav. Det var således detta sistnämnda, som herr Rubbestad var förskräckt för. Jag vill till kammarens protokoll få antecknat, att jag för min del anser det vara en fullt naturlig sak, att de kollektivavtalsanställda utnyttja sin ställning för att komma i åtnjutande av samma löneförbättringar som övriga grupper.

Herr talman! Jag skall inte komma med något yrkande, utan jag vill sluta med att uttrycka den förhoppningen, att vederbörande fackförbund vid de förhandlingar som skola föras se till att icke de statsanställda som nu tillika äro kollektivavtalsanställda bli strykpojken bland de statsanställda.

Herr **Ohlin**: Herr talman! Jag har begärt ordet huvudsakligen för att framföra en enda principiell synpunkt på de löneproblem, som för närvarande ventileras i kammaren.

Efter att ha lyssnat till särskilt herr Rubbestads anförande förefaller det mig som om det inte vore alldeles överflödigt att göra ett litet påpekande, nämligen att den svenska kronan under krigsåren har förlorat en väsentlig del av sin köpkraft. Detta har medfört, att statstjänstemännen ha fått vidkännas en väsentlig lönereduktion. Denna reduktion har varit olika för olika grupper. En del av de lägst avlönade ha erhållit i det närmaste full kompensation, men flertalet stats-

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.

(Forts.)

tjänstemän ha i större eller mindre grad fått vidkännas en reell lönesänkning. Vad som nu föreslås i den kungl. propositionen är alltså icke någon förhöjning av statstjänstemännens reallöner jämfört med förkrigstiden, utan det gäller här i stället ett partiellt återförande av deras löneställning till förkrigsförhållandena. För en del grupper går detta återförande ganska långt och ger dem en ställning ungefär motsvarande förkrigstidens. För andra åter är det endast fråga om att nå upp till en nivå, som ännu ligger icke oväsentligt under förkrigstidens reala lönestandard.

Man kan fråga: ha vi här i Sverige råd att nu ge tjänstemännen en ställning, som inte är mycket sämre än den de intogo före kriget? Jag vill svara på den frågan med att peka på konjunkturinstitutets beräkningar. Dessa ge vid handen, att den reala nationalinkomsten redan år 1944 var 4 % större än år 1939, och förmodligen kommer den i år, såvida icke något oväntat skulle inträffa, att ligga något högre än år 1944. I betraktande av att den kaka, som svenska folket har att dela, i år kan väntas bli 5—10 % större än vad den var före kriget och ännu mycket större än den var år 1935, då statstjänstemännens lönestandard bestämdes, förefaller det väl ganska naturligt, att staten nu tar ett steg, som för tjänstemännen tillbaka i riktning mot förkrigstidens standard. Vill man motsätta sig ett sådant steg, som Kungl. Maj:t nu föreslår, måste man ju intaga den ställningen, att statstjänstemännen i Sverige voro för högt avlönade före kriget. Resonemanget måste då bli, att vi nu måste passa på och göra den reella lönesänkning, som genomförts under kriget, permanent, eftersom statstjänarna hade för mycket betalt före kriget. Detta förefaller mig alldeles självklart vara opponenternas resonemang, och herr Rubbestad gör ju heller ingen hemlighet av att detta är hans uppfattning. Så logiskt var hans anförande uppbyggt, att man kan dra-
ga den slutsatsen, att detta var hans mening.

Även en annan talesman från bondeförbundshåll har ju, om också något mindre klart, givit uttryck åt en liknande tankegång. När herr Rubbestad vill motivera varför han menar att statstjänstemännen varit överbetalda, så gör han jämförelser med lantarbetarna. Herr Rubbestad säger då, att statstjänstemännen ha väsentligt mera betalt än lantarbetarna, om man ser på genomsnittet för samtliga. Ja, det är riktigt. Men jag tror ändå man kan säga, att denna jämförelse med lantarbetarnas löner icke i och för sig är vidare övertygande. Ty det är ju ändå många omständigheter som motivera en större genomsnittlig lön för statstjänstemännen, t. ex. deras längre utbildningstid och mycket annat. Detta gör, att förhållandena för deras vidkommande ställa sig väsentligt annorlunda än för lantarbetarna. Med detta har jag dock icke på något sätt velat förneka, att det är högst önskvärt, att lantarbetarnas realinkomst höjes ytterligare utöver den nivå, som uppnåtts under senare år. Men jag har velat förklara, att herr Rubbestads sifferjämförelser icke äro särskilt övertygande, när han med dem vill motivera varför han menar, att statstjänstemännen i Sverige före kriget hade en alltför hög real standard.

Jag vill helt kort och gott deklarera, att jag för min del inte delar herr Rubbestads mening, att de svenska statstjänstemännen före kriget hade en för hög standard. Och när nu svenska folkets nationalinkomst kommit upp över förkrigstidens nivå, förefaller det vara ganska naturligt, att man tar ett steg för att reducera den sänkning av statstjänstemännens standard, som skett under kriget.

I detta sammanhang vill jag också helt kort belysa en annan sida av herr Rubbestads resonemang. Han säger — och jag delar hans uppfattning på den punkten — att det är önskvärt att löneklyftan mellan statstjänstemän på högre och de på lägre dyrort minskas. Jag är i princip av samma mening —

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

men det är ju precis vad som skett under krigsåren och sker även här. Herr Rubbestad påstår motsatsen, nämligen att löneklyftan vidgats. Hans uppfattning där beror på, att han räknar med de nominella siffrorna och bara ser så och så många kronor. Han ser då alldeles bort ifrån att kronan har minskat i köpkraft. Men man kan ju inte utan vidare jämföra ett läge, där kronan har förlorat 30 % av sin köpkraft, med ett läge, där kronan har den större köpkraften, utan att på samma gång korrigera siffrorna med hänsyn härtill.

För att belysa detta skall jag ta ett exempel från nionde löneklassen. Där var löneklyftan enligt herr Rubbestad 1 008 kronor mellan högsta och lägsta dyrort före kriget. Nu däremot skulle den, om propositionen bifalles, bli 1 261 kronor. »Se där», säger herr Rubbestad, »löneklyftan blir allt större!» Ja, men 1 261 kronor nu äro ju mindre än 1 008 kronor före kriget! 1 261 kronor svara ungefärligen mot 880 kronor före kriget. Vi ha här i själva verket en ungefärlig minskning av löneklyftan från 1 008 kronor till 880 kronor. Jag vill inte säga, att denna utjämning går tillräckligt långt, utan jag håller tvärtom före, att man bör fortsätta vidare i den riktningen. Men jag vill understryka, att här verkligen sker en utveckling i rätt riktning. Därför är det att ställa tingen på huvudet, om man säger som herr Rubbestad, att löneklyftan vidgas. Precis samma fel förekommer mycket ofta, när man på bondeförbundshåll jämför löneskillnaden mellan lant- och industriarbetare. Där påstår man också, att skillnaden blivit större under krigsåren. Ja, den har vuxit formellt sett i kronor, men realiter, i kronor av oförändrad köpkraft har denna skillnad blivit mindre. Med hänsyn till den stora roll som detta spörsmål spelar i den, om jag skall uttrycka mig välvilligt, populära upplysning, som så energiskt bedrives från bondeförbundarnas sida, har jag inte velat underlåta att påpeka, att det är fel att vid statistiska jämförelser på området icke beakta sänkningen av kronans köpkraft.

Sedan säger herr Rubbestad, att det är risk för att en lönepolitik av den art propositionen föreslår skall leda till inflation. Ja, det är ju märkvärdigt detta, att om lönerna för en grupp människor återföras till närheten av vad de voro före kriget, så skall detta betraktas som orsak till inflation. Vore det inte naturligare om man sade, att så länge en grupp inte har fått tillbaka förkrigstidens reala standard och så länge det bara är fråga om att korrigera den nedtryckning, som skett under kriget, så länge kan denna grupps anspråk på en formell justering av lönerna icke betraktas som orsak till att hela köpkraftsvolymen och prisnivån samt kostnaderna pressas i höjden. Skulle däremot någon grupp begära att få stora förbättringar utöver förkrigstidens standard, då kan man naturligtvis diskutera, huruvida nationalinkomsten räcker till för en sådan höjning utan att man får en sådan spänning, att prisnivån pressas upp. Men så länge varje grupp håller sig inom den ramen och inte begär en högre realstandard än före kriget, bör detta icke föranleda sådana svårigheter för den ekonomiska politiken, att systemet brister eller prisnivån pressas uppåt. Jag tyecker därför inte, att skulden för någon inflationsrisk här kan läggas på den statliga lönepolitiken.

Låt mig tillfoga en sak för att inte bli missförstådd. Jag hoppas att en ytterligare förbättring av den reala standarden för vissa folkgrupper skall bli möjlig ganska snart genom att nationalinkomsten stiger. En dylik förbättring utöver förkrigstidens standard bör naturligtvis — och detta gäller både stats-tjänstemännen och andra grupper i samhället — i första rummet komma dem till godo, som befinna sig i det sämsta läget. Jag är fullt på det klara med att t. ex. lantarbetare och småbrukare tillhöra de grupper, som hade det sämst

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

ställt före kriget. Det är ytterst angeläget att de nu sättas i främsta ledet bland dem, som kunna göra anspråk på att få en större andel av den växande kaka, vi kunna få att dela. Jag sympatiserar alltså helt och hållet med de strävanden, som gå ut på att t. ex. lantarbetare och småbrukare lika väl som andra mindre inkomsttagare skola få sin ställning förbättrad. I den mån nationalinkomsten, som det nu ser ut, fortsätter att växa, bör det föreligga möjligheter härtill utan långt dröjsmål. Men jag tror inte det är vare sig rättvist eller politiskt klokt av dem, som vilja befrämja en sådan utveckling, att de som ett led i denna sin politik försöka få till stånd en permanent nedpressning av tjänstemannagruppernas löner under den reala standard som dessa grupper hade före kriget. Då redan flertalet grupper kommit upp till och en del av dem t. o. m. över förkrigstidens standard, är det tvärtom rättvist att man, som propositionen gör, tar ett ordentligt steg för att höja tjänstemännen till närheten av det läge, där de befunno sig före kriget. Detta kommer inte att på något sätt försvåra uppgörelsen om den mera definitiva löne reglering, som det nu förhandlas om.

Herr talman! Från denna utgångspunkt vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Rubbestad**, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Det var ganska intressant att höra professor Ohlin. Jag vill emellertid säga, att jag tycker att det är en dålig logik i hans anförande när han talar om att den kaka vi ha att dela bör delas rättvist och han ändå anser att min motivering inte var övertygande.

Jag sade, att lantarbetarnas genomsnittslön är 1 911 kronor och statstjänarnas 5 300 kronor eller något mer. Jag vill då ha en ökning för lantarbetarna. Herr Ohlin finner denna löneklyfta inte övertygande. Jag förstår inte detta. Skall man inte fästa sig vid kalla siffror och låta dem övertyga? Då är det inte lätt att övertyga folk. Skall det vara någorlunda jämn fördelning av kakan — och här gäller det att utportionera nära 200 miljoner kronor — så är det väl rimligt, att man först ökar portionerna till de sämst ställda, och det var ju detta, som herr Ohlin var inne på i slutet av sitt anförande, då han ville att de sämst ställda skulle få en viss tilldelning.

Sedan säger herr Ohlin, att det brast i logiken hos mig när jag påvisade, att i 9:e löneklassen var skillnaden mellan lägsta och högsta dyrort förut 1 008 kronor, men att den nu ökat till 1 311 kronor, och att jag då inte tager hänsyn till penningvärdets fall. Men herr Ohlin gör därvid själv en stor blunder, när han inte kommer ihåg, att levnadskostnadernas spännvid minskat från förutvarande 48 % till nu konstaterade 20 %. Detta förutsätter, att spänningen mellan lönerna skulle vara betydligt mindre, om det skall bli samma reallön för de båda ifrågakvarande grupperna.

Herr **Ohlin**, som jämväl erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Den sista frågan är det inte möjligt att närmare analysera i en replik. Jag vill bara till herr Rubbestad säga, att när kronan förlorar i köpkraft, så innebär det en minskning i den reella löneskillnad en viss nominell siffra innebär. Även om det sker en obetydlig *ökning* av det nominella beloppet blir det en *minskning* i denna reella skillnad. Sedan har herr Rubbestad alldeles rätt i, att detta inte är den enda omständighet som man bör ta hänsyn till. Man bör beakta även andra omständigheter, exempelvis den av herr Rubbestad nyss nämnda.

Jag vill framhålla för herr Rubbestad, att han alldeles går förbi det väsentliga i min motivering. Det är önskvärt att man ger de folklager, som

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

ha den relativt sämre ställningen, en förbättring. Dessa folklager böra stå i första ledet när det gäller att få del av den förstoring, som kakan, d. v. s. nationalinkomsten, undergår. Man jag tror icke att det är politiskt klokt eller rättvist att försöka pressa ned vissa stora grupper lönestandard och säga, att de ha för mycket och »vi skola ta från er». Man kan inte med fog göra gällande, att statstjänstemännen hade en alldeles för hög standard före kriget. Jag tror, att det är klokare politik att låta alla grupper återgå till förkrigstidens reala standard och samtidigt förhandla om vilka grupper som skola ha en större eller mindre andel av nationalinkomstens *ökning*. På den vägen är det, tror jag, mycket större möjligheter att uppnå en lösning i samförstånd.

Herr **Rubbestad** erhöll ånyo på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Jag kan inte vara riktigt med på detta resonemang, ty om den reala lönestandard, som fanns före kriget, skall tillämpas för de högst betalda tjänstemännen, så innebär ju detta, att de med nuvarande system få ett tillägg på 3 388 kronor, under det att de lägst betalda tjänstemännen på den lägsta dyrorten knappast få mer än 600 kronor i tillägg per år. Det har skett en sådan förskjutning, att ett nytt lönesystem måste åstadkomma, att de sämst ställda i de lägsta dyrorterna få mera tillägg än de, som redan förut äro relativt gott ställda.

Vidare anförde

Herr **Fast**: Jag skall endast säga några ord i fråga om det här föreliggande förslaget angående provisorisk löneförstärkning. Jag har tidigare haft tillfälle att uttala min anslutning till detta förslag och min glädje över att det kommit på riksdagens bord och nu står inför sitt avgörande. Jag vill understryka värdet av att man denna gång kunnat komma fram förhandlingsvägen. Jag tror, att detta också utgör en maning med hänsyn till framtiden, att om förhandlingsvägen är framkomlig, denna är av mycket stort värde. En löneförhöjning, som visserligen inte ur alla synpunkter kan anses vara tillfredsställande, mottages dock av båda parter med större tillfredsställelse, om man fått vara med om att göra sina invändningar och även fått taga del av motpartens argument. Jag uttalar därför den förhoppningen, att det skall bli möjligt för statens förhandlare att i fråga om den mera definitiva löneregleringen också komma till ett motsvarande resultat, som i stort sett kan accepteras av i varje fall de stora statstjänargrupperna. Därvid vill jag uttala som min mening att det är klart, att de sämst ställda grupperna i första hand böra bli föremål för särskilt beaktande.

Man kan inte gå ut ifrån såsom alldeles självklart, att de tidigare grunderna äro oangripliga och att man först helt och hållet måste återställa förkrigstidens reallöneläge och därefter börja med förbättringar för de sämst ställda lönegrupperna. Även om jag i stort sett delar herr Ohlins uppfattning i hans anförande, så kan jag dock på denna punkt inte hålla med honom, ty det skulle ju betyda, att vi alltid voro bundna av tidigare beslut och inte kunde göra någon ny avvägning. När man nu kommit till klarhet om att siffrorna, som visa spännvidden mellan högsta och lägsta dyrort, tills vidare peka i en annan riktning än förut — och enligt mitt förmenande senare kunna komma att peka i en annan riktning — så tror jag ändå att riksdagen är beredd att taga ett steg, som leder till att den gamla spännvidden inte fullt utfylles. Samma förhållande torde också råda i fråga om sammankrympningen av löneskalan mel-

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

lan de högsta och lägsta polerna. Jag anser för mitt vidkommande, att det inte blott är önskvärt utan även nödvändigt, att en sådan sammankrympning av löneskalan kommer till stånd och att man om möjligt kan taga ett första mera betydande steg i denna riktning vid de definitiva lönereregleringar som förestå.

Så vill jag, herr talman, till detta endast säga ett par ord angående den sak, som här diskuterats så mycket om, nämligen uttalandet med hänsyn till de kollektivavtalsanställdas löner. Jag erinrar om vad jag i det fallet yttrade redan i remissdebatten, där jag uttalade den bestämda förväntan, att det icke blott skulle visa sig bli möjligt utan också skulle verkligen realiseras, att statens verk och verksamheter, i de fall de företräda staten i statsägda eller statskontrollerade företag, skulle medverka till att en motsvarande förhöjning också skedde för dessa grupper, vare sig det vore fråga om kollektivavtalsanställda arbetargrupper eller kanske till och med tjänstemannagrupper, såsom fallet nu kan vara. Jag vidhåller, herr talman, denna min uppfattning, men jag kan inte inse, att det vore lämpligt att riksdagen till sitt protokoll skulle foga formliga direktiv härom, ty om dessa ämbetsverk inte vilja följa den maning, som så klart kommit till uttryck här i dag i denna debatt, då kanske de icke heller komma att göra det trots riksdagens uttalande. Jag tror emellertid att det varit hälsosamt, att dessa uttalanden varit så pass klara och, enligt mitt förmenande, också berättigade, som fallet varit här i dag. Därmed har ju staten inte avhånt sig de möjligheter till påtryckningar och rättelser i framtiden, vilka eventuellt kunna vara erforderliga. Jag är alltså för mitt vidkommande tämligen övertygad om att de klara och bestämda uttalanden som här skett och som klart avspeglar åtminstone denna kammars bestämda uppfattning, att man nu förväntar att vederbörlig hänsyn skall tagas i detta avseende, skola leda till resultat. Skulle så ej vara fallet, hjälper det inte med åtgöranden av det slag, som här föreslagits, utan då måste man vidtaga andra åtgärder och se till, att det blir personer på de ledande posterna, som respektera dylika uttalanden. Jag tror att det är klokt att inte på papperet göra några direktivgivande och bindande uttalanden. Det kan måhända se ut som om det vore till verklig fördel i dag, men det kan hända, att det i ett annat läge med kortare avtalsperioder för de kollektivavtalsanställda skulle kunna vara nyttigt och lämpligt att utnyttja situationer, som statstjänarna i motsvarande läge icke kunna utnyttja.

Jag har, herr talman, för mitt vidkommande endast velat göra ett understrykande av det enligt min mening klara uttalande, som är gjort från både statsutskottet och åtskilliga talare här i kammaren. Jag kan för min del inte ge någon annan tolkning av statsutskottets skrivning om att hinder icke möta i detta avseende än vad utskottets talesmän herr Mårtensson och herr Eriksson i Stockholm gjort. Jag tror att det är nog. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Adolfsson**, som nu på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag konstaterade herr Fast's positiva uttalanden i fråga om de kollektivavtalsanställda, men slutsatsen av dessa positiva uttalanden blir det samma som här förekommit från tidigare socialdemokratiska talareshär i denna debatt. Herr Fast menar, att om riksdagen begär ett sådant uttalande, som vi begärt i vår motion, så kommer detta inte att bättra på förhållandet, emedan vederbörande myndigheter kunna sabotera även ett sådant beslut. Jag skulle därför till herr Fast vilja ställa en fråga: om riksdagen nu begär, att Kungl. Maj:t skall ge sådana direktiv åt respektive verkstyrelser, som vi i vår motion föreslagit, menar då herr Fast, att dessa verkstyrelser skulle kunna

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

sätta sig över även de direktiv, som Sveriges regering ålägger dem? Jag utgår från, att detta inte kan vara möjligt. Jag känner mycket väl till att några verkstyrelser, i varje fall kungl. järnvägsstyrelsen, i detta avseende ha tagit sig mycket höga befogenheter. Men att den skulle kunna sätta sig över regeringens klart uttalade vilja och regeringens direktiv, det förutsätter jag icke skall vara möjligt.

Herr **Fast**, vilken jämväl erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Jag behöver icke svara på herr Adolfssons fråga, ty den har jag besvarat tidigare. Jag har sagt, att ur både konstitutionell och formell synpunkt torde en verkstyrelse kunna sätta sig över både ett skrivet uttalande liksom även muntliga uttalanden i riksdagen, men därmed äro ingalunda vare sig regeringens eller riksdagens möjligheter uttömda. Därmed tror jag, att herr Adolfsson med litet fantasi själv förstår vad jag menar.

Vidare yttrade:

Herr **Sefve**: Herr talman! I början av sitt anförande framförde herr Rubbestad en statistik beträffande fördelningen av skattebetalarnas inkomster. Han använde den för att visa, att inkomsterna för landsbygdsbefolkningen voro så mycket mindre än stadsbefolkningens, enkannerligen statstjänstemännens. Jag ger honom i viss utsträckning rätt i vad han sade men vill samtidigt påpeka, att statistik alltid är en farlig sak. Just denna statistik har många gånger använts och kommer att användas för att belysa ett annat förhållande, nämligen skillnaden beträffande taxeringarna mellan löntagare och naturahushållare. Enligt denna uppfattning skulle ej statistiken visa, att löntagarna ha det så mycket bättre på grund av den högre inkomsten, efter vilken man betalar skatt, utan i stället, att naturahushållarna ha det bättre, ty de behöva icke betala så stor skatt.

Det är klart, att det vid behandling av lönefrågor, är mycket tacksamt att draga fram de högre statstjänstemännen. De ha höga lönesatser, och vi ha ännu inte hunnit vänja oss vid det nya penningvärdet. Vi veta visserligen mycket väl, att hundra kronor nu inte alls är detsamma som hundra kronor tidigare, men det gamla beloppets psykologiska makt sitter fortfarande kvar, och därför ha vi så svårt att ställa in oss på det nya, när vi höra dessa siffror nämnas.

Herr Rubbestad nämnde också, om jag hörde rätt, generaldirektörer, men deras löner ligga så avsevärt högre än andra tjänstemäns, varför de i detta sammanhang ej ha särskild relevans, i synnerhet som dessa befattningar äro mycket få och dessutom ofta tillsättas efter politiska meriter. Andra högre tjänstemäns löner motsvaras i regel av högre utbildningskostnader. En reglering av lönerna i detta avseende kan naturligtvis tänkas, men den regleringen bör ske på vanligt sätt, och det är också en sådan som förberedes för närvarande.

Nu är det inte fråga om en definitiv löne reglering, utan endast om en provisorisk löneförbättring, som ju inte på något sätt behöver föregripa den kommande definitiva löne regleringen. Man måste säga, att den löneförbättring det nu är fråga om är en ganska klen ersättning för penningvärdets fall, och det kan frågas, varför statstjänstemännens organisationer accepterat den. Jo, statstjänstemännen ha sedan gammalt vant sig vid att betrakta svenska staten som en mycket fattig arbetsgivare. Staten har inte bara tjänstemännen utan även en mängd andra människor att taga hänsyn till och draga vård om, och alltid när det varit fråga om löne reglering, ha statstjänstemännen fått höra, hur stora de statsfinansiella svårigheterna varit. Därtill kommer, att stats-

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

tjänstemännen i regel äro lojala. De vilja inte pressa fram löneförhöjningar, som kunna medföra, att penningvärdet ytterligare faller. De hysa kanske till och med den falska förhoppningen, att priserna så småningom komma att sjunka avsevärt, så att deras löner på det sättet i det närmaste komma att återfå sitt gamla värde.

Under de förhållanden som för närvarande råda ber jag alltså, herr talman, att få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **Carlström**: Herr talman! Då icke den förste tälaren i denna debatt, herr Rubbestad, ansåg sig böra göra något yrkande, är det väl icke heller någon anledning för mig att göra något sådant. Det heter på s. 3 i utskottets utlåtande: »Från angivna utgångspunkter har departementschefen efter överläggningar med vederbörande personalorganisationer ansett sig kunna förorda en provisorisk löneförbättring enligt nedan angivna riktlinjer, vilka personalorganisationerna förklarat sig kunna godtaga.» Ja, herr Rubbestad, när finansministern och personalorganisationerna sålunda kommit överens, är riksdagen — höll jag på att säga — ställd tämligen utanför, ty då är ju saken klar.

Jag skulle blott vilja göra några reflexioner med anledning av ett på s. 2 i utlåtandet återgivet uttalande av finansministern, där han säger: »Krigets avslutande har givit förhoppningar om en ekonomisk återhämtning — — —.» Om man nu får tro att denna ekonomiska återhämtning är på väg i sådan utsträckning, att alla människor här i landet kunna begära ökade inkomster, så är ju detta gott och väl, och då är ingenting att säga om denna lönereglering heller. Här är det nu fråga om att om möjligt föra lönerna tillbaka till 1939 års reallöner, men jag undrar, om man icke förbisett, att vi haft *krig i världen* under de närmast föregående fem—sex åren. Detta krig har förorsakat, att man i skilda länder kommit ned till en levnadsstandard, som är otroligt låg jämförd med vårt lands. Om vi emellertid föreställa oss, att vårt land *redan nu* kan bortse ifrån vad kriget åstadkommit, gå vi nog litet förhastat till väga. Jag kan icke komma ifrån den uppfattningen, att vi äro i färd med att »sälja skinnet, innan vi skjutit björnen», och därför har jag givetvis en del funderingar över vad som nu sker på löneemarknadens område. Är det någon som tror, att vi kunna behålla prisläget på produkterna, om man från alla håll kommer med krav på ökad ersättning för sitt arbete? Kommer icke detta att oundvikligen så småningom leda till en prishöjning även på produkterna? Då man säger, att man med sådana här löneregleringar icke gärna kan tänka sig, att inflationen här i landet skulle taga någon vidare fart, så har jag i det avseendet en annan uppfattning. Vad blir egentligen resultatet, om man genom ständigt ökade lönekrav från alla håll kommer i ett läge, där priserna på produkterna successivt stiga på samma sätt? Man står ju då på samma ställe. Vi ha läst i tidningarna vad som skett i vissa andra länder, där årslönen knappast räcker till inköp av en kostym kläder. Där har inflationen satt in på ett fruktansvärt sätt. Även om man i vårt land icke behöver komma i en sådan situation, är det väl uppenbart, att vi snart ånyo kunna komma i det läget, att vi måste vidtaga nya justeringar uppåt, ty priserna stiga på ett sådant sätt, att sådana kunna motiveras. Även om nationalinkomsten under sista åren ökats, måste vi ställa den frågan: kunna vi framskapa *realvärdet* på ett sådant sätt, att prisläget kan hållas oförändrat? Det är den springande punkten. Om så icke sker, utan det på vissa områden är brist på nyttigheter och varor eller priserna på desamma överstiga köpkraften, måste resultatet bli att ånyo skaffa mer pengar, och så ha vi rullningen i gång.

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

Herr Senander sade, att detta förslag icke utlöst någon reaktion från stats-tjänstemännens sida, men tillade, att de i själva verket alltid legat under, när det gällt löneläget. Vad som nu ges i kompensation är icke på långt när vad som skulle erfordras. Ja, det finns någonting här i världen, som heter »tillgång och efterfrågan», och det är blott underligt, att man på skilda områden kan få folk, som vilja åtaga sig statstjänst, när man vet, att lönen är väsentligt underkompenserad i förhållande till andra.

Jag skall nu icke i likhet med herr Rubbestad gå in på jordbrukets priser i samband med denna lönereglering. Men jag har den uppfattningen, att om man ute på landsbygden får klart för sig, att vissa tjänstemän erhålla 720 kronor i löneökning för nästa budgetår och dessutom 300 kronor i engångssättning för sista delen av innevarande budgetår, då frågar man sig nog, om detta kan innebära en så synnerligen stor rättvisa, eller om det kan anses vara en strävan att utjämna förhållandet mellan stad och landsbygd samt statsanställda och andra. Vi ha hört här i debatten, att vad statsutskottet skrivit också innebär en förpliktelse för vissa verk och myndigheter att vidtaga åtgärder, då det gäller de kollektivavtalsanställda, och att det är skrivet så pass eftertryckligt, att man säkerligen från vederbörandes sida kommer att taga ut de löften i detta avseende, som givits. Men det kommer säkerligen icke att stanna vid detta, utan det finns utan tvivel en hel del människor, som äro anställda i privata företag, vilka icke på samma sätt omnämnts i utlåtandet men vilka även för sin del kunna påvisa att de äro underkompenserade och komma att kräva att få vara med, då vi nu kommit in på de här vägarna.

Jag måste säga, att frågan om penningvärdet är det avgörande, då jag ser på hithörande förhållanden. Komma vi att i fortsättningen få ett försämrat penningvärde blir följden den, att jakten kommer att fortsätta — i dag mig, i morgon dig — och man vet aldrig, var det kan komma att sluta. Jag kan i detta sammanhang icke undgå att — såsom jag tidigare här i kammaren gjort — tala om de stackars människor, som varit dumma nog att spara litet pengar. Det har herr Wigforss uppmanat dem att göra. Vid krigets början talade han om för oss, att om vi lånade staten pengar skulle vi kunna köpa mera, då kriget en gång tagit slut. Han har nu själv erkänt, att han räknade fel den gången. Beträffande dessa människor, som äro hänvisade till att söka draga sig fram på sitt kapital, förstår jag icke, hur man skall kunna »lönerreglera» för dem. I fortsättningen kommer denna kategori tydligen att bli ännu sämre ställd än nu.

Då kriget började, hade vi alla en känsla av att vi måste försöka inrikta oss på att gå fram efter en sparsammare linje i vissa avseenden, och vi gingo så långt, att vi till och med korrigerade beslut om utgifter, som vi tidigare gått in för. Det är ganska märkvärdigt, att vi nu kommit så långt, att fastän vi icke veta var vi skola taga pengarna eller hur vi skola få jämvikt i budgeten så kunna vi ändå tillåta oss vilka utgifter som helst. Man har den uppfattningen, att man kan tillåta sig det ena och det andra och att allting skall gå sin gilla gång, tack vare att man tror, att nationalinkomsten kommer att öka. Det är möjligt. Jag är emellertid icke övertygad om att en sådan utveckling är så självklar, utan jag tror, att det kan komma att bli ett bakslag, som alla parter måste känna sig ganska besvärade av. Ur den synpunkten, herr talman, har jag velat framföra dessa mina reflexioner. De äro icke vidare moderna, men jag har den vanan att icke vara så synnerligen modern.

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Utskottets uttalande beträffande de kollektivavtalsanställda grupperna förefaller mig vara av särskilt stor be-

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

tydelse. Det har också framgått av debatten, att många intresserat sig för den frågan. Jag skulle känt mig ganska orolig med anledning av vissa uttalanden, som här gjorts, om jag icke varit i tillfälle att höra finansministerns anförande i första kammaren, vilket enligt min mening ganska bra redde upp situationen. I hans anförande klargjordes nämligen icke blott hur han såg på förhållandena och hur han trodde, att utskottets uttalande borde tolkas, utan även de gruppers mening som det här gäller. Herr Wigforss' uttalande skilde sig fördelaktigt från en del andra uttalanden som gjorts här i kammaren och även ifrån vad herr Fast, som annars är en klok och bra karl, försökte uttyda det till. Jag har alltså för ögonblicket icke mer att tillägga på den punkten.

Det är onekligen en mycket betydande utgiftsökning, som blir följden av de beslut i denna fråga, som vi komma att fatta. Jag måste emellertid, såsom jag gjorde under remissdebatten, erkänna, att när det gäller de statsanställda förhåller det sig nog icke så, att denna grupp är den ledande på löne marknaden, utan att den snarare kommer en bit bakefter. Nu är det nog tyvärr så, som finansministern i årets remissdebatt medgav, att lönestoppet icke längre håller och att den fördämning, som han trodde sig ha byggt upp, är genombruten. Vi måste tyvärr erkänna detta faktum, och då anser jag för min del, att det icke är rimligt, att statstjänarna skola hållas tillbaka i en särskild klass. Vidare har här faktiskt träffats en överenskommelse mellan personalorganisationerna och statens underhandlare, och det är inte gärna tänkbart, att riksdagen då skulle sätta denna överenskommelse å sido. Jag konstaterar också, att alla de partier, som hade representanter i statsutskottet när utlåtandet godkändes, anslutit sig till och stött denna överenskommelse. Det har visserligen förekommit små försök att ha en särmening från ett par representanter för bondeförbundet, som deltagit i utskottets behandling av frågan. Men det finns också andra representanter för partiet, vilka helt och fullt stå för utskottets beslut.

Vad som kanske närmast föranlett mig att begära ordet, herr talman, har varit en del uttalanden, som fällt beträffande tjänstemännen i de högre lönegraderna. Jag tänker då närmast på herr Hansson i Skediga och kanske även på herr Pettersson i Dahl, som icke vilja ge de tjänstemän, som ha en månadslön överstigande 500 kronor i månaden, d. v. s. minst 6 000 kronor om året, detta ytterligare tillägg. Den sammanpressning av dyrortsgrupperna, som förefaller att vara på väg, anser jag vara fullt rimlig och riktig och att vi måste fortsätta på den vägen. Jag kan även vara med ett ganska långt stycke, när det gäller att minska avståndet mellan de högsta och de lägsta avlönerna. Men jag tror dock, att man därvidlag icke får driva det över en viss gräns, och jag kan icke följa herr Hansson i Skediga så långt, som han går i sitt resonemang. Den vägen är enligt min mening icke framkomlig i någon större utsträckning. Motiveringen är inte de statsanställdas synpunkter, utan om jag så får säga statens egna ekonomiska arbetsgivarsynpunkter. Konkurrensen om duktigt folk och folk som går att placera i chefsställningar och på ledande poster är så stor, att skall staten behålla en verkligt förnämlig och duglig ämbetsmanna- och tjänstemannakår i de graderna, få vi inte strypa dem alltför hårt. Jag tror att både herr Hansson i Skediga och jag ha en viss erfarenhet av hur det är exempelvis i jordbrukarnas egna organisationer därvidlag. Vi känna till de besvärligheter, som föreligga när det gäller att få personer, som med avseende å utbildning och lämplighet duga att sätta på viktigare poster, och vi ha fått lära oss, att då få vi betala ganska bra. Staten med sitt avlöningsystem har tyvärr inte möjlighet att avväga enbart efter duglighet och lämplighet, utan det blir en mera schematisk lönesättning, men då få vi också hålla denna

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

på en rimlig nivå om resultatet icke skall bli en utarmning i fråga om duktigt folk.

Sedan har det sagts av herr Rubbestad och andra, att skillnaden mellan stad och land börjar vara så framträdande, att det inte längre kan få fortsätta som det nu är. Jag ger honom rätt på den punkten, men jag tror inte vi klara upp saken med sådana yrkanden som här ställts, utan vi få försöka lösa det i annat sammanhang. Vad som kommer att irritera landsbygden kanske ännu mer än statstjänarnas löner är sådana krav som framkomma från exempelvis byggnadsarbetarna och vilka komma att medföra en betydande kostnad för landsbygdens folk. Jag är fullt på det klara med — jag upprepar det ännu en gång — att den skillnad som föreligger mellan land och stad kan icke bestå. Men det spörsmålet löses ingalunda genom att följa herr Hanssons i Skediga yrkande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Hansson i Skediga: Herr talman! Herr Skoglund var inte med på vad jag yttrade angående begränsning av såväl det provisoriska lönetillägget som kristillägget, när denna sak kommer upp i nästa ärende.

Man får göra klart för sig, att det finns två miljoner människor, som ha mindre i årslön att leva på för en hel familj än vad kristillägget är för en högre tjänsteman. Hur skola dessa kunna leva på sin inkomst, när statstjänstemännen trots sina höga löner ändå skola ha kristillägg? Det är osunt att betala kristillägg på så höga belopp, och jag tycker att herr Skoglund kunde vara överens med mig om att det i detta ligger en så djup orättvisa, att den måste rättas till. Om man däremot, såsom jag yttrade i remissdebatten, ger de lägre inkomsttagarna en förbättring, är det en rättvis sak, som ingen i vårt land vill gå emot. I fråga om de höga lönerna ha herr Skoglund och jag olika uppfattning. Jag anser att det är en rättvisesak, som jag förfäktar.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

Herr talmannen gav först propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten A utom i vad anginge motionerna I: 105 och II: 208 samt I: 106 och II: 206, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda delar dels ock på bifall till det av herr Pettersson i Dahl under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan i angivna delar.

Härefter framställde herr talmannen i avsende å motionerna I: 105 och II: 208 propositioner dels på bifall till utskottets hemställan beträffande dessa motioner dels ock på avslag å utskottets berörda hemställan samt bifall i stället till det av herr Gavelin under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan i denna del av kammaren bifallen.

Slutligen framställde herr talmannen beträffande motionerna I: 106 och II: 206 propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i fråga om dessa motioner dels ock på avslag å utskottets hemställan i berörda del samt bifall i stället till nämnda motioner; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 28 såvitt angår motionerna I: 106 och II: 206, röstar

Ja;

Provisorisk löneförbättring för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets hemställan i berörda del bifallit ifrågavarande motioner.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Senander begärde emellertid rösträkning, vadan voteringsmedelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 153 ja och 10 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

Punkten B.

Lades till handlingarna.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. jämte en i ämnet väckt motion.

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl.

I propositionen nr 4 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1946, föreslagit riksdagen att dels besluta, att kristillägg måtte under budgetåret 1946/47 utgå enligt av departementschefen angivna grunder, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet, dels ock besluta, att utgifterna för kristillägg skulle bestridas i av departementschefen närmare angiven ordning.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga väckt motion (II: 93), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av grunderna för kristillägg åt statens befattningshavare, att kristillägg icke skulle utgå på högre lön eller del av lön än 500 kronor för månad räknat.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 93 besluta, att kristillägg skulle under budgetåret 1946/47 utgå enligt i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1946 förordade grunder;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet;

2) besluta, att utgifterna för kristillägg, i den mån de icke skulle utgå ur kyrkofonden eller avse befattningshavare hos bank- och fondinspektionen eller sparbanksinspektionen samt därest annat ej föranleddes av fastställda statsbidragsgrunder, skulle för budgetåret 1946/47 bestridas: beträffande befattningshavare och pensionärer vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar samt befattningshavare hos försäkringsinspektionen och statens pensionsanstalt ävensom befattningshavare med avlöning från luftfartsfonden från de medel, av vilka verkets eller institutionens

Grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. (Forts.)
utgifter i övrigt bestredes, beträffande befattningshavare vid statens hingst-depåer och stuteri samt å lantbruksstyrelsens stuteribyrå från det anslag, var-av vederbörandes lön utginge, samt i fråga om andra befattningshavare och pensionärer från de anslag å riksstaten, som vore avsedda för kristillägg.

Reservation hade avgivits av herrar *Rubbestad* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 93 besluta, att kristillägg skulle under budgetåret 1946/47 utgå enligt av reser-
vanterna angivna grunder;

b) med bifall — — — för kristillägg.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Pettersson* i Dahl: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr *Eriksson* i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till tillfälligt lönetillägg.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 10.

Ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen. Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 4 januari 1946 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 10, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade Förslag till Lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Häri genom förordnas, att 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

32 §.

3 mom. Säsom intäkt — — — avsedda utgifter.

Förmånen av fri sjukvård eller fri tandvård upptages icke säsom intäkt, oavsett om förmånen åtnjutits på grund av statlig eller på grund av kommunal eller enskild tjänst. Har sådan förmån åtnjutits på grund av enskild tjänst och utgått efter väsentligt förmånligare grunder än som gälla för befattningshavare i statens tjänst, skall dock förmånen upptagas säsom intäkt till

Ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen. (Förts.)
den del den utgått efter förmånligare grunder än de för nämnda befattningshavare gällande.

Denna lag träder ikraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Lagen skall äga tillämpning jämväl med avseende å det beskattningsår, för vilket taxering av beskattningsnämnd i första instans verkställes under år 1946.

Till utskottets behandling hade överlämnats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 251 av herr *Lodenius m. fl.* och II: 393 av herr *Pettersson i Norregård m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 10 och med avslag å de likalydande motionerna I: 251 av herr *Lodenius m. fl.* och II: 393 av herr *Pettersson i Norregård m. fl.*, antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Reservation hade avgivits av herrar *friherre De Geer, Ekman, Hammarlund, Sandberg* och *Vigelsbo*, som ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 10.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Vigelsbo**: Herr talman! Det är kanske inte så alldeles nödvändigt att upptaga tiden med någon längre debatt i denna fråga. Man får kanske utgå ifrån att andra kammaren inte i likhet med första kammaren ändrat votum sedan i fjol. Den uppfattning, som kom till uttryck i andra kammaren i fjol, har ju nu för en stund sedan godtagits av första kammaren. Såsom reservant i denna fråga må det dock tillåtas mig att framlägga några synpunkter.

Det har framhållits vissa svårigheter, som skulle vara förenade med det förslag, som från motionärernas sida har framförts om avslag på propositionen angående tjänstemännens befrielse från beskattningsskyldighet för förmånen av fri sjukvård och tandvård. Dylik skattebefrielse anse vi inte vara riktig med hänsyn till det förhållandet, att samtidigt inte också har kunnat införas en bestämmelse om att andra medborgare skulle äga avdragsrätt för kostnader i samband med sjukvård och tandvård. De remissyttrande instanserna ha anført olika svårigheter att kunna uppgiva den åtnjutna sjukvårdsförmånen till beskattning, och det har framförts olika betänkligheter. Man har sagt, att det vore svårt att i det enskilda fallet bedöma, om det är olycksfall eller sjukdom. Skulle det vara olycksfall, äger man åtnjuta ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen. Skulle det vara sjukdom skulle man följaktligen åtnjuta den fria sjukvården ifrån vederbörande verks sida. Jag är inte mannen att bedöma dessa svårigheter, men för mig synes detta skäl vara synnerligen svagt.

Vidare har det sagts, att det är svårt för vederbörande verksläkare att vid ackordens uppgörande fördela kostnaderna på den anställda personalen, så att de anställda skulle kunna i sina deklarationer uppgiva värdet av den åtnjutna förmånen. Det har också sagts, att uppgifterna om under ett visst år åtnjuten läkarhjälp icke finnas tillgängliga förrän den 30 juni påföljande år. Detta resonemang verkar något egendomligt. Jag är lekman på området, men om man jämför denna uppgift med flygförvaltningens och marinförvaltningens remissyttranden i ärendet förefaller det egendomligt, att det skulle vara en omöjlighet att uppgiva dessa åtnjutna förmåner tidigare än den 30 juni det år förmånen skulle ha deklarerats. Man ser nämligen, att både flygförvaltningen och marin-

Ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen. (Forts.)
förvaltningen under de år som gått ha uppgivit denna förmån till taxering, och den torde också i vederbörlig ordning ha upptagits till beskattning. Under sådana förhållanden förefaller det egendomligt, att det skulle vara svårare för ett annat verk att angiva dessa förmånens värde än vad det är för t. ex. flygförvaltningen och marinförvaltningen.

Sedan har man sagt, att en beskattning av denna förmån skulle medföra en omfattande och tidsödande skriftväxling mellan olika myndigheter, och slutligen skulle det leda till ett omfattande merarbete för myndigheterna. Samma svårigheter har man anfört som skäl för att vi i dag skulle besluta att befria tjänstemännen från skyldigheten att uppgiva den åtnjutna sjukvårdsförmånen till beskattning. Det medgives säkerligen ifrån reservanternas sida, att svårigheter föreligga — vi skola inte försöka att förneka det — men vi ha sagt, att vi godtaga finansministerns förslag i detta avseende. Vi anse emellertid, att för rättvisans och likställighetens skull borde förslaget också ha inneburit, att de, som nu ha kostnader för sin sjukvård, skulle haft rätt att avdraga denna kostnad vid sin inkomstdeklaration. Vi ha ifrån reservanternas sida ansett det vara fullt logiskt och riktigt att just den saken samtidigt skulle tagits upp till omprövning.

Att gå längre in på frågan är kanske i nuvarande stund inte alldeles nödvändigt, men det framhölls i ett remissyttrande såsom anmärkningsvärt, att det inte skulle vara nog med att först och främst den tjänsteman, som blev sjuk, kanske inte skulle kunna förvärva den inkomst, med vilken han kalkyletrat, utan därtill skulle han vid denna iråkade olycka också betala skatt för förmånen av fri sjukvård. Men så är ju förhållandet för vilken medborgare som helst som drabbas av sjukdom! Om han blir sjuk under sådana förhållanden, att han inte får åtnjuta understöd enligt olycksfallsförsäkringslagen, måste ju även han vidkännas förluster med anledning av att han inte kan förvärva sin dagliga inkomst och är utan möjlighet att på annat sätt få någon ersättning. Jag kan inte förstå, att här råder ett annat förhållande för medborgare på andra områden än vad som efter ett bifall till reservationen skulle komma att gälla för tjänstemännen i offentlig tjänst eller anställda i andra företag, som ha sina ersättningsförmåner reglerade efter liknande grunder.

När vi reservanter resonerat om denna sak ha vi kommit till det resultatet, att det riktiga hade varit att i förhandenvarande situation avslå denna proposition, helst som det i propositionen varslats om att den nya sjukvårdslagen skall träda i kraft den 1 januari 1948 och att bestämmelsens tillämpning följaktligen måste ha en mycket underordnad betydelse i detta sammanhang. En betydelse, som en sådan här lagstiftning emellertid har och som vi inte få bortse ifrån, är den irritation som det kommer att medföra att man i ena fallet befriar en medborgare från skyldigheten att beskattas för värdet av förmånen av fria sjukvårdskostnader samtidigt som man förbjuder andra medborgare att i sina deklarationer avdraga kostnaderna för sjukvård. Jag kan inte förstå, att det ligger någon rättvisa i ett sådant förfaringsätt.

Med utgångspunkt, herr talman, ifrån detta resonemang och med den nu anförda motiveringen anser jag mig trots allt böra yrka bifall till den av herr De Geer m. fl. avgivna, vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr **Pettersson** i Norregård: Herr talman! Jag hade kunnat nöja mig med att instämma i vad den föregående talaren, som ju tillhör reservanterna, här har anfört, men eftersom jag är motionär i ärendet, tyckte jag inte att jag kunde låta frågan gå förbi utan att säga några ord.

Samma proposition som den här föreliggande framlades ju för riksdagen under fjolåret, men förslaget föll då på grund av kamrarnas olika beslut, och

Ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen. (Forts.)

jag måste säga, att man blev något förvånad, när det i år kom en ny likadan proposition. Vad det här gäller är ju, att befattningshavare i statlig, kommunal och även enskild tjänst skulle vara befriade från att erlagga skatt för de förmåner, som de ha i form av fri sjukvård och tandvård. Vid föregående års riksdag var det rätt tydligt, tyckte man, att opinionen här var emot ett sådant förslag, vars antagande skulle göra orättvisorna i skattehänseende mellan olika grupper ännu större än de varit tidigare.

Departementschefen har nu sedan i följd inhämtat yttranden från en del myndigheter, men det var väl ingen som hade väntat annat än att dessa skulle gå i tillstyrkande riktning, ty när man på detta sätt får yttra sig i egen sak, höll jag på att säga, skulle det vara underligt, om man föreslog något annat än vad föregående års proposition innehöll. Trots detta har emellertid från marinförvaltningens sida sagts ifrån att man alltid, på sätt som lagen föreskriver, tagit upp ifrågakarande förmåner i löneuppgifterna, och flygförvaltningen har ytterligare understrukt, att man inte anser det vara någon svårighet för de olika myndigheterna att, på samma sätt som andra arbetsgivare få göra, ta med även förmåner i fråga såsom en inkomst vid avlämnandet av löneuppgifter för sina anställda. Detta talar sålunda emot det påstående, som göres både i propositionen och i bevillningsutskottets betänkande, att svårigheterna att lämna uppgift om dessa förmåner vore så stora, att det motiverade en ändring av skatteförfordningen.

Orsaken till att jag absolut är motståndare till denna lagändring är, att ett försök här göres att lagstiftningsvägen gynna vissa grupper i samhället framför andra. Jag anser inte att detta är riktigt, framför allt inte när det gäller beskattningens område, där det är en mycket ömtålig sak att bevilja vissa grupper förmåner som andra inte få.

Vi motionärer framhöllo redan i vår motion förra året, att vi inte äro främmande för den tanken, att sjukvårds- och även tandvårdskostnader skulle vara avdragsgilla utgifter, men då skulle de vara det inte bara för statens befattningshavare utan för alla medborgare. Vi framställde också i vår motion yrkandet om att Kungl. Maj:t skulle på nytt för riksdagen framlägga en proposition i ärendet, varigenom vi kunde taga ställning till frågan om rätt för alla att göra avdrag för sådana kostnader. Vi ansågo det riktigast, att departementschefen tog steget fullt ut i detta fall och föreslog avdragsgillhet för alla kostnader för sjukvård. Den, som haft med taxeringsarbetet att göra, vet hur pinsamt det är att behöva fullt ut beskatta inkomsten för en familj, där man haft mycket sjukdom att dragas med. Därtill kommer att de enskilda medborgarna vid sjukdom drabbas betydligt hårdare av inkomstbortfall än befattningshavarna i statens tjänst göra. En familj, där familjefadern är statlig befattningshavare, går i regel inte miste om så värst stor del av inkomsten, när familjefadern drabbas av sjukdom.

Det är också rätt intressant att något se till hur denna fråga kommit upp — det finns litet motstridiga uppgifter på den punkten i bevillningsutskottets förevarande betänkande och i fjolårets proposition. Det förhåller sig i själva verket så, att det var statsrevisorerna, som redan 1942 i sin berättelse drogo fram just denna fråga och påvisade, hur stora de belopp voro, som statsverket betalade ut till sina befattningshavare för sjukvård och tandvård. År 1942 var summan redan uppe i 2,5 milj. kronor, och jag tror inte att man tar fel, om man gissar, att statsverket 1943 betalade ut mellan 3 och 4 miljoner till sina befattningshavare vid sjukdom. Saken är alltså inte så bagatellartad, som göres gällande både i propositionen och i utskottsbetänkandet, att den inte skulle ha någon betydelse ur statsfinansiell synpunkt. Statsrevisorerna säga också —

Ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen. (Forts.)
det var alltså redan 1942 — att det ur statsfinansiell synpunkt måste anses angeläget, att ifrågakarande förmåner göras till föremål för beskattning.

1943 års riksdag tog sedan upp frågan till behandling och anhöll i skrivelse till Kungl. Maj:t, att proposition i ämnet måtte framläggas. Riksdagen måste således ha ansett saken vara viktig även ur statsfinansiell synpunkt. Det är ju också så, att de miljoner, som staten härvidlag betalar ut till sina befattningshavare, ligga i toppen på deras taxerade inkomst och därför ha inte så liten betydelse ur skattesympunkt. Men trots att riksdagen sålunda år 1943 beslöt en skrivelse till regeringen i ärendet, så gjordes det inte någonting åt frågan, och riksdagens beslut tycktes inte ha oröat vare sig regeringen eller någon av de statliga myndigheter, som voro berörda av saken i skatteavseende. År 1944 kom emellertid regeringsrätten med sitt omtalade utslag, och regeringsrätten synes ha haft betydligt större gehör hos regeringen än både riksdagen och statsrevisorerna, ty 1945 framlades en proposition om att riksdagen, för att man skulle komma ifrån de svårigheter som mötte, skulle göra en lagändring; då skulle det hela lätt kunna ordnas till nästa år.

Nu hör det till saken, att någon särskild svårighet att tolka just denna lag inte finns, ty där står tydligt, att när arbetsgivare lämnar löneuppgift, skall han jämväl lämna uppgift om de förmåner, som utgått till löntagaren eller befattningshavaren i fråga. Det måste alltså, när det gäller statens befattningshavare, vara fråga om en försummelse från deras sida, som lämnat löneuppgifterna, en försummelse som man kanske tyckt vara rätt behaglig, när man inte på något sätt blivit antastad därför.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid vad detta ur ekonomisk synpunkt betyder för statsverket i form av minskade skatteinkomster, men jag har inte kunnat underlåta att påminna om att saken har mycket större betydelse än vad som framgår av propositionen och av utskottsbetänkandet. Det är rätt märkligt, att i utskottsbetänkandet understrykes — det gjordes också från bevillningsutskottets sida i fjol — att avdragsrätten för sjukvårdsutgifter m. m. skulle, om den utsträcktes att gälla alla medborgare, få ofantligt stor betydelse statsfinansiellt sett. Men när det gäller tjänstemän och befattningshavare i statens verk anser man inte denna avdragsrätt ha någon betydelse alls ur sådan synpunkt, utan man talar bara upprepade gånger i betänkandet om att det blivit en praxis, att i detta fall ifrågakarande förmåner inte skola beskattas.

Det är givetvis ofta så, att förekomsten av en viss praxis utgör skäl för en lagändring, men en praxis, som representerar en självtagen rätt för vissa grupper, bör inte utan vidare föranleda en lagändring, utan då får man, såsom borde ske i detta fall, ur allmänna synpunkter bedöma, om praxis utgör skäl för lagändring eller ej.

Nu säges det också, att om vi här göra en lagändring, så innebär detta bara ett provisorium, då frågan om obligatorisk sjukförsäkring liksom om fri sjukhusvård troligen kommer att föreläggas nästkommande riksdag. Men även om vi skulle få fri sjukvård för alla medborgare, så täcker inte detta vad vi här göra lagändring för, ty de förmåner, som statens befattningshavare i detta avseende ha, äro mycket mer omfattande än vad vi vanligen mena med fri sjukvård. Järnvägsstyrelsen t. ex. har i sitt yttrande redogjort för vad dessa sjukvårdsförmåner egentligen innebära. Det heter där: »Det torde först böra framhållas, att i nu ifrågakarade sjukvårdsförmåner ingår icke blott vård av verksläkare och specialister (även tandläkare) eller å sjukhus, utan även behandling av sjukgymnaster och å badinrättningar samt fysikaliska anstalter m. m., vartill kommer medicin.» Det är alltså mycket betydande förmåner, som dessa befattningshavare åtnjuta, och det kan inte bli någon likställd-

Ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen. (Förts.)

het mellan dem och andra grupper, om vi gå in för den allmänna sjukförsäkring, som det talats om.

Man förvånar sig, såsom jag sade, över att denna fråga nu åter kommit fram, och man får en känsla av att det i vissa avseenden inte är riksdag och regering, som bestämma vad som skall göras här i landet, utan att det är tjänstemannakåren inom de statliga verken, som undan för undan skapar en viss praxis och som, såsom i detta fall, trots att det inte finns någon förordning därom, inte tar med sjukvårds- och tandvårdsförmånerna i löneuppgifterna. Ja, man har, då det gäller ens egna förmåner, t. o. m. förmåga att få regeringen att, året efter det att riksdagen förkastat en proposition om lagändring, ånyo framlägga förslag i samma riktning. Dessbättre — eller kanske jag skall säga dessvärre, med hänsyn till de förmåner vi här tala om — äro ju inte alla invånare här i landet ännu statstjänare, även om vi äro på god väg dit, och så länge det finns olika grupper bland medborgarna, måste vi hålla på likställtheten dem emellan och inte bagatellisera olikheter, framför allt när det gäller de skyldigheter som man såsom skattebetalare har emot samhället.

Jag skall inte uppehålla kammarens tid längre med denna fråga, ty jag känner på mig att utgången redan är given. Jag har emellertid, herr talman, inte kunnat underlåta att framföra nu nämnda synpunkter, då jag i motsats till utskottet inte anser detta vara någon bagatellartad fråga, vare sig ur principiell rättvisesynpunkt eller ur statsfinansiell synpunkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är bifogad utskottsbetänkandet.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Anstränger man sig för att göra här föreliggande förslag till en stor principfråga, kan man naturligtvis, såsom den siste talaren gjorde, ta såväl orden rättfärdighet och rättvisa som statstjänstemännens bestämmanderätt och allt möjligt sådant i sin mun — mot slutet av herr Petterssons i Norregård anförande tyckte jag mig riktigt se hurusom statstjänstemännen kommo släpande med chefen för finansdepartementet i ledband för att ånyo få frågan prövad.

Men, herr talman, det ligger inte till så. Denna fråga har av såväl Kungl. Maj:t som fjolårets bevillningsutskott och andra kammare betraktats såsom en praktisk fråga. Det hade i många år varit praxis, att man inte tog upp till taxering den ersättning för sjukvård och tandvård, som utgick till statens befattningshavare, då det 1944 plötsligt kom ett regeringsrättsutslag, som förklarade denna praxis vara felaktig, och det var i anledning av detta regeringsrättens utslag, som Kungl. Maj:t i fjol förelade riksdagen förslag om att göra praxis till lag. Andra kammaren anslöt sig utan någon som helst opposition till detta förslag, medan första kammaren vid det tillfället var mera road av att göra det hela till en principfråga och sålunda anlade de synpunkter, som motionärerna här ha gjort sig till tolk för.

Nu har Kungl. Maj:t på grund av den fortsatta utredning, som gjorts i ämbetsverken — och man skall ingalunda underskatta de svårigheter, som av dem framhållas, på sätt som motionärerna och reservanterna här ha gjort sig skyldiga till — ansett sig ånyo böra framlägga propositionen i ärendet. Första kammaren har vid behandlingen av denna nya proposition tydligen kommit till det resultatet, att man i fjol kanske tog till en smula i överkant, när det gällde att anlägga principiella synpunkter på det hela. Man tycks nu ha känt sig övertygad av den ytterligare utredning, som förebragts, och har gått in för att betrakta frågan ur rent praktiska synpunkter, vilket gjort att kammaren för någon stund sedan med 70 röster mot 38 beslöt att följa bevillningsut-

Ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen. (Forts.)
skottet. Finns det under sådana förhållanden någon anledning för andra kam-
maren, som redan i fjol gick in för att betrakta denna angelägenhet som den
praktiska fråga den är, att vidtaga någon ändring av sin ståndpunkt?

Nu är det visserligen, såsom här påpekats, alldeles riktigt att det var stats-
revisorerna, som någon gång 1942 först togo upp detta problem och förde fram
det i offentlighetens ljus. Men vi befinna oss inte i dag i precis samma läge
som 1942. Hade det inte varit så, att vi inom den närmaste tiden troligen ha
att ta ståndpunkt till frågan om en obligatorisk sjukförsäkring och till hur
därmed förenade förmåner skola taxeras, m. fl. sådana problem, så hade det
naturligtvis varit riktigast, att man tagit upp den föreliggande frågan i hela
dess vidd och antingen upphävt friheten från beskattning för såväl statstjänste-
män som för andra medborgare eller också gått in för fullständig befrielse för
alla. Nu befinna vi oss i det läget, att vi under den allra närmaste tiden kom-
ma att ompröva spörsmålet om en obligatorisk sjukförsäkring och vad därmed
följer. Det är givet, att i detta sammanhang också beskattningen av de förmå-
ner som därav kunna följa måste omprövas. Det är detta som vi måste göra
klart för oss, innan vi taga ståndpunkt till den nu föreliggande frågan: är
det rimligt, att man nu vidtager åtgärder, som kunna föranleda oss att in-
taga en annan position om någon kortare tid?

Det är dessa synpunkter som varit vägledande för bevillningsutskottet, och
därför har det kommit till precis samma resultat i år som i fjol. Jag stryker
ännu en gång under, att man kan ha delade meningar i frågan ur principiell
synpunkt, men om man behandlar hela spörsmålet som den praktiska ange-
lägenhet det egentligen är i det nuvarande läget, så synes det mig, att man
inte kan komma till ett annat resultat än ett bifall till utskottets hemställan,
vilket jag, herr talman, ber att få yrka.

Herr **Pettersson** i Norregård, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle,
yttrade: Herr talman! Jag begärde ordet för en replik, när herr Olsson fram-
höll, att det var framför allt den praktiska synpunkten man måste lägga på
detta ärende. Man måste då ställa till sig den frågan, om alla svårigheter bli
eliminerade genom den föreslagna nya lagändringen. Det är väl ändå inte så,
att alla statens befattningshavare hos olika verk och myndigheter ha lika förmå-
ner i detta avseende. Det står här i lagen, att när det gäller sådana, som
äro anställda i enskild tjänst och åtnjuta dessa förmåner, måste de betala skatt
för den del av desamma som utgått efter förmånligare grunder än de för sta-
tens befattningshavare gällande. Det blir väl rätt krångligt att avgöra, vilka
statens befattningshavare man skall välja, när det gäller att bestämma, vilka
förmåner som i detta fall skola ligga till grund för ett sådant bedömande.
Jag tänker på lärarkåren. Lärarna få icke fri sjukvård, förrän kostnaderna
härför överskridit 100 kronor, om jag inte minns fel. De första 100 kronorna
för sjukvård få de betala själva. De äro alltså satta i en sämre ställning än
andra befattningshavare, som få fri sjukvård i den utsträckning som jag
nämnde i mitt förra anförande.

Jag tycker därför, att det i alla fall blir ganska stora svårigheter i och med
den föreslagna lagändringen, och de praktiska synpunkterna bli alltså här icke
tillgodosedda med lagändringen. Det hade varit enklast, herr Olsson, att med-
giva avdrag för sjukvårdskostnader åt alla.

Herr **Olsson** i Gävle erhöll jämväl ordet för kort genmäle och anförde: Herr
talman! Det är klart, att det hade varit alla enklast att medgiva avdrag för sjuk-
vårdskostnader åt alla, men varken Kungl. Maj:t eller bevillningsutskottet har

Ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen. (Forts.)
ansett sig kunna föreslå något dylikt. Det tarvas nog en mera omfattande undersökning av detta problem, innan man ger sig in på den saken.

Man får emellertid, herr Pettersson i Norregård, inte underskatta den rent praktiska synpunkten, att även om vi här komme att följa den Petterssonska linjen och säga, att dessa förmåner skola beskattas, så komme de ändå i realiteten inte att bli beskattade. Det är denna praktiska synpunkt som spelar en mycket stor roll vid ståndpunktstagandet i detta fall. De har sagts av reservanterna i bevillningsutskottet, att det inte varit så noga, om så hade skett. Men, herr talman, man går ju inte till väga på det sättet med öppna ögon, utan när man är medveten om att praxis skapat ett visst läge, försöker man inrätta sig därefter.

Härefter yttrade:

Herr Sandberg: Herr talman! Då herr Olsson i Gävle här så starkt betonar, att man måste se hela denna fråga huvudsakligen som en praktisk fråga måste även jag göra en invändning häremot. Herr Pettersson i Norregård har redan delvis gjort det i sitt senaste anförande.

Enligt min och övriga reservanternas mening är dock denna sak av så pass känslig natur, att man inte kan nöja sig med att bara se den som en praktisk fråga. Ett uttryck för detta förhållande finner jag också däri, att ställningen inom utskottet varit något annorlunda nu än i fjol. Då fanns bara en reservant som yrkade avslag på propositionen. I år är det fem reservanter. Vi veta alla som voro med i utskottet i fjol, att det var med mycket stor betänksamhet som man då gick in för att tillstyrka propositionen, och det kom också fram i utskottets betänkande. Nu har tydligen denna betänksamhet stegrats. Olusten inför det förhållandet, att man legaliserar en orättvisa, har blivit starkare. Jag menar därför, att man nog inte får se denna sak bara ur praktiska synpunkter.

Här har ju bestått en ojämnhet i fråga om beskattningen, i det att de här ifrågavarande förmånerna av fri sjukvård och fri tandvård för statliga och kommunala samt även för enskilda befattningshavare icke blivit föremål för beskattning under det att andra människor inte fått göra avdrag för motsvarande kostnader. Det har sålunda varit en ojämnhet, men den har icke varit så starkt observerad, om den överhuvud taget varit observerad. Men sedan nu strålkastarljuset fallit över denna sak både en och två gånger, måste man medgiva, att läget blivit en smula annorlunda. Jag måste för min del säga, att frågan om skatteintäkternas storlek i detta fall för mig spelat en underordnad roll, medan rättvisesynpunkten i stället varit den dominerande.

Nu har det ju här framhållits av herr Olsson, och det framgår också av utskottets redogörelse, att det har sina svårigheter att göra den uppskattning som skulle behövas för en beskattning av här ifrågavarande förmåner, och det må ju gärna erkännas. Naturligtvis är det så, men jag tror icke, att dessa svårigheter behöva vara alldeles oövervinnliga. Man har här anført, att det är onödigt att beskatta dessa intäkter, eftersom det rör sig om en jämförelsevis kort tid, under förutsättning nämligen att den obligatoriska sjukförsäkringen genomföres, såsom man tänkt sig. Men man kan då å andra sidan säga, att det ökade besvär för arbetsgivarna, som det här är fråga om, också är av temporär beskaffenhet och icke bör vara oöverkomligt.

Jag hade också tänkt att påpeka detsamma som herr Pettersson i Norregård berörde, nämligen att redan i den bestämmelse, som skulle komma att gälla enligt den föreslagna ändrade lydelsen av § 32, hade man uppenbarligen att göra med ett visst avvägningsproblem. Om nämligen en person i enskild tjänst åtnjuter förmåner av ifrågavarande slag som i väsentlig mån överstiga dem som utgå

Ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen. (Forts.)
till statens tjänstemän, skall han befrias från skatt endast för den del av dessa förmåner som svara mot dem som gälla för statens tjänstemän. Redan här har man sålunda ungefär det problem som det kan bli fråga om. Jag förstår att herr Olsson kommer att invända, att det här kommer att röra sig om ett betydligt mindre antal fall, och det må vara hänt. Men det föreligger dock här besvärigheter i viss utsträckning.

Jag kan emellertid som sagt för min del inte komma ifrån att det är oriktigt att här stifta en lag som innebär, att man ställer olika kategorier av medborgare i ett olika läge i skattehänseende. Det strider mot grundsatsen om rättvisa och jämlikhet i beskattning, och det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **Pettersson** i Norregård: Herr talman! Herr Olsson sade, att en lag måste efterföljas, och därför ville han ha bort den i detta fall gällande lagbestämmelsen och få en annan som skulle eliminera svårigheterna. Det hade varit glädjande, om de myndigheter som haft hand om denna sak också hade haft klart för sig, att en lag skall följas. Sedan regeringsrätten sagt sitt ord ha utan något missljud en del myndigheter saboterat den lagbestämmelse som här finns, och de ha tydligen icke tagit intryck av att här föreligga några svårigheter eller överhuvud taget uppmärksammat denna fråga förut.

Att jag nu begärt ordet har emellertid föranletts därav, att jag inte fått något svar av utskottets talesman på min fråga, efter vilka grunder bland ett myller av olika bestämmelser för olika statens befattningshavare man skall gå, när det gäller att för de i enskild tjänst anställda bedöma, vilka förmåner i fråga om sjukvård och tandvård som skola motsvara de för de statsanställda gällande. Här blir det trots lagändringen vissa svårigheter för medborgarna och taxeringsmyndigheterna att få en riktig norm att följa.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag vill bara säga till den siste ärade talaren, att jag inte tänker tjänstgöra som taxeringsnämnd i de olika taxeringsdistrikten ute i landet. Sedan vill jag säga till honom — herr Sandberg hittade ju invändningen ögonblickligen — att det problem han berörde är bagatellartat i jämförelse med den andra sidan av saken.

Det är klart, herr Sandberg, att man kan vara tveksam. Jag tror icke, att det varit någon i bevillningsutskottet som under några hallelujarop anslutit sig till propositionen. Man har betraktat saken sådan som den är, en praktisk fråga, och man har velat medverka till dess genomförande i det nuvarande läget.

Nu talar herr Sandberg om hur känslig saken är, när man fått strålkastarljus på den. Ja, men var den icke lika känslig förut under hela den massa år och kanske årtionden som denna praxis tillämpats före regeringsrättens utslag? Var icke denna fråga lika känslig då?

Sedan vill jag framhålla, hur farligt det är, när man gör detta till något principiellt. Då kan man ögonblickligen som herr Sandberg komma och tala om rättvisa och jämlikhet. Herr Sandberg och jag känna ju varandra tämligen väl från bevillningsutskottet, och tillåt mig då säga, att när herr Sandberg i år talar så starkt om rättvisa och jämlikhet, borde inte då åtminstone en liten del av denna känslighet ha kommit till uttryck redan i fjol? Det är litet för sent att plocka fram denna känslighet i år.

Herr **Sandberg**, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag vill säga till herr Olsson, att det inte kan vara något fel, om man i något avseende sig omvänder och bättrar. För övrigt vill jag på tal om känsligheten i denna sak säga, att jag menar, att en större känslighet nu uppstått

Ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen. (Forts.)
på grund av att ett klarare ljus fallit över denna fråga genom att den behandlats i propositioner och i riksdagen under två år efter varandra. I vad mån ojämnheten i de förhållanden som det här gäller tidigare varit känd, kan jag inte uttala mig om, men jag förmodar, att den i de flesta fall varit tämligen okänd. Därav kommer skillnaden i känslighet nu och tidigare.

Vidare yttrade

Herr **Orgård**: Herr talman! Jag kan inte underlåta att uttala min förvåning över att vi i år fått en debatt i andra kammaren i denna fråga, när i fjol beslut fattades fullständigt enhälligt.

Nu säger herr Sandberg, att man må vara glad över att någon sig omvänder och bättrar, när ljuset faller klarare över ett problem, och det är ju riktigt. Detta har nu skett, såtillvida att första kammarens stora majoritet har omvänt och bättrat sig, när den har fått se närmare på problemet, under det att det i andra kammaren sägs, att man fått nya synpunkter nu, när uppmärksamheten fästs på den principiella orättvisan i den praxis som hittills varit rådande. Men jag vill här säga, att redan i fjol framhölls detta tämligen klart inom utskottet och i utskottets motivering. Man fann emellertid då liksom nu, att det icke kan vara någon mening i att ändra praxis i detta fall, i synnerhet om man tar hänsyn till att frågan snart måste tagas upp till omprövning i samband med sjukförsäkringsreformen. Det kan på sin höjd gälla ett eller två år.

Det har sagts, att ett klarare ljus nu fallit över problemet. Det innebär framför allt, att Kungl. Maj:t nu ytterligare provat de svårigheter som en ändrad praxis skulle åstadkomma, och det har ju visat sig i stort sett, att i de flesta fall skulle en ändrad praxis medföra sådana svårigheter, att det skulle kosta mycket mera att genomföra denna ändring än vad den skulle ge statsverket, och att genomföra en sådan ändring för endast ett år det har utskottsmajoriteten ansett opraktiskt.

I principiellt avseende säger utskottet i år liksom i fjol, att här föreligger en orättvisa, men att frågan bör upptagas till en ny prövning, när vi skola fatta beslut om sjukvårdsreformens genomförande. Det förefaller då knappast vara någon rim och reson i att driva de principiella synpunkterna så hårt, att man inte kan vänta, tills man får hela frågan klarlagd i ljuset av vad som kommer fram i samband med sjukförsäkringsreformen.

När det nu sagts, att här legaliseras en orättvisa, ber jag att få hänvisa till utskottets motivering och till att hela lagen har provisorisk karaktär, så att hela frågan snart kan upptagas till ny omprövning från nya utgångspunkter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Norregård begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen. (Forts.)

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Norregård begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 102 ja och 50 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om viss ändring i centrala uppbördsnämndens sammansättning; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ beredskapsförfogandelagen den 30 juni 1942 (nr 584).

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda betänkanden och utlåtande hemställt.

§ 12.

Ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen den 30 juni 1942 (nr 515) om åtgärder mot vanhävd av jordbruk, dels och i ämnet väckta motioner.

Genom en den 31 december 1945 dagtecknad proposition, nr 7, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen den 30 juni 1942 (nr 515) om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta motioner, nr 225 i första kammaren av herr *Mannerskant* och nr 353 i andra kammaren av herr *Thorell m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I:225 och II:353 bifalla propositionen nr 7.

Reservation hade avgivits av herrar *Björkman, Hagman, Englund* och *Andersson* i Gisselås, vilka ansett att utskottet bort med tillstyrkande av motionerna I:225 och II:353 avstyrka propositionen nr 7.

Ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Andersson** i Gisselås: Herr talman! I förevarande Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen den 30 juni 1942 om åtgärder mot vanhävd av jordbruk förutsätter herr statsrådet bl. a., att bestämmelserna om skyldighet att vidmakthålla byggnader skola verka såsom ett i viss mån återhållande moment gentemot en eventuell benägenhet hos jordägaren att genom sammanslagning av brukningsdelar undandraga sig de sociala arrendebestämmelserna eller att eljest sammanslå brukningsdelar, där detta ur allmän synpunkt ansetts icke önskvärt.

I praktiken blir det väl så att jordägaren i första hand måste överväga, vad som i ena eller andra fallet är ekonomiskt möjligt och utförbart. Vid detta övervägande tror jag att många jordägare ser sig föranlåten av rena kostnadsskäl — ej av ovilja mot sociala arrendelagen — att taga arrendegård eller brukningsdel under eget bruk även med risk att underhållsskyldighet i fråga om byggnader enligt vanhävdslagen kan komma att åläggas honom, hellre än att behålla arrendatorn och därmed falla under sociala arrendelagens krav i fråga om byggnads- och underhållsskyldighet. Jag grundar denna min uppfattning på det förhållandet att om åtgärder enligt vanhävdslagen föreskrivas av vederbörande myndighet, må i fråga om byggnadsbeståndet å brukningsdelen ej föreskrivas andra åtgärder än sådana, som äro oundgängligen nödvändiga för att å brukningsdelen skola finnas byggnader av den beskaffenhet som fordras för jordbrukets ändamålsenliga bedrivande. Dessutom kan ju i detta fall visst anstånd medgivas för åtgärdernas fullgörande. Behålles däremot arrendator å brukningsdelen och därmed sociala arrendelagens föreskrifter komma i tillämpning blir underhålls- eller byggnadsskyldigheten avsevärt mer betungande.

Jag har därför svårt att tro att i verkligheten denna skärpning av vanhävdslagens 2 och 13 §§ kan komma att i nämnvärd mån förhjälpa arrendatorerna till någon säkrare besittningsrätt. I vad mån lagändringen kan på ett lyckligt sätt förbereda eller underlätta den förestående rationaliseringen av jordbruket kan jag icke bedöma. Att döma av flertalet av de avgivna yttrandena över lagförslaget skulle så icke vara förhållandet, och då borde väl lagändringen åtminstone för närvarande kunna betraktas som obehövlig, så mycket mer som lagen i sin helhet skall äga giltighet endast ytterligare ett år.

Med stöd av det anförda hemställer jag, herr talman, om avslag på Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Herr **Thorell**: Herr talman! Det ärende som här föreligger till behandling är ganska egenartat. Det har visat sig att den nya, sociala arrendelagstiftningen, som trädde i kraft den 1 januari 1944, av berörda fastighetsägare i vissa delar av landet anses vara så betungande och förlustbringande, att en mer eller mindre omfattande tendens förefinnes hos dem att ta utarrenderade jordbruk under eget bruk och att sammanslå dem med andra fastigheter. I de varningar, som vi från högerhåll framförde vid lagens genomförande mot för hårda villkor för jordägarna, berördes även farhågor för att sådana skulle hos dem medföra obenägenhet att utarrendera jordbruksfastigheter och att detta slutligen skulle gå ut över arrendatorerna. Även om arrendetredningens långtgående förslag i propositionen justerades åtskilligt efter den omilda kritik, för vilken det utsattes, ha farhågorna från vår sida ändock besannats.

Det förefaller då, som om det skulle vara riktigast att förutnämnda arrendelag justerades för att undanröja orsakerna till de påtalade förhållandena. I stället har Kungl. Maj:t i propositionen föreslagit och andra lagutskottets

Ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.
(Forts.)

majoritet tillstyrkt ändrad lydelse av 2 och 13 §§ i lagen den 30 juni 1942 om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. Av den ganska tillkrånglade lagtexten i tillägget till 2 § framgår, att villkoret för att få bortföra eller lämna utan underhåll byggnader på brukningsdelar, som ägaren vill sammanslå med annan brukningsdel, är att det skulle »medföra väsentliga fördelar för jordbrukets bedrivande i orten» eller att de av annan dylik anledning blivit obehövlige. Väsentliga fördelar anses föreligga om någon av brukningsdelarna inte kan ge sin brukare hans »huvudsakliga bärgning och det ej kan anses förmånligare för jordbrukets bedrivande i orten, att denna brukningsdel tages i anspråk för annan sammanslagning av brukningsdelar».

En i vårt land mycket utbredd uppfattning är att den ur många synpunkter beklagliga minskningen av jordbruksbefolkningen kommer att fortsätta. Detta har också understrukits av regeringsledamöter vid olika tillfällen. Statsrådet Wigforss berörde ämnet vid årets remissdebatt, och jordbruksministern, statsrådet Sköld, framhöll senast vid ett föredrag i Södermanland den 17 dennes, att den år för år stegrade avkastningen efter 20 år skulle kunna leda till att vårt behov av vegetabiliska livsmedel för direkt konsumtion kan tillgodoses på en areal, som med 200 000 hektar understiger samma areal under kriget. Även på animaliska produkter kunde överskott snart nog uppkomma. Under dessa, troligen riktigt skisserade förhållanden synes den sats som tillägget i 2 § hänger på, nämligen om brukningsdelarna kunna ge sin brukare hans huvudsakliga bärgning eller ej, ha blott teoretiskt värde. Den brukningsdel, som nu kan ge bärgning åt en jordbrukarfamilj, kanske inte alls kan göra det om 20 år. Och hur många gånger visar det sig icke, att en brukare kan under många år reda sig utmärkt på en gård, under det att en annan, på samma gård, utan att direkt missköta sig, kommer i ekonomisk misär. Om jordägaren skall få rätt att sammanslå brukningsdelar och bortföra husen kommer att på dessa lösa grunder provas och bedömas av personer, i vissa fall länsstyrelsetjänstemän, vilkas kunskaper på området och personliga inställning kunna vara så olika, att likhet inför lagen inte säkert kan påräknas. Det kan bli mycket olika i de olika länen.

Utskottet framhåller, att erfarenheten har givit vid handen, att sammanslagning skett i ändamål att brukningsenheten efter sammanslagningen skulle omfatta så stor ägovidd, att den vid fortsatt utarrendering komme att överstiga den för sociala arrenden föreskrivna maximiarealen. Men inte är väl utskottsmajoriteten okunnig om att i många fall helt andra skäl kunna vara de för ägaren avgörande. Husens beskaffenhet å fastigheten kan vara sådan, att deras underhåll och framför allt deras ersättande med nya hus, med de höga kostnader på material och arbetskraft som nu äro gällande, kunna bli synnerligen betungande, i vissa fall kanske rent av ruinerande. Det kan väl heller inte ur samhällets synpunkt vara riktigt att sysselsätta folk och förbruka material för reparation av överflödiga byggnader, då det råder stor brist främst på bostäder. I andra fall kan, som jag redan under årets remissdebatt framhöll i samma fråga, ägaren ha behov av att ta jorden under eget bruk, på grund av att barnen växt upp och egen arbetskraft finnes och att redskap, maskiner och djur räcka för större areal. Då kan han gå till länsstyrelsen, kanske någon invänder. Utskottets talesman kommer väl att göra den invändningen, antar jag. Ja, men oberoende av resultatet, så har det gått långt i vårt land, när en jordägare måste gå och be myndigheterna om tillåtelse att bruka sin egen jord och därvid slippa underhålla andra hus än dem han anser vara nödvändiga för driften.

Det kanske kommer att gå ännu längre. Departementschefen anför på flera

Ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.
(Forts.)

ställen i propositionen, att en brukningsdel ej bör få sammanläggas med en annan, samme ägare tillhörig, förrän det utrünt, att det ej passar bättre att överföra den till ytterligare en annan, varmed väl får förstås en fastighet, som har annan ägare. Om detta skall tolkas så, att ägaren skall förvägras att disponera brukningsdel för sammanläggning och att densamma i stället skall tvångsvis sammanläggas med annan tillhörig brukningsdel, då kunna väl vi i Sverige inte med något större berättigande kritisera förhållandena i diktaturländerna längre.

Vi motionärer äro i gott sällskap, då vi äro emot lagförslagets genomförande. I propositionen anges, att förslaget tillstyrkts i 43 yttranden men avstyrkts i 52 samt att i 9 fall föreslagits, att dylik lagstiftning bör anstå tills 1942 års jordbrukskommitté framlagt sitt förslag. Denna kommitté, som väl ändå består av personer, som böra förstå den här saken, liksom fastighetsbildningssakkunniga levererar också en förkrossande kritik av förslaget.

Detta lagförslag, herr talman, är ett försök att komma till rätta med missräkningar, som uppkommit på grund av för hårt verkande bestämmelser mot jordägarna i en tidigare genomförd lag. Då samma lagförslag indirekt innebär ytterligare skärpning av samma bestämmelser, vilken sannolikt kommer att verka till mera skada än nytta för arrendatorerna och lägga ytterligare bördor på jordägarna, ber jag få instämma i yrkandet om avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

Herr Hellbacken: Herr talman! Det skulle givetvis varit önskvärt att man inte hade behövt genomföra denna lagstiftning, men det förhåller sig här som i de flesta fall, då man stiftar en lag, som många inte gilla, att åtgärder vidtagas för att sätta sådan lagstiftning ur kraft. Naturligtvis borde man haft anledning tro att både den vanhävdslag, som riksdagen beslöt 1942, och den arrendelag, som antogs av riksdagen 1943, av alla lojalt skulle ha följts. Så har inte blivit förhållandet. Därför är det nödvändigt att den nu föreslagna lagändringen genomföres. Då det fastställts en övre arealgräns av 50 hektar odlad jord för sociala arrenden passade en del jordägare på att slå samman fastigheter så att de blevo större än 50 hektar, varigenom de alltså icke föllo under den sociala arrendelagen; i en del fall har man rivit bort byggnader på bärkraftiga jordbruk.

Jag skall inte nu, herr talman, åberopa fallet Bogesund. Detta spörsmål kommer nog att bli föremål för omprövning i riksdagen senare under innevarande session. Det har emellertid, herr talman, förekommit andra fall då jordbrukare funnit med sin fördel förenligt att ta brukningsdelar under eget bruk och samtidigt riva bort byggnaderna. Sådant bör inte få förekomma, och jag hoppas att den senaste ärade talaren icke vill försvara dylika åtgärder.

Då man påstår att den nu föreslagna lagstiftningen skulle förhindra jordbrukets rationalisering, tycks man inte ha uppmärksammat vad som står i lagen. I 2 §, andra stycket, heter det att sammanslagning av jordbruk får förekomma när detta medför »väsentliga fördelar för jordbrukets bedrivande i orten», etc. Efter prövning av myndigheterna, jordbrukskommissionen och länsstyrelsen, får man sammanlagga jordbruk när det anses att detta är till fördel för jordbruksdriften. Men man får inte utan vidare, herr Thorell, säga upp arrendatorn från arrendet och säga att man tar jorden under eget bruk och så bara slå samman självständiga, bärkraftiga jordbruk med sitt andra jordbruk och borttaga för jordbruket erforderliga byggnader. Det har inte varit ovanligt under dessa tider, när man fått sälja byggnadsvirke utan hänsyn till nor-

Ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.
(Forts.)

malbestämmelserna vad gäller bränsle, att man rivit husen och sålt trävirket till bränsle.

Det är sådana åtgärder som vi inte kunna vara med om, och man måste hålla regeringen räkning för att den i tid, innan det skett för stor skada och för stora värden gått till spillo, framlägger en lag som hindrar bortförande av nödiga byggnader för jordbruksdriften utom efter myndigheternas prövning.

Jag skall inte upptaga tiden längre, herr talman, utan ber med vad jag nu har sagt att få yrka bifall till vad andra lagutskottet i ärendet hemställt.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Thorell**: Herr talman! Den ärade föregående talaren sade att om lagarna lojalt efterlevts skulle inte detta lagförslag ha behövts. Det är möjligt att saken kan ses från den synpunkten i något fall. Men inte vill väl ändå herr Hellbacken stämpla alla, som ha funnit med sin fördel förenligt att på grund av den hårda ekonomiska press, som de äro utsatta för genom den nya arrendelagen, tillgripa en dylik sammanläggning, såsom illojala mot samhället? Om herr Hellbacken komme i en dylik situation att han hade skulder på sina fastigheter och riskerade att snart få lov att bygga om för att fylla fordringarna i arrendelagen, så kanske herr Hellbacken själv gjorde på samma sätt, utan att åtminstone jag skulle ha beskyllt honom för illojalitet mot samhället.

Herr Hellbacken frågar om jag vill försvara att byggnader rivas. Endast i vissa fall. Där det finns hyggliga byggnader och där det är en gård som väl kan föda en familj — även med tanke på de förhållanden, som icke minst jordbruksministern har skisserat många gånger, nämligen att vi måste rationalisera — och där ägorna inte äro lämpade för en sammanslagning, då vill jag inte, herr Hellbacken, vara med om att husen skola rivas bort. Men om husen äro mycket dåliga, om ägorna passa ihop med en annan egendom som jag äger och framför allt som jag brukar, då har jag ingenting emot att det rives. Ty med den befolkningsminskning, som vi väl alla befara bland jordbrukets folk, komma vi en vacker dag i den situationen att vi inte ha brukare till alla dessa fastigheter. Såvitt jag vet har det ställts i utsikt att vi måste rationalisera bort ett mycket stort antal fastigheter i vårt land. Jag anser således, även ur rationaliseringssynpunkt, att det kan vara riktigt att ibland riva bort dåliga byggnader, om byggnaderna på den andra gård, med vilken sammanslagningen göres, äro tillräckliga, eventuellt med någon billigare tillbyggnad. I så fall anser jag detta även ur nationalekonomisk synpunkt — en sida som herr Hellbacken själv talade om — vara fullt försvarligt.

Herr Hellbacken framhåller att man kan få riva husen efter myndigheternas prövning. Ja, hur mycket blir det till sist kvar av friheten för den svenske lantmannen? Allt möjligt som han skall göra måste prövas av myndigheterna — han skall ligga i deras hand. Nog är det en känsla som smyger sig in bland vår befolkning på landsbygden, den jordägande i synnerhet, att deras intressen, deras berättigade sådana vill jag säga, inte ägnas mycken uppmärksamhet. Det finns naturligtvis sådana som missköta sig även bland denna grupp, ur både samhällets och medmänniskornas synpunkt. Men i alla fall ägnas det inte vare sig i utskottsutlåtandet eller i den kungl. propositionen mycken tanke åt att det härvidlag finns tre parter: samhället, arrendatorerna och jordägarna. De senare fäster man sig inte så mycket vid. Man frågar inte hur detta verkar för dem, vilka svårigheter det medför för dem, vilken orättvisa rent av som denna lag ibland kan vålla dem.

Ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.
(Forts.)

Herr Hellbacken: Herr talman! Visst är det som herr Thorell säger, att här föreslås ett ingrepp mot personer som i strid mot en gängse uppfattning, skulle jag vilja tillägga, bortföra jordbruksbyggnader från bärkraftiga jordbruk. Det är detta som vi skola hindra. Vi kunna räkna med att alla jordbrukare, som syfta till jordbrukets bästa och befolkningens bibehållande i yrket, skola hälsa detta förslag med tillfredsställelse. Lagen kommer icke att drabba dem som sköta sitt jordbruk på ett redligt och rationellt sätt, herr Thorell.

Denna lag behövs för att hindra missbruk. Statsmakterna kunna inte tillåta att andra lagar som de stifta sättas ur spel. Om lagförslaget genomföres är det min uppfattning att myndigheterna skola sakligt och riktigt pröva frågan om sammanslagning av jordbruk och rivning av byggnader. Någon som helst skada tror jag således icke att denna lag kommer att medföra.

Herr Thorell: Herr talman! Jag tror att herr Hellbacken nu har lovat så mycket att han får svårt att kunna hålla det. Han sade att denna lag överhuvud taget gällde sådana, som köpa gårdar för att slå ihop dem. Mig förefaller det som om det inte finns någon sådan begränsning i vare sig propositionen eller utskottsutlåtandet, varför jag förmodar att lagen kommer att gälla även dem som ägt gårdar i all sin tid, kanske också föräldrarna gjort det och släktled bakom dem.

Förhåller det sig emellertid som herr Hellbacken säger, att lagen endast skall gälla jobbarna, och detta blir bekräftat av statsrådet Sköld, som jag såg nyss begärde ordet, har jag naturligtvis mindre invändningar mot förslaget. Men efter det studium jag gjort av de handlingar som här föreliggas tror jag inte att herr Hellbacken tolkat saken rätt.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Denna lag får en ganska tidsbegränsad giltighet. Det är en ändring i 1942 års vanhävdslag, som har en giltighetstid till den 1 juli 1947. Nästa års riksdag kommer sålunda att få ett nytt förslag till vanhävdslag, och jag föreställer mig att det då skall vara tid att närmare diskutera grunderna för hur vanhävdslagstiftningen skall vara beskaffad.

Anledningen till att jag har fört fram detta lagförslag är väsentligen, att det så snart som möjligt bör göras en plan för det svenska jordbrukets rationalisering, och därom äro vi alla överens. Vi hoppas att denna plan skall föreläggas nästa års riksdag. Denna plan kommer helt naturligt att på sina håll leda till en viss omfördelning av jorden, i stor utsträckning på frivillighetens grund men under det allmännas medverkan. Det kan då inte gärna vara lämpligt att inför detta framtida perspektiv nu låta en utveckling fortgå, som skapar olyckliga bestående förhållanden, och det är inte tal om annat än att utvecklingen för närvarande icke har någon sund riktning.

När man talar om att jordbrukarna själva skola rationalisera, så får man komma ihåg att varje enskild jordbrukare rationaliserar såsom det passar honom bäst, men det behöver inte alls sammanfalla med vad som är bäst för det svenska jordbruket. Ofta är det alldeles tvärt om. Nu föreskriver denna framlagda lag, att om inte särskilt tillstånd gives, så får man inte lov att slå samman två bärkraftiga jordbruk. Man får inte låta husen förfalla på något av två bärkraftiga jordbruk. Lagen hindrar inte att jordbruken drivas ihop, men husen skola underhållas för att vi den gång, när man går till att planlägga en rationalisering, skola fortfarande kunna räkna med två bärkraftiga jordbruk. Nu målar herr Thorell här upp en tavla av en stackars jordägare, som har två självständiga jordbruk och som är så skuldsatt och har det så svårt, att han

Ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.
(Forts.)

kan inte underhålla byggnaderna mer än på det ena, och då vill han låta byggnaderna på det andra förfalla och slå samman jordbruken. Jag anser, herr Thorell, att i detta fall är det i samhällets intresse att denne jordbrukare säljer det ena av dessa två ställen. Det är allra bäst, och då slipper han ifrån att dragas med skuldsättning. Han har ju tydligen inte förutsättningar att driva två jordbruk. Jag har här i riksdagen förklarat, att jag är inte den som är emot att företagsamma och duktiga människor få driva mer än ett jordbruk, men jag kan inte säga att det är något samhällsintresse att någon har flera jordbruk än han orkar driva.

Sedan föreskriver denna lag också att ett ofullständigt jordbruk inte får sammanslås med, om jag så får säga, huvudgården, om det finns bättre förutsättningar för att det jordbruket sammanslås med ett annat ställe, som behöver bli starkare för att kunna bestå. Om det är en herrgård, som har ett arrendeställe i sin utkant på 8, 10 eller 15 tunnland, och vid sidan av det ligger kanske ett par tre stycken 10-, 20-tunnlandsställen, så kan det vara rationellare att 15-tunnlandsstället inte slås ihop med herrgården. Det är väl bättre, om det nu skall upphöra som självständigt jordbruk, att den jorden användes för att förstärka de andra små ställena, så att man åtminstone kan ha kvar någon självständig bonde. Jag kan inte se att det är annat än ett samhällsintresse att vi hindra sådana sammanslagningar, där man klart kan se att om något år skulle man vilja ha det ogjort och ha det på ett annat sätt.

Vad blir det av jordägarnas frihet? säger herr Thorell. Jag vet inte vad det blir av den, men jag har ju också ofta här i riksdagen fått predikat för mig att kapitalägaren, den som äger produktionsmedlen, är en förvaltare åt det allmänna. Han har produktionsmedel och kapital i sin omvårdnad såsom förvaltare åt det allmänna. Hålla vi på den förvaltarprincipen, herr Thorell, så måste ju alla jordägare i handhavandet av sin jord försöka ordna det så som kan vara ur samhällets synpunkt bäst. Det är dock på det sättet, att vår generation anser att det är bra att ha en självständig bondebefolkning, och har man den uppfattningen skall man också se till att de jordbruk, som äro bärkraftiga och kunna existera, också få existera och att vi inte driva rationaliseringen i onödan så långt, att vi låta även bärkraftiga jordbruk försvinna, därför att det passar den nuvarande ägaren bäst, eller vi låta det gå så långt att ett ofullständigt jordbruk suges upp av en stor gård, fastän det bättre skulle kunna användas för att förstärka andra mindre jordbruk. Sedan jag fick nöjet att tillämpa lagen om inskränkning i rätten att förvärva fast egendom, har jag redan fått se åtskilliga skrämmande fall, då stora jordbrukare köpa småställen och införliva dem med sina egendomar, där de inte ha någon betydelse men där det skulle finnas en mycket mera praktisk användning för dem. Med den erfarenheten inför ögonen måste jag säga, att det är övervägande nyttigt om riksdagen nu antar denna lilla lagändring såsom ett andrum för samhället inför de större reformer, som vi skola få tillfälle att diskutera nästa år.

Herr Hellbacken: Herr talman! Endast några ord till herr Thorell.

Jag påstod, att det var vissa personer, som i spekulationssyfte köpte jordbruksfastigheter, och det är sant, men det som utredningen mest har fäst sig vid är att en del stora jordägare funnit med sin fördel förenligt att slå samman brukningsdelar för att undkomma den sociala arrendelagens bestämmelser. Dessa jordbruk ha haft bra byggnader, men det har annonserats att dessa byggnader så småningom skola rivas. Man har i vissa fall rent av låtit förstå, att det är detsamma hur det lagstiftas, ty alltid finns det möjlighet att komma ifrån lagarna. Om herr Thorell suttit i denna utredning, som förberedande

Ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.

(Forts.)

sysslat med frågan, tror jag han kommit till samma uppfattning som utredningsmännen kommit till. En framstående jordbrukare på sörmlandsbänken, som tillhör herr Thorells parti, är enig med oss att här måste göras något. Jag skall givetvis inte andraga alla dessa fall, men jag anser det synnerligen välbetänkt att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framlagt denna proposition innan det skett för stor skada på området. Det är riktigt som herr Sköld sagt, att vi ha ett problem med dessa jordbruk som är inte bara vittomfattande utan även mycket komplicerat. Det blir värre, om vi inte sätta stopp för vissa saker, som ske genom att en del personer anse att de kunna handla efter eget gottfinnande utan att taga sociala hänsyn.

Jag kan inte finna, herr talman, att det föreligger skäl till något annat än att gå med på andra lagutskottets förslag, som innebär bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr **Karlsson** i Stuvsta: Herr talman! De här föreslagna ändringarna i 1942 års vanhävdslag äro nog av rätt stor betydelse, inte i så måtto att denna lag kommer att bli så mycket effektivare genom dessa ändringar, utan närmast därför att med godtagande av dessa ändringar kommer ju riksdagen att i viss mån binda sig för en bestämd jordpolitik i fortsättningen. Här fastställs ju nämligen att man inte skall ha rätt sammanslå fullständiga jordbruk, d. v. s. att riva de hus, som finnas, då det gäller fullständiga jordbruk, men däremot skall man ha rätt att göra det i fråga om ofullständiga jordbruk. Härmed blir det ju i alla fall på det sättet, att familjejordbruket fastslås som riktpunkt för statens jordpolitik. Detta innebära faktiskt de här föreslagna ändringarna. De små arrendatorerna skola tillåtas rinna genom sållet men inte de s. k. bärkraftiga, och detta innan det finns någon plan för jordbrukets rationalisering och innan det närmare har bestämts vad som är att anse som bärkraftigt jordbruk.

Det är klart att det med hänsyn härtill kan uppstå betänkligheter. Det är fråga om en provisorisk lagstiftning, som bara skall gälla för ett eller två år, och då kunde det väl också ha varit befogat att taga med alla jordbruk i avvakten på ett principbeslut om statens kommande jordpolitik. Jag tvivlar å andra sidan inte på att med hänsyn till nuvarande parlamentariska läge familjejordbruket kommer att bli riktpunkten för statens jordpolitik, och även av det skälet har jag inte någon anledning att här ställa något yrkande. Jag skulle annars kunna sympatisera med tanken att man, med hänsyn till att det är fråga om en provisorisk lagstiftning och någon riktpunkt för jordpolitiken ännu inte har officiellt fastslagits, skulle ha utvidgat denna provisoriska lagstiftning till att gälla alla jordbruk, då det bara rör sig om en tid av två år. Men jag avstår från yrkande också av ett annat och väsentligare skäl, det nämligen att denna vanhävdslag i alla fall inte är mycket värd. Det har sagts många gånger, att den är inte värd det papper den är skriven på, och med hänsyn därtill kan det spela ganska ringa roll vad som står i den där lagen. Det gör att jag icke har något yrkande.

Slutligen skulle jag vilja säga till herr Thorell, att hans uppfattning i frågan är ju på sitt sätt konsekvent. Han hävdar ju, att jordägarens äganderätt skall vara oinskränkt, och om den inte får vara det så skulle förhållandena här påminna om, jag tror det var diktaturländerna han åberopade. Han menar alltså, att jordägarna skola ha rätt att köra i väg arrendatorerna och slå samman gårdarna ungefär hur som helst. Det skulle då betyda, att de skola ha rätt att påskynda flykten från landsbygden hur mycket som helst, och han menar också att det vore riktigt att uppmjuka arrendebestämmelserna så att man an-

Ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.
(Forts.)

tagligen inte skulle behöva ha någon byggnadsskyldighet eller behöva underhålla de byggnader man arrenderade ut, utan skulle få göra litet hur som helst. Jag skall inte polemisera mot denna uppfattning, därför att jag förstår att det är herr Thorells principiella uppfattning om den privata äganderätten. Jag bara vill säga, att en sådan tolkning av privatäganderättsbegreppet måste ju innebära både tvång och övervåld mot andra människor, mot en stor grupp av befolkningen, och det måste ju innebära att man är anhängare av en utveckling i forcerad takt hän emot att privatägarna bli allt färre och färre här i landet och den stora massan blir utan sitt eget. Jag kan emellertid som sagt utifrån den politiska uppfattning, som herr Thorell har, förstå det mycket väl.

Herr Thorell: Herr talman! Statsrådet Sköld ansåg, att om man inte gjorde något åt denna sak, så skulle man kunna skapa olyckliga förhållanden. Jag har litet svårt att förstå detta, ty om man nu ändå tänker rationalisera och vi antaga ett sådant fall som han skisserade, nämligen att en stor gård tagit jorden under eget bruk och att man rivit, helt säkert inte de bra husen, ty så dum är man inte att man gör det, men de dåliga, därför att man är rädd för underhållet, så är väl ändå jorden kvar! Om det blir ingrepp på det sätt, som jag förstår ingår i statsrådets tankegång, är det väl icke något som hindrar att sedan, när denna plan en gång kommer att göras upp, jorden ändå lägges ihop med ett annat jordbruk bredvid. Jag förstår ej, att det är något som helst hinder. Hur man än talar om illojala jordägare, så kunna de icke flytta bort jorden; den kommer alltid att finnas kvar.

Då säger statsrådet, att jordägarna få icke göra någonting, som ej sammanfaller med samhällets intressen. Det är jag också med på; jag vill icke tala för att de skola göra annat än vad som sammanfaller med samhällets intressen. Men jag kan icke se, att det är något samhällsintresse att, som statsrådet nyss sade, en ägare kan få taga jorden under eget bruk men samhället tar sig före något så oekonomiskt som att taga material och arbete, som så väl behöves i samhället för andra ändamål, för att använda det för att underhålla hus, som skola stå tomma till en mer eller mindre avlägsen framtid, när det skall bli klart, hur detta skall rationaliseras. Jag är, när det nu för tiden talas så mycket om rationalisering, ganska rädd, att vi skola rationalisera bort för mycket av framför allt mindre jordbruk. Vi behöva dem så innerligt väl särskilt i våra mera avlägsna bygder. Det är vänligtvis dugligt, hårt folk, som behöves i skogarna till körare och allt möjligt sådant. De ha visserligen en ringa utkomst men de ha dock en sådan. Skall rationaliseringen gå ut över dessa många goda hem, är det, herr Karlsson i Stuvsta, jag och mina meningsfränder, som få slå vakt om den privata äganderätten och om den samhällsklass han nyss talade om.

Sedan sade statsrådet, att Thorell målar ut detta om de skuldsatta jordbrukarna. Ja, statsrådet vet nog, att det finnes sådana. Men jag tyckte, att han gav ett förfärligt dåligt recept, som de säkerligen många gånger icke kunna acceptera, även om det kommer från ett så högt uppsatt håll. Det är när han säger, att de skola sälja den ena gården. De kanske ha ärvt dem båda, de äro kära i dem, de kanske hava små barn och äro skuldsatta för tillfället; men det är duktigt folk, som tror sig ha möjlighet att småningom komma ur denna hårt beroende ställning. Det kanske de göra, om ej statsrådet tvingar dem att bygga i onödan på den ena gården. Sedan bli barnen småningom stora, och så bruka de de båda gårdarna gemensamt. Jag tror, att de säkert förbehålla sig att behålla båda gårdarna i fortsättningen av många skäl. Det

Ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen om åtgärder mot vanhävd av jordbruk.
(Forts.)

tror jag är ett ganska stort samhällsintresse, när vi, som sagt, stå inför att i fortsättningen få en bortrationalisering av många gårdar.

Sedan talades det om en självständig bondebefolkning. Ja, det är därför jag tagit till orda här. Jag om någon håller på en självständig bondebefolkning, eftersom jag själv tillhör och uppväxt bland en sådan. Dess blod flyter i mina ådror. Jag vill icke släppa tanken på en sådan. I detta fall äro vi fullständigt överens.

Till slut: herr Karlsson i Stuvsta sade, att jag menade att det skall vara oinskränkt rätt att uppsäga arrendatorerna. Ja, men herr Karlsson, när han gick upp här och höll detta anförande, skulle väl herr Karlsson åtminstone ha hört på vad statsrådet Sköld sade i sitt anförande alldeles före. Statsrådet sade, att denna lag utgör intet hinder att uppsäga arrendatorerna, såvitt jag fattade statsrådet rätt. Jordägarna kunna mycket väl taga jorden under eget bruk. Varför blandar herr Karlsson in saker och ting, som icke höra till detta? Det är bara beroende på missförstånd, att jag får mottaga beskyllningar som jag på intet sätt gjort mig förtjänt av.

Jag har med detta sökt besvara de invändningar, som gjorts. Jag har icke kunnat ändra uppfattning på grund av de anföranden som hållits, och jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.

*Motion om
upphävande
av lagarna
om kollektiv-
avtal och
arbetsdomstol.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 73, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Nordström* i Kramfors m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta, att lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol skulle upphävas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Nordström* i Kramfors: Herr talman! Även om jag ej har någon illusion om att kunna vinna riksdagens gehör för bifall till motionen, anser jag ändå nödvändigt att säga några ord vid begravningen av densamma.

Om man endast tar del av de senaste årens riksdagslektyr i fråga om ställningen till kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol, skulle man ju lätt kunna förledas att tro, att dessa frågor för fackföreningsfolket skulle ha mycket underordnad betydelse. Att så ej är förhållandet torde dock framgå, om man studerar förhållandena vid fabriker, verkstäder och andra arbetsplatser. Det klara avståndstagande, som arbetarrepresentanterna företrädde vid lagarnas genomtrufande 1928, förefinnes alltså bland de direkt berörda arbetarna. Det är därför ganska naturligt, att riksdagen gång efter annan tvingas att syssla med frågorna om att upphäva kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol.

Att majoritetspartiets representanter intaga en annan ståndpunkt nu än vid lagarnas antagande är enligt min mening icke beroende på någon föränd-

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

rad uppfattning hos arbetarna utan får väl mera ses som en strävan från detta majoritetsparti att sitta på två stolar. Majoritetspartiet i riksdagen har övertagit den så kallade statliga neutraliteten i frågor som röra arbetsmarknaden.

Redan från början anser jag nödvändigt att säga ifrån, att jag är medveten om att kollektivavtalslagen icke förhindrar fria överenskommelser i fråga om avtalens innehåll och inte heller förhindrar förödande strider på arbetsmarknaden om löne- och arbetsvillkor. Det är alltså icke på detta område som kollektivavtalslagen hindrar fackföreningarna att bruka sin makt. Det är däremot i de tusen och en småfrågor, vilka dagligen förgifta förhållandena på arbetsplatserna, som fackföreningsfolket på grund av lagens existens är berövat möjligheterna att hävda sina intressen.

Bland fackföreningsfolket borde det väl i dag icke förekomma någon meningsskiljaktighet i denna fråga. Själva den grundtes som gäller för lagstiftningen i hithörande frågor angavs av LO:s kongress 1936, där man sade: »Förutsättning för all lagstiftning har ju av ålder varit, att parterna i rättsligt hänseende varit jämställda; denna jämställdhet existerar icke för närvarande på kollektivavtalets område.» På grundval av denna uppfattning ställde samma LO-kongress kravet, att arbetarnas rättsställning på sådant sätt stärktes, att de erhålla den jämställdhet, som utgör grunden för all lagstiftning.

Denna grundförutsättning för lagstiftningen saknas alltså tio år efter det Sveriges fackliga landsorganisation antog sitt uttalande. I och med detta menar jag också, att vi måste förstå det missnöje, som faktiskt förefinnes bland arbetarna i denna fråga.

Den 5 maj förra året förekom i denna kammare en stor debatt omkring en interpellation om förfogandelagens tillgripande för att få i gång verkstadsindustrien. Inom parentes vill jag passa på att säga, att jag tror att en hel del av talarna i den debatten helst skulle se, att deras tal varit ogjorda; jag menar dem, som hävdade, att konflikten ej utgjorde något allvarligt hinder för folkförsörjningen. Det behöver väl i dag icke råda någon tvekan om att metallkonflikten på ett avgörande sätt försenat och försvårat bostadsproduktionen.

På interpellantens begäran, att regeringen den gången skulle begagna statens makt mot arbetsgivarna, svarade man energiskt från majoritetspartiets sida, att man var motståndare till statsingripanden på arbetsmarknaden. Om samma representanter i dag ville stiga upp och begagna en bråkdel av den energi de då utvecklade mot statliga ingripanden — som ju ändå skulle rikta sig mot arbetsköparna — för att bekämpa statens ingripanden genom kollektivavtalslagen och arbetsdomstolen, är jag förvissad, att denna kammare med stor majoritet skulle bifalla min motion om lagarnas upphävande.

Tyvärr ser det ut som om detta motstånd mot statliga ingripanden i arbetsmarknadsfrågor endast gäller ingripanden, som skulle komma att rikta sig mot arbetsgivarna. Man tycks av allt att döma icke ha något emot sådant statligt ingripande, som försvårar arbetarnas hävdande av sina intressen.

Jag roade mig med att gå igenom riksdagens protokoll för den 5 maj, och där plockade jag bland annat ut herr Severin i Stockholm, som talade om att han var gammal fackföreningsman. »Sedan de tidigaste åren», säger han, »då jag kom att ansluta mig till fackföreningsrörelsen, har denna enstämmigt varit motståndare till statsingripanden i arbetskonflikter och överflyttande av fackföreningsrörelsens uppgifter på statsmakten.»

Den gången gällde det, som jag nyss sade, förslaget om ingripande mot den nackstyva verkstadsföreningen. Då ansåg sig herr Severin med flera skyldig att taga avstånd från statsingripande i princip. Men mig veterligen har sam-

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

ma principfasthet icke hittills kommit till synes vid de många olika tillfällen som kammaren behandlat frågan om kollektivavtalslagen och arbetsdomstolen. Då det var många flera, som i likhet med herr Severin uttalade sitt principiella avståndstagande från statens ingripande på arbetsmarknaden, kan jag icke underlåta att, då vi behandla min motion om kollektivavtalslagens slopande, något beröra arbetarklassens ställningstagande i dessa frågor.

Jag är icke alldeles övertygad om att arbetarrörelsen har en principiell motvilja mot att begagna parlamentet för att förbättra sin existens. Att arbetarna varit och alltjämt äro motståndare till statliga åtgärder får väl närmast ses ur den synpunkten, att det hittills ej funnits några förutsättningar för att arbetarna genom parlamentet skulle kunna tillvarata sina intressen på arbetsmarknaden. Så länge de nuvarande äganderättsförhållandena bestå bli lagstiftningsåtgärder som regel ett hinder i arbetarnas kamp för bättre levnadsstandard, och därför måste de bekämpa dylik lagstiftning. Skulle däremot dessa äganderättsförhållanden förändras så, att arbetarna verkligen bleve jämställda på arbetsmarknaden, komme detta säkert också att medföra, att arbetarnas ställning till dessa frågor väsentligen förändrades.

Jag vill för min del icke tro, att det inom arbetarrörelsen finnes någon, som hävdar den uppfattningen, att strejkrätten i och för sig skulle vara eftersträfvandsvärd. Det är väl närmast så, att arbetarna hittills ej kunnat finna något bättre medel för att driva igenom sina krav, och detta gör att de med alla till buds stående medel måste försvara rätten att genom stridsåtgärder försöka hävda sina intressen. Det är ju inte striden i och för sig som de eftersträva utan resultatet. Om detta resultat skulle kunna uppnås på annan, mindre påkostande väg, t. ex. genom parlamentet, tror jag ej, att arbetarna skulle förkasta en sådan utväg.

Nu är ju förhållandet dock så, som L.O:s kongress fastslog 1936, att någon jämställdhet icke finnes på arbetsmarknaden. Enligt § 4 i kollektivavtalslagen äro visserligen både arbetsgivare och arbetare förbjudna att vidtaga arbetsinställelse under avtalsperioden. Men under det att praktiskt taget alla kraftåtgärder från arbetarnas sida betraktas som olagliga, finnes det tusentals olika metoder för arbetsgivarna att driva sin vilja igenom under avtalens giltighetstid. Det övervägande antalet så kallade tolkningstvister är ju sist och slutligen ingenting annat än rena intressetvister. Det gäller frågor om avskedanden, frågor om ackordspris, om övertid, om skiftgång, om placering i olika lönegrupper, frågor om att leda eller fördela arbetet, frågor om arbetarskyddsåtgärder, hygieniska saker o. s. v.

På pappersindustriarbetarförbundets senaste kongress framlades ett drastiskt exempel på vilka vidrigheter arbetarna ha att kämpa mot och hur de i stor utsträckning hindras häri av denna kollektivavtalslag. Det var en arbetare som meddelade, att vid en fabrik i Mellansverige hade arbetarna gjort en hemställan om att erhålla en hink och en skopa för att ha dricksvatten tillgängligt i en överhettad arbetslokal under ett mycket krävande och tungt arbete. Arbetarna erhöilo hinken för att hämta vatten, men bolagsledningen ansåg, att skopan var en lyx. I denna lokal, begärde bolagsledningen, att arbetarna skulle arbeta på övertid. Arbetarna hade lagligen ingen rätt att vägra denna övertid, men på inrådan av en fackföreningsledamot vägrade arbetarna att göra övertid. Därest bolagsledningen i detta fall gått till arbetsdomstolen, skulle arbetarna även i detta fall ha tvingats utföra övertidsarbete i enlighet med bolagets begäran.

Jag har i min motion tagit upp ett par av arbetsdomstolen förra året avkunnade domar som skolexempel på arbetarnas rättslöshet i trots av arbetar-

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

majoriteten i riksdagen. Det förra året relaterade exemplet från Gullänget är i och för sig ett skolexempel. Arbetarna dömdes att återgå men lyckades sedermera med sin uppgift att få bort den olämpliga tidsstudiemannen. Arbetarna tvingades här att begagna olagliga metoder för att vinna ett syfte, som av alla ansågs berättigat. I dag har just innan jag steg upp på talarstolen epilogen till Gullänget utspelats. Man meddelar, att arbetsdomstolen i går ålade Gullängets arbetare ett skadestånd på 76 000 kronor för deras strid mot Hägglund & Söner. Arbetsdomstolen har visserligen enhälligt prutat ned bolagets begäran på 160 000 kronor och uppskattat den totala skadan till 115 000 kronor; därav anser den, att bolaget bör svara för en tredjedel självt. Så kommer man ner till 76 000 kronor i skadestånd, som Hägglund & Söner böra ha rättighet att få. Där skola tolv arbetare enskilt utgiva 165 kronor per man, och 81 arbetare skola erlägga 110 kronor per man och fackföreningen i Gullänget 5 000 kronor. Detta är alltså ett av de vackra exemplen på vilka vedervärdigheter arbetarna ha att kämpa mot. Det är icke bara ogina och arroganta tidsstudiemän och arroganta bolagsledningar utan också svenska statens domstolar, som för att lägga lök på laxen ålägga arbetare att betala 76 000 kronor i skadestånd för att de hålla på sin rätt. Arbetsdomstolens åläggande för handelsindustriarbetareförbundet att distribuera Dagsposten är också ett sådant där exempel, som talar för sig självt. Med arbetsdomstolens hjälp kunna alltså svenska arbetare tvingas att distribuera denna nazisttyska tidning.

Jag har gått igenom arbetsdomstolens domar under förra året, och jag har bland dem funnit en hel rad exempel värda att ta fram, men jag skall nöja mig med ett enda, en dom den 7 april förra året, ett av dessa utslag, som kunna få mycket allvarliga konsekvenser för arbetarna. Jag skall icke närmare ingå på det speciella fallet utan endast peka på den princip, som där knåsatts av domstolen. Den innebär att en arbetsgivare kan förflytta en arbetare från ett mera kvalificerat och bättre betalt arbete till ett lägre avlönat. Helt nyligen har meddelats om en dom rörande litografförbundet, och en hel rad andra exempel skulle kunna plockas fram, som visa praxis på här ifrågavarande område.

Andra lagutskottet har i sitt föreliggande utlåtande liksom föregående år återgivit en statistik över hur många mål, som inkommit från arbetsgivare och arbetare. Enligt min mening visar det förhållandet att arbetarna dragit 2 518 mål inför domstolen endast, att arbetarna sakna andra möjligheter att få rättelse till stånd i sina villkor och därför tvingas att såsom en sista utväg uppsöka arbetsdomstolen. Att arbetsgivarna icke äro så värst besvärade av arbetsdomstolen visar det ringa antal mål, som under årens lopp instämts av dem. För övrigt skulle jag i det här sammanhanget vilja göra den reflexionen inför denna nu återkommande statistik: varför har icke utskottet låtit utarbete en statistik över hur domstolens domar utfallit under årens lopp? Jag tror att en sådan statistik skulle ge väsentligt mera intressanta upplysningar om kollektivavtalslagens verkningar.

Jag framhöll i en förra riksdagen väckt motion i fråga om kollektivavtalslagens revision, att lagen på grund av sina för arbetarna skadliga verkningar borde avskaffas. Riksdagen följde den gången utskottets avslagsyrkande. Jag var redan då tämligen medveten om att en revision av kollektivavtalslagen skulle vara mycket svår att genomföra, men jag ansåg mig dock skyldig att försöka få riksdagen med på att åtminstone ta bort de värsta orättvisorna i lagen. Formuleringen av 4 § sista stycket gör det uppenbart för oss, att det icke bara är lagen som sådan utan till och med dess praktiska utformning som gynnar arbetsgivarna. Det är väl tämligen klart, att endast arbetsgivarna ha intresse av att i kollektivavtalen införas längre gående förpliktelser än vad

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

lagen nu föreskriver. Därest man lyckas med att införa dylika längre gående förpliktelser, få dessa stöd av lag; de längre gående förpliktelserna skola alltså gälla. Men arbetarna ha ett legitimt intresse av att förringa och förminska lagens verkan. Därför är det ett intresse för arbetarna att försöka i kollektivavtalen införa bestämmelser, som minska lagens verkningar. I lagens sista paragraf förbjödes emellertid all inskränkning i lagens tillämplighetsområde, men däremot stadgas, att en utökning av densamma mycket väl kan ske. En sådan bestämmelse måste ju till sina verkningar direkt drabba arbetarna, och därför hade jag för min del hoppats, att andra lagutskottet gjort ett försök att avlägsna 4 § sista stycket kollektivavtalslagen.

Som jag tidigare nämnt behandlades frågan om kollektivavtalslagens slopande vid Svenska pappersindustriarbetarförbundets senaste kongress förra året med anledning av motioner från ett flertal fackföreningar. På grund av dessa motioner beslöt kongressen att uppdra åt sin förbundsstyrelse att medverka till lagens slopande. I den debatt, som föregick kongressens beslut, uppvisades en mycket rik flora av exempel på hur arbetsdomstolen försämrar arbetarnas läge på arbetsplatserna. Ett ombud gav en sammanfattning av lagens verkningar i detta avseende. Han sade, att »man vid alla underhandlingar kunnat konstatera, att det är omöjligt att lösa mindre tvistefrågor lokalt. Arbetsgivarna ha bara hänvisat till att arbetarna kunna vända sig till arbetsdomstolen». Arbetsdomstolen har alltså mycket riktigt uppfattats som den mur, mot vilken arbetsgivarna kunna krossa alla de tusen och en småfrågor, som uppkomma lokalt på varje arbetsplats. Andra lagutskottet vill i dag i sitt utlåtande bestrida, att kollektivavtalslagen lägger hinder i vägen för arbetarnas strävan att skapa trygghet i anställningen och att förbättra sina arbetsvillkor.

Utskottet säger vidare, att min uppfattning i denna fråga icke delas av nägondera parten på arbetsmarknaden. Att majoriteten i pappersindustriarbetarförbundet har samma uppfattning som vi motionärer torde väl dock framgå av kongressens beslut och det uttalande, som jag nyss återgav från denna kongress. Utskottets uppfattning att kollektivavtalslagen icke berör ett avtals materiella innehåll torde väl bäst kunna bedömas genom ett studium av de domar, som arbetsdomstolen avdömt under årens lopp. Jag vill därför passa på tillfället att hemställa till utskottet, att det vid ett annat tillfälle ville ge riksdagen en statistik över arbetsdomstolens domslut; kanhända att riksdagens ständpunktstagande då skulle bli ett annat.

Jag har här i min hand ett uttalande från Gudmundrå fackliga centralorganisation, som i en skrivelse till andra lagutskottet krävt slopandet av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol. Denna fackliga centralorganisation, som omfattar 2 000 fackligt organiserade arbetare inom Gudmundrå, säger i klämmen till skrivelsen:

»När 1928 års riksdag beslutade antaga och fastställa ovannämnda lagar, mottogos dessa med reservationer och protester från de fackligt organiserade arbetarna, under årens lopp har även från dessa gång efter annan framförts krav om upphävande eller en revision av dessa lagar. En del av arbetsdomstolen fällda domar har ju även på ett speciellt sätt upprört de fackligt organiserade arbetarna och ett par sådana fall finns påtalade i motionen som ger belägg för att arbetarna icke kan hävda sina intressen så länge som dessa lagar existerar.

Den svenska fackföreningsrörelsen uppträder väl inte på ett sådant sätt på arbetsmarknaden att riksdagen måste lagstifta mot densamma, utan ådagalägger väl tvärtom en mycket saklig och objektiv bedömning av de olika arbetsmarknadsfrågorna.

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

Representantskapet vill därför helt instämma i vad motionärerna framfört, samt kräver att riksdagen måtte besluta att upphäva 1928 års lag om kollektivavtal och arbetsdomstol.»

Utöver det anförda skulle jag vilja understryka, att jag för min del tror att den svenska fackföreningsrörelsen i dag har växt ut till sådan styrka och mogenhet att den utan inblandning från statens sida nog kan lösa förekommande tvistefrågor på ett mera smidigt sätt än som nu är fallet med tillhjälp av arbetsdomstolen. Så länge nuvarande äganderättsförhållanden bestå i vårt land utgöra lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol ett mycket allvarligt hinder för fackföreningsrörelsens strävan att tillvarata sina medlemmars intressen, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min motion om dessa lagars upphävande.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Mig förefaller det som om herr Nordström i Kramfors hade haft anledning att vara litet mera lågmäld i sitt omdöme om vad han kallade majoritetspartiet, detta framför allt med hänsyn till vad som för en stund sedan inträffade i första kammaren. Där inträffade nämligen det att första kammaren enhälligt och utan debatt biföll andra lagutskottets utlåtande i detta ärende. Herr Nordströms egna partivänner hade icke ett ord att säga. De hade sålunda kommit underfund med att det var orimligt att ställa ett yrkande om bifall till motionen. Läget är sålunda nu det, att första kammaren avslagit motionen. Även om andra kammaren med stöd av herr Nordströms i Kramfors utomordentliga motivering till och med enhälligt bifaller motionen, så föranleder det ändå icke till någon riksdagens åtgärd. Detta bör herr Nordström i Kramfors hålla i minnet, när han går ut i landet och talar om hur reaktionärerna fira triumfer med kommunisternas medverkan i första kammaren.

Vi skulle kanske kunna votera nu, men det är enligt min mening oriktigt att göra det utan en erinran om vad det i själva verket här gäller. Motionärerna ha yrkat att, som det heter, »riksdagen måtte besluta, att lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol måtte upphävas». Andra lagutskottet har hemställt, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, och utskottet har givit enligt min mening mycket, mycket bärande skäl för denna sin hemställan. Motionärerna — i varje fall icke herr Nordström i Kramfors — vilja icke godta utskottets skäl. Jag skall icke försöka övertyga herr Nordström om att utskottets ståndpunkt är den riktiga och sålunda den bästa, ty han vill icke känna sig övertygad, även om han i sitt innersta måste vara det. Men motionärernas argumentering bör ju icke stå oemotsagd bara därför att herr Nordström i Kramfors icke vill eller icke förmår tillägna sig verkliga sakskalet.

De nu berörda lagarna — alltså lagen om kollektivavtal och lagen om arbetsdomstol — möttes vid antagandet 1928 med mycket starkt motstånd bland de fackligt organiserade arbetarna i landet och mycket starkt motstånd jämväl här i riksdagen. Detta motstånd var fullt förklarligt. Erfarenheterna av samhällsingripanden i förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare voro i högsta grad nedslående för att icke säga helt avskräckande. De första strejkerna här i landet, åtminstone de i modern tid, slogos ned med våld av statsmakterna. Jag syftar då närmast på strejken i Sundsvallsdistriktet och strejken vid Norbergsgruvorna. Åkarpslagen var, klart uttalat, riktad mot fackföreningsrörelsen. Den syftade till att göra strejkande arbetare till lagbrytare för att kunna straffa dem. Vräkningar under arbetskonflikter förekommo i stor utsträckning. Vi komma kanske ihåg sådana namn som Mackmyra, Våhl-

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

berg, Nättraby o. s. v. Dessa vräkningar företogs med lagens stöd, och det rördes icke en fena för att förhindra dem eller för att få lagen ändrad till den svagare partens förmån. Avskedanden förekommo i stor utsträckning bara därför att arbetarna organiserade sig fackligt. Lagen gav icke heller där något stöd åt den svagare parten. Lagen och ordningsmakten arbetade faktiskt i arbetsgivarnas tjänst.

Det är en lång och utomordentligt pinsam historia, som jag här icke närmare skall gå in på, men jag skulle dock vilja erinra om att det 1910 framlagda förslaget till avtalslag var ett klart uttryck för reaktionens försök att strypa fackföreningsrörelsen. Lika utmanande var det förslag, som 1916 utarbetades inom socialstyrelsen men som lyckligtvis icke kom på riksdagens bord. Vad som förekom under 1920-talet var icke heller ägnat att skapa förtroende för den lagstiftande församlingen, när det gällde förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare. Det hette någon gång långt borta i historien: »Minnens I Håtunaleken?» Jag säger nu: Minnes ni stripadirektiven? Mot bakgrunden av detta och mera därtill skall man se det motstånd, som restes mot avtalslagarna. Till dessa nedslående erfarenheter kom också, att lagarna, sådana de förelades riksdagen, verkade avskräckande och jämväl voro det. Under riksdagsbehandlingen blevo emellertid de värsta gifttänderna utdragna, vilket i viss mån modereade motståndet, när lagförslaget upphöjdes till lag. Avtalslagarna kommo till, och den fackliga rörelsen inrättade sig efter det nya läget. Jag kan ju gärna säga: den hade egentligen ingenting annat att göra. Men den gjorde det. Jag har här icke ett ord till försvar för avtalslagarna, men jag tror att man icke gärna med bibehållet allvar kan göra gällande annat än att erfarenheterna givit vid handen, att de värsta farhågorna icke blivit besannade, detta framför allt tack vare att arbetsdomstolen redan från början kom i goda händer och tack vare det mera hyfsade umgänge mellan parterna på arbetsmarknaden, som så småningom inträtt.

Nu kan det naturligtvis tvistas om, huruvida arbetarna accepterat dessa lagar eller icke. Ett faktum är emellertid, att lagarna återopas, när gällande avtal icke följas. Herr Nordström har själv omnämnt, huru många ärenden som arbetarparten resp. arbetsgivarparten fört inför arbetsdomstolen. Under åren 1929—1945 har arbetarparten stämt i 2 518 mål och arbetsgivarna ha stämt i 346. Det bevisar ingenting annat, menar herr Nordström, än att arbetarna äro mest besvärade av lagarna. Det är ju att vända saken fullständigt på huvudet. Vad det bevisar är, att arbetarna haft flera anledningar att kräva respekt för avtalen än arbetsgivarna och ha vänt sig till domstolen för att få hjälp att få avtalen respekterade. Att det behövs ett instrument för en rättslig lösning av tolkningstvister borde ligga i öppen dag för envar, som icke menar att djungelns lag skall råda. Men jag kan ju förstå, att folk som skriver under ett avtal och sedan springer ut och ber andra att avslå det icke har sinne för rättsprinciper. Man insåg emellertid redan år 1920, att man behövde ett instrument för lösande på rättslig väg av tolkningstvister. Centrala skiljenämnden kom ju till genom lagen av år 1920 för att fylla den uppgiften. Den avskaffades år 1928 i och med avtalslagarnas tillkomst, eftersom den uppgift centrala skiljenämnden haft därefter skulle övertagas av arbetsdomstolen. Skulle nu dessa lagar utan vidare upphävas och arbetsdomstolen sålunda avskaffas, måste väl i all rimlighets namn ett annat instrument skapas. Antingen får man då återuppliva centrala skiljenämnden eller skapa ett nytt organ. Motionärerna synas emellertid icke vilja ha något sådant organ. Tydligt vill man ha det så — i varje fall förefaller det så av motionen att döma — att man vid tvist om ett avtals innehåll, en tolkningstvist, icke skall vända sig till ett rättsinstitut som dömer,

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

utan parterna skola gå i strid, d. v. s. tillgripa, som herr Nordström säger, »andra medel». Man vill ha den ordning, som tyvärr gäller staterna emellan. Kommer man i tvist, går man icke till en domstol, ty någon sådan har man inte, utan man slåss, vilket leder till, icke att man får veta vem som har rätt utan vem som är starkast, med andra ord vem som är värst i att slåss. Nu menar herr Nordström, att arbetarparten är den svagaste parten på arbetsmarknaden. Då får man väl förutsätta, att rättegångens inför arbetsdomstolen ersättande med den öppna striden logiskt skulle leda till att den svagare parten, arbetarparten, som nu kan vädja till arbetsdomstolen, skulle bli slagen av den starkare. Men läget bleve icke sådant som herr Nordström tror, att man utan vidare kunde bryta avtal och strejka eller förklara lockout och därmed göra makt till rätt. Ty ett avtalsbrott kan påtalas inför allmän domstol, och skadestånd kan utkrävas. Detta kanske motionären har förbisett. Och då frågar jag verkligen: tror man, att det skulle vara till förmån för parterna på arbetsmarknaden eller låt mig säga till förmån för arbetarna, om tvister rörande ingångna avtals tolkning skulle avgöras av rådhusrätten i Trosa eller någon häradsrätt på landet i stället för av arbetsdomstolen? Domstolar, som kanske icke ha sett ett kollektivavtal, skulle då ersätta arbetsdomstolen, i vilken arbetarparten och arbetsgivarparten äro lika representerade. Jag är fullkomligt övertygad om att förhållandena skulle bli långt sämre än vad de äro nu.

Bland allt annat som är vilseledande i motionen är också uppgiften om att avtalslagarna skulle vara en motsvarighet till den engelska fackföreningslagen, som det nu är fråga om att upphäva — den kanske redan är upphävd; därom kan jag icke yttra mig. Gör man gällande detta, har man icke stora anspråk på likhet. De svenska lagarna förbjuda lyckligtvis icke strejker, när det gäller intressetvister. De svenska lagarna förbjuda icke generalstrejk. De svenska lagarna innehålla icke förbud för statstjänstemän att tillhöra LO o. s. v. De svenska lagarna kunna icke jämföras med den engelska lagen. Detta hindrar naturligtvis icke, att det kan framkomma skäl för att avskaffa nu ifrågavarande lagar. Det menar jag fullkomligt uppriktigt. Men har man fått några sådana skäl framförda, och har man sett eller hört några krav, som kunna tillmätas avgörande betydelse? Har man hört, att samhällsmedborgare utanför arbetsmarknaden eller låt mig säga samhället i dess helhet anfört några klagomål över dessa lagar? Icke så vitt jag vet. Har man hört, att man från arbetsgivarhåll vill ha lagarna avskaffade? Icke så vitt jag vet. Men man har hört detta från arbetarhåll, menar herr Nordström. Det har jag också hört, många gånger t. o. m., men om man har resonerat om de erfarenheter som vunnits och vilket tillstånd som skulle inträda vid ett blankt upphävande utan skapande av något annat i stället, har kravet icke vidhållits. Om man emellertid förtiger vad jag nyss pekade på, kan man givetvis få fram krav. Jag vet icke i detta nu, vad t. ex. en omröstning i arbetarnas fackliga organisationer om avtalslagarnas vara eller icke vara skulle ge för resultat. Jag vet icke och kan icke spå något om hur en sådan omröstning skulle utfalla. Herr Nordström har nu slagit fast, att pappersindustriarbetarförbundets kongress för något år sedan gjorde ett uttalande för att lagarna skulle upphävas. Ja, med all respekt för pappersindustriarbetarförbundets kongress kunna vi väl ändå icke påstå, att den representerar hela den svenska arbetarklassen. Det gör den icke. Men herr Nordström bättrade på bevisen med en resolution, som en facklig centralorganisation hade antagit och skickat andra lagutskottet. Ja, det är icke så märkvärdigt. Den hade herr Nordström beställt hemma i Kramfors. Den är daterad Kramfors den 24 februari i år och ställd till andra lagutskottet. Här

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

är den. Men det är så dags att komma till andra lagutskottet med ett papper som är daterat den 24 februari, när utskottets utlåtande är daterat den 21 februari. Det är icke ens fördraget i utskottet, ty det kom för sent.

När saken ligger till på det sättet att man icke kan säga att det från någondera sidan rests ett allvarligt krav på att lagarna skola upphävas och då det från samhället i övrigt icke försports något som tyder på att man vill se lagarna upphävida, kan väl riksdagen icke gärna utan vidare gå in för att upphäva dem och lämna fältet fritt utan att sätta något annat i stället. Det förefaller mig i varje fall vara fullkomligt otänkbart. Nu är det ju för resten för sent att göra något, då herr Nordströms egna partivänner i första kammaren för någon stund sedan hjälpt till att slå ihjäl herr Nordströms motion. Väl bekomme, herr Nordström.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sundberg: Herr talman! Det förefaller mig, som om det i ett par av de i dag behandlade ärendena varit ganska dålig korrespondens inom den kommunistiska riksdagsgruppen. Här går man i den fråga vi nu behandla med sedvanlig stor skärpa in för att eliminera allt statligt inflytande i fackliga frågor överhuvud taget och alldeles särskilt då i kollektivavtalsfrågorna. Där-om kunna väl meningarna ännu i dag vara delade inom arbetarklassen, det skall villigt erkännas. Det kommunistiska resonemanget här rinmar emellertid icke väl med resonemanget i den fråga vi tidigare behandlat i dag. Vid behandlingen av frågan om lönetilläggen hade vi bl. a. att taga ställning till motionerna nr I: 106 och II: 206, i vilka man från kommunistiskt håll krävde statligt ingripande när det gällde kollektivavtalen för de hos staten anställda befattningshavare, som arbeta enligt kollektivavtal. Jag tycker, att det råder en tydlig dualism i uppträdandet i de båda frågorna, och jag har icke kunnat undgå att bli ganska förvånad däröver.

Herr Nordström i Kramfors: Herr talman! Vad beträffar andra lagutskottets talesmans resonemang om kollektivavtalslagens existens, dess utformning och den praxis som utvecklats sig finns det för mig ingenting att tillägga. Herr Olovson har egentligen icke givit några skäl, utan han säger bara, att han icke vet, om arbetarna äro motståndare till lagen. Jag å min sida är tämligen övertygad om att skulle man tillfråga arbetarna i denna fråga, skulle de med stor majoritet uttala sig för att få bort den. Herr Olovson menar, att man icke skulle kunna gå in för ett upphävande av dessa lagar just nu, därför att det icke finns något att sätta i stället. Jag tror icke, att den svenska fackföreningsrörelsen i dag är i behov av att ha något i stället. Den svenska fackföreningsrörelsen är icke, som herr Olovson gjorde gällande, den svagare parten. Även om den svenska arbetarklassen icke har den ekonomiska styrkan, har den i alla fall styrkan av sin majoritet i samhället. Därför tror jag icke att det ur arbetarsynpunkt skulle vara nödvändigt med något annat i stället för arbetsdomstolen. Säkertligen skulle de svenska statsmakterna mycket väl kunna överlåta till fackförbunden och arbetsgivarorganisationerna att, i de fall då de själva så önska, vid avtalsförhandlingar komma överens om att skapa ett skiljedomsinstitut av något slag. Det skulle alltså bli en sak, som fackförbunden och arbetsgivarna själva avgjorde, om de behövde eller ej. Jag är av den uppfattningen, att alla de olika småfrågor, som dragas inför arbetsdomstolen, icke obönhörligen måste föranleda stridsåtgärder. Men jag tror, att det skulle underlätta förhandlingsmöjligheterna för arbetarna, om arbetsgivarna icke kunde hänvisa till arbetsdomstolen, när de gång på gång

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

bara avslå begäran om tillrättalägganden av förhållandena på arbetsplatserna. För närvarande är det så, att arbetsgivarna icke behöva gå arbetarna till mötes i en enda fråga utan bara kunna hänvisa vederbörande att gå till arbetsdomstolen. Man behöver icke egentligen upptaga någon diskussion i sakfrågorna utan man menar, att arbetsdomstolen får avgöra det hela.- Det är just den sidan av dessa lokala detaljfrågor, som jag tror skulle lättare ordnas för arbetarna, om arbetsdomstolen avskaffades.

Jag vet icke, herr Olovson, hur många stridsåtgärder från de svenska fackföreningarnas och de svenska arbetarnas sida, som drogös inför civil domstol före år 1920. Den saken känner jag icke till. Jag vet icke heller, huruvida det skulle bli praxis att draga eventuella meningsskiljaktigheter inför civil domstol i framtiden. Det kommer ju egentligen an på arbetsmarknadens parter själva att avgöra detta, och jag tror, att den svenska fackföreningsrörelsen i dag är så stark, att den skulle ha möjlighet att med tämligen stor kraft förhindra eventuella försök att göra striderna på arbetsmarknaden till civilrättsliga frågor, som skulle dragas inför civil domstol.

Vad sedan angår frågan om mina partikamraters ställning i första kammaren får jag lov att säga, att det är något sent som detta argument föres till torgs. Denna fråga har behandlats vid åtskilliga riksdagar genom motioner i andra kammaren, som icke ha gått in i första kammaren, och det har aldrig tidigare varit vanligt, att man slagits för dem i mer än en kammare. Detta har icke tagits som bevis för att det skulle råda delade meningar i fråga om lagarnas upphävande. Jag tror icke att herr Olovson kan glädja sig däråt vid detta tillfälle heller.

Enligt min mening kom herr Olovson uteslutande med argument för oegentligheten och orättfärdigheten i ett statligt ingripande. Han gav dem mycket drastiskt ända fram till 1920-talet och stripakonflikten. Sedan har jag för mitt vidkommande gett en del exempel på arbetsdomstolens domar på 1930-talet, vilka enligt min mening visa, att egentligen samma förhållanden som rådde före 1930 alltså äro rådande på arbetsmarknaden. Om herr Olovson alltså skulle draga konsekvenserna av sin uppfattning om statligt ingripande på arbetsmarknaden före 1930, borde han yrka, att ifrågavarande lagar upphävas.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Herr Nordström kom här med det verkligt förlösande ordet. Han sade, att det icke varit vanligt att slåss för dessa motioner i första kammaren. Följaktligen menar han, att det icke skulle behövas nu heller. Han kan ju icke bättre ådagalägga, att det icke alls var meningen att få motionen bifallen. Ty förutsättningen för att han skulle få dessa lagar avskaffade var ju att motionen bifölls i båda kamrarna. Då ha vi sålunda läget fullt klart för oss: det hela är en demonstration för att demagogisera på ute i landet.

Utöver detta, herr talman, ids jag faktiskt icke säga mer än ett par ord och det är följande: Här ha kommunisterna gjort en framstöt för sin fackliga strategi. Nu är det ju så, att de gjorde en framstöt i fjol också ungefär vid denna tiden, när de fingo i gång metallarbetarstrejken. Det var deras fackliga strategi som tillämpades. Spåren förskräcka.

Herr **Brandt**: Herr talman! Jag har tillhört styrelsen för pappersindustriarbetarförbundet i nio år ända till strax före kongressen förra året, då man antog detta uttalande om att kräva kollektivavtalslagens slopande. Jag vill dock meddela, att förbundsstyrelsen enhälligt gick emot motionerna i frågan och

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

yrkade avslag på desamma. Det är ju uppenbart, att det på kongressen huvudsakligen var kommunister, som liksom herr Nordström i Kramfors här har gjort, förde talan för att man skulle avskaffa denna lagstiftning. Herr Olovson i Västerås har ju så ingående talat i denna sak och givit herr Nordström i Kramfors svar, att jag icke behöver tillägga så mycket, men jag vill ändå lämna några ytterligare upplysningar.

Denna kollektivavtalslag innebär ju, att man icke får tillgripa stridsåtgärder i tolkningsfrågor under avtalstiden. Detta föreskrives i 4 § i lagen och gäller alltså rättstvister. Det äro vi alla överens om. Men detta gäller ju icke intressetvister, som icke äro reglerade enligt avtal. Jag skulle vilja ställa den frågan till herr Nordström i Kramfors: Är icke ett slopande av denna lagstiftning egentligen en tillbakagång till förhållanden, som vi icke vilja ha tillbaka? Det är en definitivt förgången tid, då man löste dylika rättstvister medelst stridsåtgärder. Att återgå till den då gällande ordningen vore ju helt enkelt att sätta rätten i spjutstängs ände, såvitt jag förstår. Såvitt jag känner till, är det endast svenska pappersindustriarbetarförbundets kongress, som har uttalat sig för att man skulle slopa denna lagstiftning. När LO:s kongress år 1936 behandlade den frågan, avstyrkte sekretariatet samtliga motioner i frågan, och kongressen beslöt i enlighet med sekretariatets förslag, men man sade då, att arbetarnas rättsställning måste stärkas på sådant sätt, att de erhålla den jämställdhet, som utgör grunden för all lagstiftning. Därför ansåg man icke, att kollektivavtalslagen skulle slopas, men det skulle vidtagas andra åtgärder. Det finns mig veterligt intet annat fackförbund, som haft den uppfattningen, att man skulle slopa denna kollektivavtalslag.

Jag vet icke, om herr Nordström i Kramfors känner till, hur man går till väga, när man går till arbetsdomstolen. Jag har varit med vid många tillfällen, då vi ha övervägt, om vi överhuvud taget skulle gå dit med en fråga eller icke. I detta sammanhang kanske jag skall tala om, att vid pappersindustriarbetarförbundets kongress lämnades den upplysningen, att förbundet hade hänskjutit 108 mål till arbetsdomstolen. Av dessa hade förbundet vunnit 41 men förlorat 58 mål. Det var alltså 9 mål, som man betraktade som oavgjorda. Emellertid meddelade förbundsstyrelsen även, att det vore att märka, att arbetsgivarna ofta fallit till föga inför hotet, att man ämnade gå till arbetsdomstolen. Det känner jag mycket väl till. Det är många gånger, som vi i förbundsstyrelsen beslöt att gå till arbetsdomstolen, men arbetsgivarna föllo till föga inför hotet och gingo med på vår hemställan. Räknar man med dessa fall, då förbundsstyrelsen haft för avsikt att vädja till arbetsdomstolen, så har det övervägande flertalet av ifrågakvarande avtalstvister faktiskt vunnits av arbetarna.

Det finns, som herr Nordström i Kramfors kanske känner till, i pappersmasseavtalet en bestämmelse om att arbetarna skola fullgöra visst övertidsarbete och även utföra sådant arbete på söndagar. Om man nu här skriver in detta i avtalet och arbetsgivarna enligt avtalets bestämmelser fordra, att arbetarna skola utföra detta övertidsarbete, menar herr Nordström i Kramfors då, att man skall strunta i denna överenskommelse i kollektivavtalet och helt enkelt vägra att utföra detta arbete? Jag ifrågasätter, om det kan vara en rättsprincip, som arbetarna inom fackföreningsrörelsen lämpligen böra införa. Såvitt jag förstår, kommer det att bli en rättsordning, som är ganska differentierad. Det blir en avtalsrätt i Bofors och Kramfors, medan det kanske blir en annan i någon annan del av landet. Jag tror för min del, att lantarbetarförbundet, skogsindustriarbetarförbundet och textilarbetarförbundet skulle kunna ge herr Nordström i Kramfors hundratals exempel på hurusom arbetsdomstolen har

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

dömt till arbetarnas förmån i fall, där de med fackföreningarnas hjälp ingalunda skulle kunnat nå tillnärmelsevis den rättvisa, som de där erhöilo. Såvitt jag förstår, skulle man alltså, om man skulle slopa arbetsdomstolen, få en konjunkturrättvisa. Nu har det t. ex. inträffat under lågkonjunkturer inom pappersmasse- och cellulosaindustrien, att när arbetsgivarna velat vidtaga en viss åtgärd mot arbetarna, dessa kunnat vända sig till arbetsdomstolen, och det har kanske rentav hjälpt med blotta hotet om att anlita denna domstol. Vad skulle man ha gjort med fackföreningarnas hjälp under lågkonjunkturer? Man skulle helt enkelt icke klarat sig, men nu har man haft ett skydd i kollektivavtalslagens bestämmelser. Så har det varit med många svaga grupper inom fackföreningsrörelsen, och så kommer det att bli. Det kan ju icke vara något som helst intresse för den svenska fackföreningsrörelsen att skapa en rättsordning, där en starkt organiserad arbetargrupp kanske skall kunna hävda sina intressen, medan andra däremot icke skulle ha samma möjlighet. Det är på det sättet jag ser frågan och därför ingalunda kan acceptera vad pappersindustriarbetarförbundets kongress beslutade, trots att jag ännu tillhör förbundet. Jag anser, att ingen praktisk initierad fackföreningsman kan medverka till en dylik utveckling.

På detta område ha ju kommunisterna under förra året visat ett helt nytt ansikte. De ha skrivit under en avtalsöverenskommelse och rest hem och talat mot den och alltså förnekat denna överenskommelse. Jag tror emellertid icke, att den svenska fackföreningsrörelsen är betjänt med en sådan politik. Om man skall ingå ett avtal skall det enligt min mening respekteras.

Jag vill säga till herr Nordström, att om han studerar protokollet från pappersindustriarbetarförbundets kongress, skall han komma underfund med att vad man där motiverade kravet på slopande av kollektivavtalslagen med var denna otrygghet, som gör sig gällande på arbetsplatsen på grund av § 23 i kollektivavtalet om arbetsgivarnas rätt att leda och fördela arbetet eller främst att avskeda arbetare. Men icke kan det vara kollektivavtalslagens eller arbetsdomstolens fel, att man säger, att i avtalet står föreskrivet denna rätt för arbetsgivarna. Därför dömer arbetsdomstolen på det sättet. Det är alltså avtalet, som skall justeras. Det har också, som styrelsen för pappersindustriarbetarförbundet sade, skett under årens lopp tack vare arbetsdomstolen. Man har i fråga om olika kollektivavtal fått fram domar, som ha klargjort, hur olika punkter i avtalen tolkas av domstolen. Detta har medfört, att man vid nästa avtalsuppsägning ställt krav på justering för att eliminera dessa tolknings tvister, och på detta sätt ha avtalen förbättrats under den tid, som kollektivavtalslagen varit gällande. Detta måste ju vara den riktiga utvecklingen. Det har alltså icke varit fel i arbetsdomstolens utslag, utan det grundläggande felet, som medfört besvärligheter eller orättvisor för arbetarna i olika frågor, har varit mindre klara bestämmelser i avtalen och att avtalen varit mindre förmånliga för respektive arbetargrupper. Det är på det sättet man får lösa dessa frågor. Överhuvud taget skulle jag vilja säga, att en lösning av dessa svårigheter, utom genom att förbättra avtalens bestämmelser i berörda avseenden, skulle ju också kunna vinnas genom att man genomförde den industriella demokratien så att arbetarna finge medinflytande i företagen, och jag tar för givet, att det var detta LO:s kongress syftade på med sitt uttalande om en bättre rättsställning för arbetarna på arbetsplatsen. Endast på den vägen tror jag vi kunna skapa de förhållanden, som kunna tillfredsställa även dessa, som ha krävt, att kollektivavtalslagen skall slopas. Man bör icke slopa denna lag.

Som herr Nordström i Kramfors också läste upp själv, är det ju enligt 4 § kollektivavtalslagen helt enkelt förbjudet att vidtaga stridsåtgärder, när det

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

gäller tolkningstvister eller rättstvister. Hur skall man överhuvud taget förändra den paragrafen för att åstadkomma vad herr Nordström i Kramfors här vill?

Jag har, herr talman, intet mera att tillägga, utan för min del vill jag tillstyrka utskottets hemställan i detta betänkande.

Herr **Nordström** i Kramfors: Herr talman! Bara en kort replik till herr Brandt. Han talade om att kommunisterna skrevo under avtal och sedan gingo ifrån dem, och han menade, att det icke var efterföljansvärt. Med anledning härav vill jag upplysa herr Brandt om att en av herr Brandts egna partivänner på pappersindustriarbetarförbundets kongress anförde följande om förhållanden på sin arbetsplats: »I arbetslokalen råder vissa tider en fruktansvärd hetta, och det är en stark klorlukt, som gör, att arbetarna kunna bli fördärvade av hosta. Ifrågavarande ingenjör ville ordna övertidsarbete där, men då jag blev tillfrågad, rådde jag arbetarna att säga nej. Det var ett avtalsbrott, och om arbetsgivaren drivit saken till sin spets, kunde arbetarna ha blivit ådömda böter för att de vägrade gå med på övertidsarbete i en hälsovådlig arbetslokal. Det bör väl finnas så mycket demokrati, att man kan göra upp om sådana saker på arbetsplatsen.» Jag är helt överens med herr Brandts partivän om att det var ett avtalsbrott, men det var av hänsyn till arbetarnas hälsa nödvändigt att vägra övertidsarbete.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Jag begärde ordet, därför att jag tyckte, att det vore obehagligt, om herr Sundberg i Göteborg skulle gå ifrån detta plenum i den gnagande ovisshet som han tycks vara beträffande kommunisternas ställningstagande i frågor som dessa. Han tyckte sig nämligen ha funnit en motsättning mellan att vi å ena sidan krävde riksdagens stöd och hjälp till den statliga kollektivanställda personalen men att vi från statens sida krävde händerna bort från det område kollektivavtalslagen avser. Det är så, herr Sundberg, att vi kommunister äro så danade, att vi äro för ingrepp från statens sida, när det är till fördel för arbetarparten, under det att vi äro motståndare till ingrepp från statens sida, när ingreppen syfta till att tjäna arbetsgivarparten. Jag deklarerar helt öppet här: Sådana äro vi. Och eftersom vi anse, att kollektivavtalslagen tjänar arbetsgivardömet, gå vi in för att avskaffa den lagen. Jag upprepar alltså ännu en gång, fast jag har gjort det tidigare här i kammaren: Vi företräda ensidigt arbetarnas intressen gentemot arbetsgivarnas utsagningsintressen. Är det tillräckligt klart besked?

Herr Olovson i Västerås har sökt göra stort nummer av att ingen kommunist yttrat sig i första kammaren vid behandlingen av denna motion där. Är det verkligen någonting att göra sig lustig över, som herr Olovson gjorde, att kommunisterna i första kammaren, när de visste, att vi icke heller denna gång lyckats få någon i utskottet med på vår linje, ansågo det lönlöst och gävo upp utan att ta kammarens tid i anspråk? Det skall verkligen vara en herr Olovson till för något sådant! Nästan vid varje arbetsplenum få vi — »med beklämning» måste jag säga, fastän jag tillhör ett annat parti — bevittna, hur representanter för det underliga parti, som herr Olovson tillhör, inför övriga partiers riksdagsmän ha stora politiska uppgörelser sinsemellan i frågor, i vilka socialdemokraterna icke äro överens. Herr Olovson skall icke hysa några förhoppningar om att kommunisternas tystnad i första kammaren i denna fråga skulle tyda på förefintligheten av en dylik oenighet.

Så säger man, att om arbetsdomstolen och kollektivavtalslagen skulle avskaffas, skulle de allmänna domstolarna ta hand om ifrågavarande mål. Så

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

gott som alla herr Olovsons partivänner ha varit överens om att dessa lagar aldrig bort antagas. Om de nu skulle avskaffas, skulle väl ingenting annat ske, än att vi återvände till de förhållanden, som rådde före år 1928. De lagar, efter vilka de allmänna domstolarna ha att döma, ha ju icke ändrats på det område det här är fråga om. Däremot kanske domstolarna ha känt, att de nu ha mera stöd än tidigare för en reaktionär tolkning av lagarna. Men om det parti, som har majoriteten både i denna kammare och ute i landet, skulle vilja ge uttryck för en radikal inställning, så skulle väl de allmänna domstolarna snart kunna bli tagna ur villfarelsen.

Herr Olovson har sin vana trogen gjort allt vad han kunnat för att med hån komma till rätta med kommunisterna. Det kommer icke att lyckas, herr Olovson. Vårt förslag riktar sig i detta fall mot en klasslag, och när en representant för ett arbetarparti med hån försöker komma till rätta med oss, riktar sig detta hån icke enbart mot oss kommunister, utan det riktar sig också mot tiotusentals av herr Olovsons egna partivänner ute i landet, som äro överens med oss i denna fråga.

När vi ha kunnat åberopa, att en facklig kongress har uttalat sig i samma riktning i denna fråga som vi, så kommer herr Brandt och söker trösta kammarerna med att kongressen beslutat så, sedan herr Brandt lämnat vederbörande fackförbunds styrelse. Ja, vi veta att herr Brandt på senare tid tagit hand om en annan befolkningsgrupp än pappersmasseindustriens arbetare, men om herr Brandt hade varit kvar i sin forna ställning i pappersindustriarbetareförbundet, hade kanske inte ens han kunnat förhindra det beslutet, alldenstund pappersarbetarna ha mycket praktiska erfarenheter i fråga om kollektivavtalslagens verkningar. Han säger, att kongressen fattade beslutet, fastän förbundsstyrelsen var emot det. Det var väl ändå herr Brandts partivänner som voro i majoritet vid pappers kongress och inte kommunisterna? Det skall vara industriell demokrati i stället, säger herr Brandt. När kommer den? När kommer den inom statens egna verk? Kommunikationsministern har i dag avgivit en förklaring, som inte säger ett skvatt i frågan — det är bara ord. Hittills har man inte ens inom statens egna verk åstadkommit mer facklig demokrati än att man på en del av försvarsverkets fabriker i nåder givit arbetarna rätt att välja ut de grammofonskivor, som spelas, när man ökar arbetstakten. Vi ha långtifrån fått någon industriell demokrati, och man skall inte försöka försvara underlåtenheten att vidtaga åtgärder på ett område med att det behövs åtgärder på ett annat och så inte göra någonting ens på det sistnämnda området.

Till sist skall jag något tala om herr Olovson och hans utpräglade rättskänsla och om det stora försvarstal han höll för kollektivavtalslagen och arbetsdomstolen. Hur kan herr Olovson undgå att med ett ord beröra två av de mest graverande exempel herr Nordström i Kramfors nämnde? Kan man efter det andra världskrigets slut, med den innebörd envar vet, att detta krig hade, försvara, att det finns lagar, som tvinga domstolar att ålägga fackligt organiserade arbetare att vid risk av vite eller straff sälja nazistiska tidningar? Arbetarna äro förpliktade därtill på grund av ett av arbetsdomstolen meddelat utslag. Är det lämpligt med en sådan lagstiftning? Finna vidare herr Olovson och de, som sluta upp bakom honom, att det är riktigt med en lagstiftning som innebär, att i Gullängen-fallet, där envar måste erkänna det berättigade i arbetarnas reaktion mot en tidsstudieman, som burit sig olämpligt åt, arbetarna, som ha reagerat på det enda sätt de kunde, när rättelse inte kunde nås på andra vägar, dömas att betala 76 000 kronor i skadestånd till de arbetsgivare, som skyddade den som var orsaken till missförhållandena på arbets-

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.

(Forts.)

platsen? Det kräves nog andra medel för att tillvarata arbetarnas intressen i dylika fall än dem herr Olovson rekommenderade. I längden bär det sig inte att inför arbetarna komma med sådan advokatyr, som den herr Olovson i Västerås använde, när han i den föreliggande frågan pläderade för arbetsgivarernas sak.

Herr Fagerholm: Herr talman! Jag har inte haft tillfälle att följa hela denna debatt, men jag har hört herrar Nordströms i Kramfors och Perssons i Stockholm inlägg. Att ha hört dem är egentligen tillräckligt för att inse, att man inte behöver diskutera frågan vidare. Jag utgår från att varje människa med något omdöme efter dessa inlägg är beredd att intaga en ståndpunkt, som är motsatt den herr Persson i Stockholm företräder. Jag vill dock i största korthet nämna, att fackföreningarna nästan genomgående anse, att dessa lagar icke böra slopas. Jag tror mig också kunna säga, att tjänstemannaorganisationerna äro av den bestämda uppfattningen, att det skulle vara ytterligt olyckligt, om man skulle slopa dessa lagar och att det inte finns någon anledning att giva sig in på detta. Det skulle vara mycket frestande, herr talman, att gå in på en detaljkritik och detaljanalys av herrar Nordströms och Perssons anföranden, men det vore oriktigt gentemot kammaren att upptaga dess tid med detta. Jag skulle rent allmänt vilja säga, att om man ginge på herr Perssons och herr Nordströms linje, skulle rättslöshet inträda på arbetsmarknaden, och vid rättslöshet blir den individuellt svagare, i detta fall den enskilde arbetstagaren, alltid lidande. Om man skulle slopa dessa lagar, skulle det såsom någon sagt här förut, jag tror det var herr Brandt, innebära att man toge ett steg tillbaka till förhållanden som vi, Gud ske lov, ha lyckats komma ifrån. Jag yrkar avslag på motionen.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Vad är rätt på arbetsmarknaden? Rätten sammanfaller med makten. När staten förenar sig med arbetsgivarna blir den parten starkare än den eljest skulle behöva vara. Vi leva i ett kapitalistiskt samhälle, och då finns det ingen över alla klasser stående rätt. Nu är det emellertid så, att det är en högerman, som tagit till orda och talat för fackföreningsrörelsens räkning. Då förstår man att slutsatserna för honom bli som de bli. Att dessa slutsatser sammanfalla med vad herr Olovson haft att säga kanske i sin tur har något att säga oss. Väl bekomme, herr Olovson!

Herr Fagerholm: Herr talman! Man har ju till leda hört dessa rent demagogiska påståenden från kommunisternas sida att staten förenar sig med arbetsgivarna för att utsuga löntagarna. Jag tycker verkligen att man i en församling som denna skulle kunna slippa höra sådana fraser, som möjligen kunde passa på något annat ställe, herr Persson i Stockholm! Herr Persson i Stockholm ville stämpla den svenska fackföreningsrörelsen och den svenska tjänstemannarörelsen som något slags marionetter i arbetsgivarintressets tjänst, som inrikta sig på att utsuga dem, vilkas intressen de skulle företräda. Jag tror inte att herr Persson i Stockholm har någon som helst anledning att rikta en sådan förebråelse mot svensk fackföreningsrörelse och tjänstemannarörelse. Så högerman jag är har jag rätt att säga detta. Vilket parti jag tillhör har inte med den saken att göra.

Herr Persson sade vidare, att rätten finns där makten finns. Det är alldeles riktigt. Men det är ju för att komma ifrån detta och såvitt möjligt komma fram till en objektiv rättvisa som vi ha en lagstiftning om kollektivavtal och arbetsdomstol. Hur skulle det vara, herr Persson i Stockholm, om man hade

Motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.
(Forts.)

det ordnat på det viset, att man i ett avtal hade fastställt en viss lönetariff och sedan arbetsgivaren under en lågkonjunktur vore oförhindrad att åsidosätta denna lönesättning och betala lägre löner. Detta skulle väl inte vara rätt. Och det skulle väl vara ytterligt olyckligt för arbetstagarna att en sådan situation kunde inträffa att avtalen inte följdes. I en annan situation kunde det vara ytterst olämpligt för arbetsgivarna att ett ingånget avtal icke hölles. Detta kunna vi väl alla ändå vara överens om. Det må vara en högerman till-låtet att framhålla det berättigade i detta utan att därför behöva stämpas som fiende till arbetarna.

Jag vill i detta sammanhang i anslutning till herr Brandts yttrande inskjuta, att vi ha kommit så långt på den svenska arbetsmarknaden, att vi räkna med att vi skola kunna träffa överenskomelser, som vi skola kunna hålla. Är tolkningen oklar i ett visst avseende, låta vi en domstol slita tvisten. Gäller det däremot en intressetvist, tillgripa vi andra medel allteftersom omständigheterna det påfordra. Det är denna linje som man har funnit på den svenska arbetsmarknaden. Det är den linje som för till rätt mål och för den rätta vägen dit.

Herr talman! Jag tycker inte att det sista yttrandet, som herr Persson i Stockholm höll, på något sätt var ägnat att höja den nivå, till vilken herr Persson i Stockholm genom vad han tidigare yttrat sänkt debatten.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

*Motion om
rätt till olycks-
fallsersätt-
ning för inne-
havare av
offentliga
förtroende-
uppdrag.*

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för innehavare av offentliga förtroendeuppdrag till ersättning för olycksfall i arbete.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr **Lövgren**: Herr talman! Jag skall inte hålla något längre anförande utan vill endast beledsaga detta ärende med den reflexionen, att det blivit en ganska lång väntan sedan år 1939, då riksdagen i anledning av en av mig väckt motion begärde en utredning i fråga om att bereda skydd mot olycksfall i arbete åt personer med offentliga uppdrag. Jag väckte min motion i år närmast som en protest emot detta förhållande av denna fråga.

Att denna fråga bringas till en lösning är inte så alldeles oviktigt i det svenska samhället, som tar så många tusen människors tid och intresse i anspråk för offentliga uppdrag, under vilkas utförande det mycket väl kan hända att de råka ut för olycksfall. Vi ha nyligen upplevat att en av denna kammars ledamöter förolyckats på väg från riksdagen till sitt hem. Hans familj står nu där utan någon som helst ersättning för det inkomstbortfall, som hans bortgång innebär. Jag tror att denna fråga är så pass enkel att lösa, att det hade varit möjligt att komma fram till ett positivt beslut redan i år. När nu utskottet emellertid funnit, att man bör avvakta socialvårdskommitténs utredning i frågan, skall jag inte ställa något yrkande. Jag hoppas emellertid innerligt, att 1947 års riksdag skall få ta ställning till denna fråga och kunna ordna upp den på ett tillfredsställande sätt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation

Herr **Jonsson** i Skedsbygd, som anförde: Herr talman! I syfte att vid köp och byte av bostadsfastigheter undgå att erlägga lagstadgad lagfartsstämpel bildas numera i allt större utsträckning s. k. bostadsföreningar eller aktiebolag, vilka stå som formell ägare till fastigheterna, fastän ägaren i realiteten ofta utgöres av en enda person. Försäljningen av dessa fastigheter sker genom överlåtelse av andelsbevisen eller aktieposten i företaget, varvid stämpelskatt i de fall sådan erlägges blir avsevärt lägre än gällande lagfartsstämpel å fastighetsköp.

Riksdagen har genom motioner som framförts vid skilda tillfällen gjorts uppmärksam på detta förhållande. Bevillningsutskottet beslöt vid 1944 års riksdag göra följande uttalande:

»Av synnerlig vikt är emellertid, att det kringgående av gällande bestämmelser, som otvivelaktigt förekommer i syfte att undgå lagfartsstämpel, i möjligaste mån förhindras. Enligt utskottets mening bör en utredning äga rum för klarläggande av de möjligheter, som kunna finnas till förebyggande av sådant missbruk, och utskottet tillstyrker fördenskull en sådan utredning.»

Riksdagen godkände utskottets ifrågavarande uttalande.

Enligt min uppfattning, grundad på utsagor från intressenter på fastighetsmarknadens område, har tendensen att på detta sätt undandraga staten lagfartsstämpelmedel tilltagit under de senaste åren.

Notiser i tidningspressen synas bekräfta att så är fallet. Otvivelaktigt berövas staten härigenom avsevärda belopp.

I anledning av vad jag sålunda anført anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor.

Har herr statsrådet uppmärksammat bevillningsutskottets och riksdagens ifrågavarande uttalande?

Ämnar herr statsrådet till innevarande års riksdag framlägga förslag, varigenom dylika transaktioner i syfte att avhända staten stämpelskattemedel förhindras?

Denna anhållan bordlades.

§ 16.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till herr förste vice talmannen *Interpellation*. **Magnusson**, som yttrade: Herr talman! I en uppmärksammat artikel i en dags-tidning riktade jag på sin tid en allvarlig anmärkning mot det mindre tillfredsställande skick, vari Stockholms och Sveriges mest centrala park, Kungsträdgården, då befann sig. Anmärkningens riktighet bestyrktes av den person, som närmast har ansvaret för vården av Stockholms planteringar, stadsträdgårdsmästare Blom, utan att dock från stadens sida något nämnvärt åtgjorts för en omläggning eller förbättring. Tidigare kunde man åtminstone njuta av välskötta och färgglada blomsteranordningar kring Carl XIII:s staty, men sedan dessa för några år tillbaka försvunno, ter sig parkens centrala del än mer naken och tröstlös. Sedan statyn under något år omgivits av en enkel gräsmatta, meddelades på sin tid, att nu skulle en bättre och vackrare indelning ske bl. a. genom en genombruten gräsplan, som medgav tillträde till statyns sockel. Huruvida denna anordning kunnat bereda de få minderåriga, som stundom ses klättra på trappstegen, någon större glädje undandrar sig mitt bedömande. Att de schackbrädesliknande små gräsruator, som nu omge

Interpellation. (Forts.)

statyn, icke kunna tillmätas något större estetiskt eller arkitektoniskt värde bör vara ostridigt.

Parken har undan för undan vandaliserats genom att upplåtas för tillställningar av för platsen tveivelaktigt slag, och det är ej längre obefogat spörja, ej heller lär man bli överraskad, om Kungsträdgården upplåtes för marknadsstånd. Att den använts för vedupplag kan vara motiverat med hänsyn till läget på bränslefronten och är av detta skäl mindre störande än utställningar och teatergyckel samt den vanvård som platsen utan gensägelse är underkastad.

Kungsträdgården äges av kronan men disponeras av Stockholms stad. Mot sistnämnda är intet att invända, förutsatt att staden tillfredsställande ordnar och vårdar platsen. Det är för Sveriges folk utanför Stockholm ingalunda likgiltigt, hur huvudstaden vårdar om sitt utseende, sålunda ej heller likgiltigt om Kungsträdgården, icke blott Stockholms utan hela Sveriges centralaste park, befinner sig i förfall eller om den omdanas till den pärla i vår huvudstad, som den har förutsättningar att bli. Få om ens någon huvudstad besitter en så strålände möjlighet att ordna en visserligen till utrymmet begränsad men genom läge och natur verklig centralpark — en landets och folkets nationella plats. Om den ordnas i huvudsak som öppen parterr med utsikt över Strömmen, Slottet och Söders höjder kommer den att öppna en anblick, vartill motstycke lär bli svårt att finna.

Nu ligger det hotande nära att i samband med tillkomsten av den omdiskuterade provisoriska strömbroen även en del av Kungsträdgården skall offras. Det har då synts mig befogat, ja nödvändigt, att påkalla regeringens uppmärksamhet och ingripande. Denna Sveriges genom sitt läge kanske förnämligaste plats får icke på sätt som nu är fallet vanvårdas. Jag tvekar härvid icke att ifrågasätta, att om Stockholms stad icke vårdar om den förmån, som dispositionen av detta område innebär, så måste statsmakterna taga under allvarligt övervägande att själva disponera platsen och omdana den till vad den bör vara: *vårt lands i bästa mening nationalpark, en verklig Kungsträdgård.*

Jag anhåller vördsamt om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande spörsmål:

Har herr statsrådet uppmärksammat den mindre tillfredsställande vård, vari Kungsträdgården sedan länge befinner sig, och har herr statsrådet intresse och möjlighet att vidtaga åtgärder, varigenom denna centrala plats skyddas från störande ingripanden och försättes i ett vårt land och Stockholms stad fullt värdigt skick?

Denna anhållan bordlades.

§ 17.

Avlämnades följande motioner, nämligen av

herr *Johnsson* i Stockholm *m. fl.*, nr 405, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 59, angående statsbidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn *m. m.*;

herr *Adolfsson m. fl.*, nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 59, angående statsbidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn *m. m.*; och

herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*, nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 73, med förslag till familjebidragsförordning.

Dessa motioner bordlades.

§ 18.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman *Gustav Erik Nilsson*, Göingegården, Varberg, född 31 juli 1897, är på grund av influensa förhindrad deltaga i riksdagsarbetet tiden 21 februari—tills vidare, intygas

Stockholm den 26 februari 1946.

J. Floom,

leg. läkare.

Kammaren beviljade herr Nilsson i Göingegården ledighet från riksdags-
göromålen tills vidare från och med den 21 februari.

§ 19.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.08 em.

In fidem

Gunnar Britth.
